

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra etiky, psychologie a charitativní práce

Diplomová práce

Hodnotová orientace adolescentů navštěvujících Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež ve Strakonících a Blatné

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Karolina Diallo, Ph.D.

Autor práce: Bc. Jana Lhotáková

Studijní obor: Etika v sociální práci

Forma studia: prezenční

Ročník: 2.

2016

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum

20. března 2016

Podpis studenta

.....

Děkuji vedoucí diplomové práce Mgr. et Mgr. Karolině Diallo za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Rovněž děkuji panu RSDr. Jánovi Mišovičovi, CSc., za vstřícnost, ochotu a přínosné konzultace k výzkumné části diplomové práce.

Obsah

ÚVOD.....	6
TEORETICKÁ ČÁST	9
1 ADOLESCENCE	9
1.1 Historie adolescence.....	9
1.2 Vymezení pojmu adolescence.....	10
1.3 Vývojové změny v adolescenci.....	12
1.3.1 Tělesný vývoj.....	12
1.3.2 Emocionální vývoj.....	13
1.3.3 Kognitivní vývoj.....	14
1.3.4 Sociální vývoj.....	15
1.3.5 Morální a hodnotový vývoj.....	17
1.4 Utváření a hledání identity v adolescenci	19
2 HODNOTY	21
2.1 Vymezení pojmu hodnota	21
2.2 Pojmy související s hodnotami.....	23
2.2.1 Hodnocení.....	23
2.2.2 Postoje.....	24
2.2.3 Potřeby.....	25
2.2.4 Normy.....	26
2.2.5 Axiologie	27
2.3 Vznik, formování hodnot	27
2.4 Funkce hodnot.....	31
2.5 Vybrané klasifikace hodnot.....	34
2.5.1 Klasifikace hodnot dle E. Sprangera.....	34
2.5.2 Klasifikace hodnot dle M. Rokeache.....	35
2.5.3 Klasifikace hodnot dle A. H. Maslowa.....	36
2.5.4 Klasifikace hodnot dle V. E. Frankla.....	36
2.5.5 Klasifikace hodnot dle S. Kučerové	38
2.6 Faktory, které mohou ovlivňovat hodnoty adolescentů	39
2.6.1 Rodina.....	39
2.6.2 Vrstevnická skupina.....	40
2.6.3 Škola	41
2.6.4 Masmédia.....	42
3 HODNOTOVÁ ORIENTACE.....	43
3.1 Vymezení pojmu hodnotová orientace.....	43

3.2	Utváření hodnotové orientace adolescentů	46
3.3	Hodnotová orientace ve výzkumech	47
3.3.1	Historie na území České republiky.....	47
3.3.2	Výzkumy hodnot v současné sociologii	48
3.3.3	Výzkumy hodnotové orientace Petra Saka	51
4	NEZISKOVÝ SEKTOR.....	52
4.1	Vymezení pojmu občanská společnost	52
4.2	Vymezení pojmů neziskové organizace a neziskový sektor	53
4.2.1	Role a formy neziskových organizací.....	53
4.2.2	Financování neziskových organizací	55
4.3	Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež CROSS ve Strakonících	55
4.4	Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež STATION 17 v Blatné	57
	PRAKTICKÁ ČÁST	58
5	CÍL VÝZKUMU, HYPOTÉZY A METODIKA VÝZKUMU	58
5.1	Cíl výzkumu a hypotézy.....	58
5.2	Metodika výzkumu.....	58
5.3	Výsledky sondy	59
5.3.1	Blok I - Demografické údaje	59
5.3.2	Blok II - Otázky zjišťující důležitost dané hodnoty v životě respondenta	61
5.3.3	Blok III - Okolnosti formující hodnotovou orientaci.....	74
5.4	Verifikace hypotéz	77
6	DISKUSE	78
	ZÁVĚR	81
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	83
	SEZNAM TABULEK	89
	PŘÍLOHY	90
	ABSTRAKT	94
	ABSTRACT.....	95

ÚVOD

Téma hodnot a hodnotové orientace patří k naší společnosti napříč všem dobám. Je zajímavé, že přes veliký rozvoj a rozsah věd, dodnes nebyla ucelena jednotná definice, co vlastně hodnoty jsou.

K osvojování hodnot dochází od nejútlejšího věku u každého jedince. Hodnoty nejsou člověku vrozené, s hodnotami se jedinec setkává poprvé v primární rodině, a poté se s nimi shledává v celém svém životě, u svých vrstevníků, přátel ve škole, v zaměstnání a celkově ve společnosti.

Právě vlivem společnosti se pak hodnoty jedince mění. V životě jedince sehrávají hodnoty důležitou roli, protože jsou nepostradatelné pro přijetí jakéhokoliv rozhodnutí. Období adolescence je významným mezníkem v přijímání a přejímání hodnot jedince. Adolescence bývá označována také jako přechod mezi dětstvím a dospělostí, a právě v tomto přechodu se hodnoty jedince buďto upevňují, nebo mění. Nic to však nemění na tom, že v tomto období je jedinec již skoro dospělou osobou a měl by mít vytvořenou určitou hodnotovou orientaci. Tato hodnotová orientace je však ovlivněna rodinou, vrstevnickou skupinou, školou, médii a je důležité uvědomit si důležitost svých hodnot a co je ovlivňuje, jelikož některé hodnoty či jejich vliv nemusí být pozitivní, obzvláště v období adolescence, kdy jedinci často bývají ovlivnitelní názory druhých.

To byl hlavní důvod vybrání tématu diplomové práce. Hodnoty jsou v našem životě totiž velice důležité a ovlivňují naše jednání. Dle mého názoru sociální práce plní velice důležitou a nezastupitelnou roli v naší společnosti v podobě Neziskových organizací, obzvláště pak ve formě Nízkoprahových zařízení pro děti a mládež. Právě v těchto zařízeních, do kterých docházejí především adolescenti, je dobré vědět, jaké hodnoty adolescenti zastávají a popřípadě s nimi pracovat, aby se i oni mohli řídit správně dle svých hodnotových zaměření. Zároveň u těchto jedinců nemusí být jejich hodnotové orientace pozitivní či vůbec vytvořené z primární rodiny, proto Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež zastávají důležitou roli, a mohou adolescentům ukázat, jaké v životě hodnoty jsou a popřípadě s nimi probrat, proč se některým hodnotám věnovat a rozvíjet je a některým se třeba naopak vyhýbat. Téma jsem si vybrala také proto, že práce v Nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež mě zajímá a přišlo mi zajímavé rozšířit si své poznatky v této oblasti i o tuto problematiku.

Cílem diplomové práce bylo teoreticky pojednat o hodnotové orientaci adolescentů navštěvujících Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež ve Strakonících a Blatné a praktickým výzkumným šetřením zjistit, jaká je hodnotová orientace adolescentů navštěvujících Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež CROSS ve Strakonících a STATION 17 v Blatné.

Teoretická část je rozdělena do čtyř kapitol. První z nich upřesňuje, co je adolescence, vymezuje její historii, vývojové a osobnostní změny, ke kterým v ní dochází.

Druhá kapitola se věnuje hodnotám, vymezuje, co hodnoty jsou, které pojmy s nimi souvisí, jak hodnoty vznikají, formují se a jaké mají funkce, dále popisuje vybrané klasifikace hodnot a faktory, které mohou ovlivňovat hodnoty adolescentů.

Třetí kapitola se týká již samotné hodnotové orientace, druhá kapitola upřesnila, co jsou hodnoty, které v podstatě tvoří hodnotovou orientaci. Třetí kapitola tedy mohla vysvětlit, co hodnotová orientace je, jak se utváří a jaké je její postavení ve výzkumech.

Čtvrtá kapitola pojednává o neziskovém sektoru, vymezuje pojem občanská společnost a pojmy neziskové organizace a neziskový sektor, role, formy a financování neziskových organizací a v neposlední řadě popisuje Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež CROSS ve Strakonících a STATION 17 v Blatné, v nichž byl uskutečněn výzkum. Tato kapitola tvořila nedílnou součást práce, jelikož bylo důležité podívat se na to, co jsou Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, v nichž byl uskutečněn výzkum.

Praktická část diplomové práce je postavena na kvantitativním výzkumu. Výzkum byl realizován ve městech Strakonice a Blatná. Pro sběr dat byla zvolena dotazníková metoda. Dotazník se skládá z dvaceti devíti otázek. Jen jedna otázka je otevřená s volnou tvorbou odpovědi. Tematicky se dotazník orientuje na adolescenty navštěvující Nízkoprahová zařízení a to konkrétně ve městech Strakonice a Blatná.

Pro účely výzkumu byla vybrána Nízkoprahová zařízení CROSS ve Strakonících a STATION 17 v Blatné. Z každé organizace bylo vybráno patnáct adolescentů ve věku patnácti až dvaceti dvou let. Výzkumný vzorek tvořilo celkem třicet adolescentů z dvou Nízkoprahových zařízení.

Cílem provedeného výzkumu bylo zjistit, jaká je hodnotová orientace adolescentů navštěvujících Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež CROSS ve Strakonících a STATION 17 v Blatné. Parciálními cíli výzkumu bylo zjistit, zda se hodnotová orientace adolescentů v jednotlivých zařízeních liší. Dalším cílem bylo zjistit, jaký z faktorů (rodina, vrstevnická skupina, škola, masmédiá) nejvíce ovlivňuje hodnoty, hodnotovou orientaci adolescentů a posledním parciálním cílem bylo zjistit, bez které hodnoty si adolescenti nedokážou představit svůj život.

TEORETICKÁ ČÁST

1 ADOLESCENCE

1.1 Historie adolescence

Počátky členění lidského života byly již u řeckého filosofa a vědce Aristotela, který v roce 384 př. n. l. rozdělil vývojovou etapu života člověka do sedmiletých cyklů. Adolescence by tedy v tomto případě náležela časovému období 14 – 21 let. Tato etapa měla sloužit k tomu, aby člověk ukončil svůj pohlavní a tělesný vývoj, formoval myšlení, rozum a charakter.¹

Období středověku v Evropě nepřipisovalo adolescenci skoro žádný význam. Aries, který v té době studoval charakteristiky rodinného života, nenalezl žádný zásadní rozdíl mezi adolescencí a dětstvím.²

Diferencovaný pohled na adolescenci se objevil až ve druhé polovině 17. století u Johna Locka, který přišel s pojmem „tabula rasa“, kdy ve vztahu k nenarozenému dítěti přisuzoval velký význam vlivům výchovy a prostředí. Dle něj duševní vývoj člověka probíhá plynule od narození a kulminuje právě na konci adolescence. Ještě více odlišný pohled můžeme vidět u J. J. Rousseaua, který byl prvním autorem, jenž zdůraznil potřebu rozdělit období mezi dětstvím a dospělostí. Rousseau položil základ pro hlubší úvahy o adolescenci jako samostatném období, a jeho koncepce „přirozené výchovy“ a návratu k přírodě, byla založena na odlišném pohledu na jednotlivé etapy života. Rousseau rozlišil život člověka na pět etap a adolescenci datuje věku 15 – 20 let.³

Vlivem společenských změn, jako byl rozpad feudální společnosti, který vedl k urbanizaci, migraci, potřebě volné pracovní síly a oddělení života v rodině od pracovní části dne, docházelo k postupnému oddělení životního stylu dospělých od života dětí a období adolescence začalo nabývat specifický význam.⁴

Období adolescence se dostalo do oblasti vědeckého bádání hlavně díky G. Stanley Hallovi, který napsal roku 1904 publikaci *Adolescence*, která se jako první touto etapou

---

¹ Srov. MACEK, P. *Adolescence*, s. 10.

² Srov. tamtéž, s. 10.

³ Srov. tamtéž, s. 11.

⁴ Srov. tamtéž, s. 11.

lidského života zabývala a vysvětlovala ji.⁵ Pohled na adolescenci se ještě více rozšířil a z odbornil díky výzkumům, které provedli Sigmund a Anna Freudovi roku 1964, Jean Piaget roku 1969, Erik Erikson roku 1980, Lawrence Kohlberg roku 1969 nebo například Albert Bandura roku 1986.⁶

Adolence v posledních desetiletích získala svůj zvláštní význam, má ekonomický, pedagogický, zdravotní, kulturní a sociální rozměr, ale i přesto je v kulturách rozdílná. Například evropská psychologie pohlíží na adolescenci tradičně, odděleně od pubescence, kdežto především na americkém kontinentě se původně rozšířilo pojetí adolescence jako celého období mezi dětstvím a dospíváním, které je stále častěji používáno v celosvětovém měřítku.⁷

1.2 Vymezení pojmu adolescence

Pojem adolescence pochází z latinského slovesa „adolescere“, jež znamená mohutnět, dospívat, dorůstat.⁸ V odborné literatuře je termín adolescence užíván nejednoznačně. Česká literatura jej pojímá jako samostatné období mezi pubescencí a ranou dospělostí. Anglická literatura často o adolescenci jako samostatném období nepojednává a mísí pubescenci s ranou dospělostí.⁹ Přičemž v českém jazyce se ještě zaměřuje pojem adolescence s označením dorost či mládež.¹⁰

Období adolescence však můžeme charakterizovat jako druhou fázi epochy dospívání, která přichází po bouřlivém období pubescence.¹¹ Je to vývojové období, které začíná ukončením pohlavního dospívání a končí v době nástupu do dospělosti, jež není snadné jednoznačně vymezit.¹² Proto se také pojetí adolescence u jednotlivých autorů liší. Někteří odborníci datují jen adolescenci, jiní stádium pubescence a adolescence spojují a naopak jiní stádium adolescence časují na dvě či tři fáze.

Erikson ve svých stádiích vývoje osobnosti datuje adolescenci přibližně od 13 – 20 let.¹³ Kuric vymezuje adolescenci od 15, 16 – 18, 21 let.¹⁴ Řičan pokládá za období

---

⁵ Srov. KURIC, J. a kol. *Ontogenetická psychologie*, s. 18.

⁶ Srov. HAMILTON, G. *Mapping a History of Adolescence and Literature for Adolescents*. [online].

⁷ Srov. MACEK, P. *Adolescence*, s. 9 – 12.

⁸ Srov. tamtéž, s. 9.

⁹ Srov. HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*, s. 18.

¹⁰ Srov. MACEK, P. *Adolescence*, s. 9.

¹¹ Srov. HELUS, Z. *Úvod do psychologie*, s. 297.

¹² Srov. KURIC, J. a kol. *Ontogenetická psychologie*, s. 231.

¹³ Srov. ČÁP, J. *Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy*, s. 72.

adolescence věkové rozmezí 15 – 22 let¹⁵. Langmeier a Krejčířová datují adolescenci stejnému rozmezí jako Říčan, 15 – 22 let.¹⁶

Dle Vágnerové je adolescence také, jak již bylo zmíněno, přechodnou dobou mezi dětstvím a dospělostí. Adolescence zahrnuje období od 10 do 20 let života. Toto období rozděluje Vágnerová na dvě fáze, ranou a pozdní adolescenci. Raná adolescence, též označovaná jako pubescence, je řazena mezi 11 – 15 rok života a přináší řadu změn. Mění se vzhled adolescenta (pubescenta), dochází k tělesnému dospívání a pohlavnímu dozrávání. Důležitým mezníkem je také ukončení povinné školní docházky. Pozdní adolescence trvá v rozhraní 15 – 20 let. V této fázi dochází k potvrzení sociální identity a jedinec by se měl osamostatnit v určitých oblastech, ve kterých to soudobá společnost vyžaduje.¹⁷

Steinberg dělí adolescenci na fáze tři, ranou adolescenci, která je ve věku 10 – 13 let, střední adolescenci ve věku 14 – 18 let a pozdní adolescenci ve věku 19 – 25 let.¹⁸

Stejně tak na tři etapy dělí adolescenci i Macek. Rozlišuje časnou adolescenci ve věkovém rozmezí 10 – 13 let, kde dle něj dominují pubertální, emocionální a kognitivní změny. Střední adolescenci připadající období 14 – 16 let, ve které převládají společenské a vrstevnické vztahy. A pozdní adolescenci od 17 – 20 let, kde dochází k uvědomění si přechodu do dospělosti a vzrůstu hodnotové a světonázorové orientace.¹⁹

Trvalou charakteristikou adolescence však je, že zůstává mostem mezi dětstvím a dospělostí.²⁰

Pro účely své diplomové práce budu vycházet z periodizace adolescence ve věkovém rozmezí 15 – 22 let, jak uvádějí například Josef Langmeier a Dana Krejčířová, Pavel Říčan, či Rudolf Kohoutek, nebo Otto Čačka.

---

¹⁴ Srov. KURIC, J. a kol. *Ontogenetická psychologie*, s. 231.

¹⁵ Srov. ŘÍČAN, P. *Psychologie*, s. 273.

¹⁶ Srov. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 143.

¹⁷ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*, s. 321 – 326.

¹⁸ Srov. STEINBERG, L. *You and your adolescent: The Essential Guide for Ages 10 – 25*.

¹⁹ Srov. MACEK, P. *Adolescence*, s. 10 – 17.

²⁰ Srov. tamtéž, s. 10.

1.3 Vývojové změny v adolescenci

1.3.1 Tělesný vývoj

Toto období nepředstavuje již tak prudké tělesné změny, dochází zde spíše ke zklidnění vývoje a ukotvení změn, ke kterým došlo v pubescenci.²¹ Adolescence přináší v podstatě konec tělesného vývoje člověka. V porovnání s pubertou dochází ke zpomalení růstu těla. Definitivní výšky dosahuje lidská osoba ve věku 17 – 18 let života.²² Růst do výšky je v tomto období u dívek již nepatrný, u chlapců však ještě většinou výrazný. Dochází k většímu růstu trupu než končetin, takže adolescent již není „samá ruka – samá noha“.²³ Tělesná stavba dívek a hochů se již výrazně liší. Dívčím se zaobluje postava a u chlapců se zvýrazňuje svalovina.²⁴ Svalová síla se totiž v adolescenci zvětšuje, zvláště právě u chlapců. Organismus roste nejvíce v patnácti až osmnácti letech. S růstem síly se zvyšuje i práce schopnost staršího žáka, který je již po osmnáctém roce schopen těžší práce.²⁵ Tělesnou změnu u některých jedinců ještě také provází růst vousů a mutace hlasu v případě chlapců a menstruační cyklus a růst prsou v případě dívek.²⁶ Celková odlišnost dívčí a chlapecké postavy je na rozdíl od pubescence nyní zřejmá.²⁷

Tělesné změny doprovází větší zaměřenost na vlastní vzhled.²⁸ V období pubescence dospívající ještě neměl vážnější starosti se svým vývojem, domníval se, že jej ještě může dohnat. Adolescence však přináší zpomalení a ukončení růstu, a tak může nastat problém pro adolescenta v podobě vyrovnání se svojí postavou a vzhledem, který není dle jeho očekávání či představ.²⁹ Přitom je všude kolem něj právě nastavený nějaký vzor či ideál, se kterým se srovnává. Ať už je to vysoký sociokulturní standard vysoké hodnoty mládí a fyzické krásy, či srovnávání se svými vrstevníky.³⁰ Mnoho chlapců a dívek pak tráví například hodiny v posilovně, aby zlepšili svůj vzhled, se kterým jsou nespokojeni. Cvičením či dietami, chtějí změnit svůj zevnějšek, aby dosáhli spokojenosti se sebou samými a ve většině případů se vyrovnali svým vrstevníkům, což

---

²¹ Srov. VAŠUTOVÁ, M. *Pedagogické a psychologické problémy dětství a dospívání*.

²² Srov. KURIC, J. a kol. *Ontogenetická psychologie*, s. 233 – 234.

²³ Srov. ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 193.

²⁴ Srov. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 144.

²⁵ Srov. KURIC, J. a kol. *Ontogenetická psychologie*, s. 233 – 234.

²⁶ Srov. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 142 – 144.

²⁷ Srov. ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 193.

²⁸ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*, s. 328 – 332.

²⁹ Srov. ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 193 – 194.

³⁰ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*, s. 328 – 332.

může být i psychicky velmi náročné.³¹ Situaci adolescentů neulehčuje fakt, že v posledních staletích se zrychluje růst a vývoj dospívajících. Tento zrychlený růst a vývoj je označován termínem sekulární akcelerace.³² Ta se vyskytovala nejdříve jen ve vyspělých průmyslových zemích, dnes se však týká skoro každé země. Příčiny sekulární akcelerace není snadné jednoznačně prokázat, nejčastěji se však setkáváme s tím, že důvodem vzrůstu sekulární akcelerace je postupný vznik moderní urbanizované společnosti, změna výživy, snížení výskytu tradičních dětských onemocnění, či smíšení různých národností a ras a celková změna životního stylu.³³

1.3.2 Emocionální vývoj

Adolescenci předchází vývojová fáze pubescence, která v emocionální oblasti bývá často nazývána jako období emoční lability, vyznačující se například náladovostí, nestálostí reakcí, postojů či impulzivitou jednání. Tato labilita je domněle podmíněna vnitřními změnami, které se odehrávají v organismu jedince.³⁴ Emoční labilita však není u každého, průběh puberty nemusí být nutně emočně bouřlivý.³⁵ Pro období adolescence je charakteristické, že právě tato emoční labilita a náladovost odeznívá. Adolescenti jsou méně impulzivní a více stálí.³⁶ Je zde větší ústup od naivní romantičnosti, která je mnohdy až nezdravá. Romantičnost však nezaniká, projevuje se v činech.³⁷ V období adolescence totiž získávají zvláštní význam city související s erotickou sférou života.³⁸

---

³¹ Srov. GARYSON, P. *Adolescent Development: Aspects*. [online].

³² Srov. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 144 – 146.

³³ Srov. MACEK, P. *Adolescence*, s. 44.

³⁴ Srov. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 147 – 148.

³⁵ Srov. MACEK, P. *Adolescence*, s. 47 – 48.

³⁶ Srov. tamtéž, s. 47 – 48.

³⁷ Srov. KURIC, J. a kol. *Ontogenetická psychologie*, s. 234 – 235.

³⁸ Srov. MACEK, P. *Adolescence*, s. 47 – 48.

1.3.3 Kognitivní vývoj

Adolescence přináší kvalitativní proměnu způsobu uvažování, které umožňuje přesah konkrétní reality.³⁹ Piaget toto období nazval stádiem formálních operací a datoval jej k věku přibližně od dvanácti let a výše.⁴⁰ Postupně zde dochází k osvojení abstraktního způsobu myšlení. Dospívající je myšlenkově nezávislý na konkrétní realitě a může chápat různé teorie a problémy jiným způsobem.⁴¹ Myšlenková pozornost se může přesouvat dle potřeby od konkrétních jevů k abstraktním, od celku k jeho částem.⁴²

Dle Vágnerové lze typické znaky způsobu myšlení dospívajících shrnout do několika bodů, a to, že formálně logické operace umožňují zkoumat problém z více pohledů, a tuto možnost můžeme chápat i jako předpoklad k pochopení rozmanitosti názorů jiných lidí, nebo také eventuálně k pochopení rozmanitosti různých teorií. Uvažování se stává systematictější, způsob manipulace s informacemi se mění, již v rámci interpretace problému dochází k úvahám o různých alternativách. Objevuje se schopnost stanovit si různé hypotézy a postupnými kroky je potvrdit či vyloučit. Rozvíjí se flexibilita myšlení, dospívající jsou schopni experimentovat s vlastními úvahami, kombinovat je a integrovat v jeden celek.⁴³

Formálně logické operace můžeme tedy označit také jako hypoteticko-deduktivní myšlení. Dospívající jsou schopni vycházet z teorie či obecné premisy a vyvozovat z ní logické závěry, posuzovat jejich platnost a zároveň se rozvíjí schopnost akceptovat hypotetický problém. Na abstraktní úrovni dochází k rozvíjení i induktivního uvažování. Je zde schopnost nové poznatky zobecňovat, uvažovat o vztazích mezi vztahy, o třídách tříd.⁴⁴

Mezi jednotlivými dospívajícími jsou ovšem ve způsobu myšlení veliké rozdíly, které jsou dány nejen vrozenými dispozicemi, ale také současnou i dřívější příležitostí k řešení různých problémů. Nový způsob myšlení má značné následky pro postoj dospívajícího k celému světu a to především k lidem. Oproti dětem mladšího školního věku, které braly svět střízlivě a realisticky, takový jaký je, dochází nyní ke srovnávání existujících a přítomných poměrů s tím, co by mohlo či mělo být, tedy se stavem, který

---

³⁹ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*, s. 332 – 339.

⁴⁰ Srov. FONTANA, D. *Psychologie ve školní praxi: [příručka pro učitele]*, s. 70 – 71.

⁴¹ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*, s. 332 – 339.

⁴² Srov. HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*, s. 332.

⁴³ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*, s. 332 – 339.

⁴⁴ Srov. tamtéž, s. 332 – 339.

si dospívající jedinec vytvořil jako ideál ve své mysli. Odtud může plynout právě jeho častá kritičnost, nespokojenost, nejasné toužení či zklamání.⁴⁵ Nový způsob myšlení také vytváří nový vztah k časové dimenzi. Na významu nabývá budoucnost a současnost je mnohdy posuzována jen jako jakási záloha na budoucnost. Hypotetické myšlení může mít charakter úvahy o budoucnosti v podobě předvídání či plánování budoucích událostí, které by mohly s určitou pravděpodobností nastat. S uvažováním o budoucnosti, budoucích možnostech a perspektivách roste potřeba seberealizace.⁴⁶

Stádium formálních logických operací dosahuje vrcholu zpravidla kolem patnáctého roku života.⁴⁷ V tomto období je používání formálních operací takřka dokonalé, zafixované, roste flexibilita a schopnost používat nové způsoby řešení.⁴⁸

1.3.4 Sociální vývoj

Po celý náš život dochází k socializaci. Tedy k vývoji naší osobnosti v konkrétním materiálním a sociálním prostředí, které je charakteristické pro konkrétní společnost, k postupnému začlenění do společenského života.⁴⁹ Socializace je proces učení, v němž si člověk osvojuje určitý systém poznatků, norem a hodnot, které mu umožňují právě začlenění do společnosti. Jde tedy o proces vytváření orientace v oblasti společenských hodnot. K socializaci patří i rozvoj lidských potřeb, například potřeba autonomie, která je v adolescenci velmi zřetelná, zároveň k socializaci náleží také identifikace s určitou profesí.⁵⁰

Období adolescence přináší řadu změn, ukončení povinné školní docházky, volbu dalšího profesního směřování, získání občanského průkazu, nástup na střední školu či učiliště, v některých případech i nástup do zaměstnání, dosažení plnoletosti v osmnáctém roku života, které přináší řadu práv a povinností, a také pozdější nástup na vysokou školu či vyšší odbornou školu nebo do zaměstnání.⁵¹

---

⁴⁵ Srov. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 149 – 152.

⁴⁶ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*, s. 332 – 339.

⁴⁷ Srov. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 149 – 152.

⁴⁸ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*, s. 332 – 339.

⁴⁹ Srov. MACEK, P. *Adolescence*, s. 36 – 38.

⁵⁰ Srov. KOHOUTEK, R. a kol. *Základy sociální psychologie*, s. 5 – 7.

⁵¹ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*, s. 346 – 370.

Také oblast vztahů je plná změn. Vztahy k rodičům jsou vlivným faktorem socializace a individuace zpravidla po celé období adolescence.⁵² Přesto, že se jedinec začíná odpoutávat a osamostatňovat, zůstává rodina důležitým sociálním zázemím. Rodič se stává spíše partnerem, vůči němuž se adolescent vymezuje, oproti dřívější pozici v pubescenci, kterou provázely bouřlivé konflikty a vzdor.⁵³ Adolescent si již uvědomuje, že jeho rodiče nejsou všemocní ochránci a musí se vzdát i přesvědčení, že mu nikdo a nic nemůže ublížit. Tato změna naplňuje adolescenty rozporuplnými pocity, s nimiž se těžko vyrovnávají, a v tempu, kterým spěchají do dospělosti, mohou občas udělat něco, co přinutí jejich rodiče, aby nad nimi opět zvýšili kontrolu, a tak opět posílí ochrannářskou roli rodičů.⁵⁴ Může také docházet ke generačním střetům mezi dětmi a rodiči, například v případech, kdy jsou rodiče citově závislí na dospělých dětech. Adolescenti vyžadují od rodičů, aby respektovali jejich plnoletost, sami by však měli rodičům sdělovat přibližné návraty domů nebo také omezit pobyty mimo domov, které jsou ve večerních až ranních hodinách. Adolescenti by se měli přizpůsobit adekvátním pokynům a přáním rodičů a pokojně sdělovat a prosazovat své zájmy a názory.⁵⁵

Emancipační proces od rodičů, závislosti na nich, je jedním z hlavních vývojových úkolů dospívání. K hlavním úkolům však také patří navazování diferencovanějších a významnějších vztahů s vrstevníky obojího pohlaví. Oba tyto vývojové úkoly jsou důležité pro uspokojujivé převzetí pozdějších základních manželských a rodičovských rolí.⁵⁶ Vztahy s vrstevníky hrají tedy v období adolescence také důležitou roli. Adolescent se nyní cítí s větší osobní zaangażovaností než v mladším věku jako člen různých skupin, například školní třídy, zájmových organizací nebo neformálních vrstevnických skupin.⁵⁷ Vrstevnická skupina je pro adolescenta oporou v procesu vytváření individuální identity.⁵⁸ Členstvím ve skupině získává dospívající také sociální status a pocit vlastní hodnoty.⁵⁹

Již v období pubescence se začíná ohlašovat zájem o druhé pohlaví. U některých jedinců dříve, u některých později, zpravidla však na přelomu pubescence a adolescence

---

⁵² Srov. MACEK, P. *Adolescence*, s. 53 – 56.

⁵³ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*, s. 346 – 349.

⁵⁴ Srov. ORVIN, G., a kol. *Dospívání: kniha pro rodiče*, s. 41 – 50.

⁵⁵ Srov. KOHOUTEK, R. *Psychologie vývoje a výchovy v adolescenci*. [online].

⁵⁶ Srov. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 152 – 154.

⁵⁷ Srov. MACEK, P. *Adolescence*, s. 57 – 59.

⁵⁸ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*, s. 371 – 374.

⁵⁹ Srov. MACEK, P. *Adolescence*, s. 57 – 59.

se začínají objevovat reálné vztahy chlapců a dívek, které, i když jsou nestálé, jsou často prožívané jako první lásky.⁶⁰ Adolescenti získávají první vážnější vztahové a sexuální zkušenosti. Uvědomují si vlastní sexuální identitu, tedy to, že definují sami sebe jako muže či jako ženy v souvislosti se sexuálním prožíváním a chováním.⁶¹

1.3.5 Morální a hodnotový vývoj

Dle Eriksona je adolescence most mezi „dětskou morálkou“, jež se opírala o pravidla určovaná autoritami, která byla vnější a jasná, a morálkou dospělých, která je založena na zvnitřněných etických principech. Seifert a Hoffnung spatřují utváření adolescentní morálky ve dvou základech. Jedním ze základů je rozvoj logického a abstraktního myšlení, který vede k etickým teoretickým úvahám o dobru, zlu a spravedlnosti. Druhým základem utváření adolescentní morálky jsou měnící se vztahy k nejbližšímu sociálnímu okolí, jako jsou rodiče, přátelé, příbuzní.⁶²

V adolescenci totiž dochází k postupnému překonávání egocentrismu v interpersonálních vztazích a rozvoji osobní morálky, citlivosti, přesvědčení a znalosti o tom, co je správné a co naopak špatné.⁶³ V morálce mají adolescenti tendenci k absolutizujícím závěrům. Chápu, že se správné, obecně prospěšné jednání může stát tou nejvyšší normou a ústředním osobním zájmem, kterému člověk podřídí celý svůj život. Rozrůstající se abstrakcí dovedou pojmout jako objekt mravního činu celé lidstvo. Dokážou se trápit například bídou lidí na druhém konci světa, kteří trpí hladem či nemocemi. Zároveň jsou schopni uvažovat o vzdálených důsledcích svých drobných činů. Dle absolutních norem adolescenti přísně soudí společnost, a to hlavně rodiče. V průběhu však tento absolutismus překonávají.⁶⁴

Dle Kohlbergovy kognitivní teorie morálního vývoje se k adolescenci vztahuje konvenční, a okrajově i postkonvenční období morálky. Stádium konvenční morálky je založeno na jednání druhých lidí a různých situací v okolí adolescenta. Být dobrý v očích lidí, na kterých mu záleží, má pro něj značnou hodnotu. Zkušenosti z jednotlivých situací o tom, co je dobré a co zlé, se postupně generalizují

---

⁶⁰ Srov. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 154 – 155.

⁶¹ Srov. MACEK, P. *Adolence*, s. 60 – 62.

⁶² Srov. tamtéž, s. 66 – 70.

⁶³ Srov. tamtéž, s. 66 – 70.

⁶⁴ Srov. ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 210 – 212.

do obecnějšího pojetí pravidel, povinností a spravedlnosti.⁶⁵ Postkonvenční stádium morálky je založené na osobně uznávaných hodnotách a principech, platných nezávisle na jakékoliv autoritě, které jsou spojené s individuální zodpovědností. Tohoto stádia však dosahuje malé procento lidí. Adolescenti, kteří jej dosáhnou, však takto uvažují jen občas, zpravidla je to v nějakých vyhocených situacích, kdežto v běžném životě stále funguje stereotyp konvenční morálky.⁶⁶

Dle Giliganové můžeme rozdělit mužskou morálku, pro kterou je typický důraz na abstraktní morální principy a na dodržování neměnných a univerzálních norem a morálku ženskou, pro kterou je typický aktivní zájem, péče a starost o druhé. Ženská morálka zdůrazňuje ohleduplnost, empatii a snahu vyhnout se ubližování druhým lidem. Utváření mravnosti v těchto dimenzích je zažíváno jako cesta od vlastní sobeckosti k upřímnému zájmu o druhé lidi. Adolescentní potřeba autonomie a orientace na druhé vede k zvýšenému vědomí vlastní zodpovědnosti za sebe i za druhé lidi a také k postupnému dotváření svědomí, jehož sebecit v adolescenci směřuje k strukturovanější a zřejmější autonomní podobě.⁶⁷

Morální vývoj adolescentů je propojený s utvářením hodnotové a světonázorové orientace. Je zde plno hodnot, se kterými se adolescenti setkávají. Ve velkém množství hodnot mají ale problém s určením priorit, avšak do popředí se dostávají hodnoty, které souvisí s partnerskými vztahy, rodinným životem a se světonázorovou orientací, kterou si právě dospívající utváří.⁶⁸ Pro adolescenty jsou důležité hodnoty, které jim poskytují určitou jistotu. Měnící se společnost však přináší nejasnost hodnotového systému a jeho vnitřní hierarchizace. Existuje mnoho vzájemně si odporujících očekávání, která nutí adolescenty, aby akceptovali protichůdné role spojené s opačným hodnotovým zaměřením, a to vede k osobnímu zmatku a nejistotě, která vede dospívající k hledání těch jedině správných a navždy platných norem a hodnot. Až v dospělosti si však uvědomí, že jistota není ani v této oblasti dosažitelná.⁶⁹

V současné společnosti roste hodnota volného času a jeho svobodného trávení, hodnota přátelských vztahů a hodnota vrstevnických skupin, přičemž některé z tradičních rysů adolescence, jako jsou zdraví, výkonnost, fyzická krása či adaptabilita,

---

⁶⁵ Srov. MACEK, P. *Adolescence*, s. 66 – 70.

⁶⁶ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*, s. 396 – 402.

⁶⁷ Srov. MACEK, P. *Adolescence*, s. 66 – 70.

⁶⁸ Srov. tamtéž, s. 66 – 70.

⁶⁹ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*, s. 396 – 402.

jsou dnes prezentovány například masovými médii jako ty pravé hodnoty postmoderní společnosti.⁷⁰

1.4 Utváření a hledání identity v adolescenci

Identita znamená totožnost, prožívání a uvědomování si sebe sama ve své jedinečnosti i odlišnosti od ostatních.⁷¹ Její utváření a hledání je záležitostí celého života. Základy identity se objevují již v raném dětství a zároveň celý vývoj osobnosti v dospělém věku můžeme chápat jako upevňování a ujasňování identity, avšak její vrchol mnoho autorů spatřuje právě v adolescenci.⁷² Snad nejznámější z nich je E. Erikson, dle kterého je úkolem adolescence právě ujasnění si vztahu k sobě, hledání a budování vlastní identity. Dospívání viděl Erikson jako konflikt mezi potřebou integrace sebe samého a potřebou vyrovnat se s požadavky společnosti, které jsou nejasné, a to takovým způsobem, aby byl adolescent schopný najít a akceptovat své vlastní místo a hodnotu jako člen společnosti.⁷³

Běžně je rozlišován osobní a sociální aspekt identity. Osobní aspekt se zakládá na intimní sebereflexi a sebehodnocení. Podstatou tohoto aspektu je vědomí vlastní jedinečnosti, neopakovatelnosti a ohraničenosti vůči druhým lidem. Dochází zde ke spojení zážitku „já jsem já“ a odpovědi na otázku „kdo jsem“.⁷⁴ K odpovědím na otázku „kdo jsem“ patří zejména základní osobní motivy a hodnoty. Identita adolescentů se v každé životaschopné společnosti opírá o přijaté mravní zásady a o zkušenost s jejich dodržováním. Adolescent cítí, že je ten, kdo chce něco udělat pro spravedlnost ve společnosti, kdo chce žít čestně a pravdivě a právě teď už by měl mít na to, aby to bylo jeho svobodné rozhodnutí.⁷⁵ Pocitem spolupatričnosti, začlenění a kontinuity ve vztazích i čase označujeme sociální aspekt identity. Ten odpovídá například na otázky „čeho jsem součástí“, „kam patřím“, „kam směřuji“.⁷⁶

Identita představuje tedy jak kontinuitu, tak jasné vědomí sebe jako subjektu. Vědomé já je v souladu s celou bytostí, rozumem, citem. Identita však není úplná bez

---

⁷⁰ Srov. MACEK, P. *Adolescence*, s. 66 – 70.

⁷¹ Srov. HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*, s. 221.

⁷² Srov. ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 216 – 223.

⁷³ Srov. MACEK, P. *Adolescence*, s. 62 – 66.

⁷⁴ Srov. tamtéž, s. 62 – 66.

⁷⁵ Srov. ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 216 – 223.

⁷⁶ Srov. MACEK, P. *Adolescence*, s. 62 – 66.

realistického poznání vlastních schopností v nejširším smyslu od abstraktní inteligence až například po tělesnou přitažlivost.⁷⁷

Hledání identity znamená především to, že adolescenti poznávají sami sebe. Objevují své nové vlastnosti a uvědomují si vlastnosti, které měli již dříve, ale nikdy si jich nevšimli, či o nich nepřemýšleli. Toto uvědomění a objevování může přinést příjemné překvapení například v podobě uvědomění si mohutnosti své inteligence, ale na druhou stranu však může znamenat i ztrátu iluzí o sobě, například o uměleckém či sportovním nadání. Sebepoznávání bývá spojeno s jednáním, máme snahu nějací být. Například se adolescent snaží být mužný, a proto leze po horách, zkouší alkohol, experimentuje s hranicemi zákona. Hledat identitu znamená také často experimentovat, metodou pokusu a omylu adolescenti hledají svou pravou cestu. Experimentují různě, od střídání sportů či koníčků, v erotickém životě nebo v oblasti náboženství. Adolescenti zkouší, co ze sebe dokážou udělat. Jakého sebeovládání jsou schopni a co všechno si dokážou odříct.⁷⁸ Nalézání identity je tedy mnohohrstevnatý proces. Cílem období adolescence je právě nalezení identity a její stabilizace, tedy nalezení vlastní životní perspektivy, vlastních kompetencí a pozice v sociálních skupinách, jež je jedinec součástí.⁷⁹

Některým jedincům se však identitu nemusí podařit nalézt. Následkem neúspěchu při vytváření identity je dle Eriksona zmatení rolí. To znamená, že jedinec o sobě nemá jasnou představu jakým člověkem je, nebo jakou roli by měl ve svém životě zaujmout.⁸⁰ Někteří adolescenti se dokonce identitě brání a upřednostňují tak zvané identitní moratorium, které znamená, že se zabydlují v odkladech, řídí se náladami, dle toho, co právě vystupuje do popředí a zároveň zase vzápětí ustupuje a je nahrazeno úplně něčím jiným. Tento koloběh adolescenti opakují stále dokola bez přijetí zavazujících nároků na sebe sama.⁸¹

---

⁷⁷ Srov. ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 216 – 223.

⁷⁸ Srov. tamtéž, s. 216 – 223.

⁷⁹ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*, s. 402 – 421.

⁸⁰ Srov. FONTANA, D. *Psychologie ve školní praxi: [příručka pro učitele]*, s. 267 – 271.

⁸¹ Srov. HELUS, Z. *Úvod do psychologie*, s. 299.

2 HODNOTY

2.1 Vymezení pojmu hodnota

Pojem hodnota je slovo, jež skýtá mnoho významů. Jinak na hodnoty nazírají ekonomové, jiné jsou pohledy v rámci společenských věd.⁸² Hodnota je jedním z nejdiskutovanějších pojmů v sociologii, psychologii či filozofii.⁸³

Ve Velkém sociologickém slovníku jsou hodnoty charakterizované tak, že v jejich případě jde o určení významu věcí, které závisí na objektu i subjektu hodnocení a hlediscích, z nichž v hodnocení vychází. Hodnoty nejsou chtěnými věcmi, ale tím, co má být, tedy to co je žádoucí. Jádrem hodnocení je to, co má být. Současně jsou hodnoty kritéria, dle kterých hodnotíme, a také objekty, které mají hodnotu, a aby mohly být jedním i druhým, musejí být přijímány jako platné významy. V neposlední řadě jsou hodnoty také jednou ze složek kultury.⁸⁴ Jandourek ve svém sociologickém slovníku vymezuje hodnotu také jako vědomou nebo nevědomou představu o tom, co je žádoucí.⁸⁵

Psychologický slovník vymezuje pojem hodnota jako vlastnost, kterou jedinec přisuzuje určitému objektu, události, situaci nebo činnosti v souvislosti s uspokojováním jeho potřeb, zájmů. Současně uvádí, že hodnoty se vytváří a postupně diferencují v procesu socializace.⁸⁶

Filozofický slovník představuje hodnotu následovně: „Hodnota je založena na vztahu mezi člověkem a jevy, věcmi, skutečnostmi. Hodnota není vlastností jevů nebo statků, nýbrž výsledkem vztahování se. Hodnota je vyjádřením míry významu jakéhokoliv objektu pro člověka.“⁸⁷

Přestože jednotlivé slovníky vymezují pojem hodnota různě dle své disciplíny, každé pojetí je důležité, poněvadž jednotlivé disciplíny se mohou navzájem prolínat. Jak uvádí například Cakirpaloglu, že nemůžeme rozvíjet psychologii mimo filozofii, protože se jedná o komplementární disciplíny, které se zaměřují na dva aspekty reality. Dle něj

---

⁸² Srov. KRAUS, B. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*, s. 59.

⁸³ Srov. EYRE, L., EYRE, R. *Jak naučit děti hodnotám*.

⁸⁴ Srov. PRUDKÝ, L. *Hodnoty a normy v české společnosti - stav a vývoj v posledních letech: studijní text pro učitele občanské výchovy*, s. 13 – 14.

⁸⁵ Srov. JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*, s. 97.

⁸⁶ Srov. HARTL, P., HARTLOVA, H. *Psychologický slovník*, s. 192.

⁸⁷ HORYNA, B., a kol. *Filozofický slovník*, s. 171.

je totiž důležité umístit lidskou osobu v kosmickém kontextu do souladu se zásadami filozofické teorie, abychom na ni mohly nahlížet jako na celek.⁸⁸

V rámci psychologie se mnoho autorů shoduje v tom, že vymezují hodnoty jako hluboce zakořeněné abstraktní motivy, které řídí, ovlivňují a vysvětlují postoje, normy jednání a názory lidí.⁸⁹ Řada psychologů také spatřuje u pojmu hodnota jako nejvýznamnější atribut žádoucnost. Například Williams definuje hodnoty jako koncepce žádoucnosti, které v selektivním chování slouží jako kritéria o preferenci, volbě nebo zdůvodnění pro navržené či reálné chování, avšak pojem žádoucnost chápe redukcionisticky, protože hodnoty ztotožňuje s pojmem selektivní preference. U Scheibeho se žádoucnost vztahuje na ty nejvyšší subjektivní obsahy a dynamizmy osobnosti, jelikož dle něj hodnoty sugerují přání, činnosti, cíle, vášně valence či morálku. Hodnotové úsudky se dle něj vztahují na to, co se přeje, považuje za nejlepší, miluje, či co je třeba konat.⁹⁰

Dle Rosenzweiga představuje hodnota výsledek aktu hodnocení, jež je bytostnou součástí lidského myšlení a prožívání a jímž vyjadřuje člověk svůj vztah ke světu.⁹¹

Kohoutek uvádí hodnotu jako zkonkretizovanou osobní potřebu, přičemž rozlišuje hodnoty vrozené, neboli animální, a hodnoty společenské či humánní.⁹²

Dle Krejčího je hodnota to, oč má člověk usilovat, o co se má snažit, co stojí za to, aby se stalo předmětem jeho vlastního chtění.⁹³

Smékal místo definice hodnot uvádí čtverý pohled, jak lze hodnoty v psychologii vnímat. Můžeme na ně pohlížet jako na obecné cíle, o které člověk usiluje. Jako smysl nebo cenu, kterou představuje určitý objekt či událost pro lidskou osobu. Mohou jimi být například štěstí, zdraví, rodina či mír. Dále můžeme hodnoty vnímat jako prostředky, které používáme na dosažení něčeho, co je pro nás důležité, například vzdělání, poctivé jednání či postavení v zaměstnání. Hodnoty můžeme chápat také jako něco, kvůli čemu stojí za to usilovat o nějaký objekt nebo se mu naopak vyhýbat. Jejich příkladem může být požitok z cigarety nebo její odmítání. A jako poslední můžeme

---

⁸⁸ Srov. CAKIRPALOGLU, P. *Psychologie hodnot*, s. 11.

⁸⁹ Srov. HAVLÍČKOVÁ, D. *Metodika – Kompetence, Kvalita, Kvalifikace, (Sebe)Koncepce pro neformální vzdělávání*, s. 21.

⁹⁰ Srov. tamtéž, s. 285 – 286.

⁹¹ Srov. KRAUS, B. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*, s. 59.

⁹² Srov. KOHOUTEK, R. *Základy psychologie osobnosti*, s. 188.

⁹³ Srov. ČAČKA, O. *Psychologie vrstev duševního dění osobnosti a jejich autodiagnostika*, s. 335.

na hodnoty nahlížet jako na kritéria, pomocí nichž hodnotíme různé předměty a události našeho světa.⁹⁴

Çakirpaloglu vymezuje hodnotu jako specifickou psychickou kategorií, jež je součástí struktury osobnosti, a zároveň souvisí s procesem individuální, sociální a historické realizace lidské osoby.⁹⁵ Hodnoty jsou dle něj nejčastěji prezentovány konkrétními postoji a můžeme je také považovat za obecné, poměrně stálé determinanty či regulátory specifického vztahu, jež má jedinec vůči objektům vlastního prožívání.⁹⁶

2.2 Pojmy související s hodnotami

2.2.1 Hodnocení

Psychologický slovník vymezuje hodnocení jako psychologickou charakteristiku či klasifikaci jevů, jež není možné měřit exaktně. Měření se provádí zprostředkovaně, nejčastěji za pomoci škál a užívá se také v diagnostice osobnosti, přičemž obsahuje vždy subjektivní vlivy hodnotitele.⁹⁷ Hodnocení můžeme také vnímat jako porovnávání něčeho, nějakého objektu s nějakým dalším objektem, přičemž rozlišujeme lepší od horšího a snažíme se vybírat lepší, či si najít cestu k nápravě, zlepšení horšího. Nebo jej také můžeme vnímat jako porovnávání objektu přímo s nějakým jiným srovnatelným objektem, anebo s nějakým ideálním vzorem či normou.⁹⁸

Hodnocení je bytostnou součástí lidského myšlení a prožívání, prostřednictvím něj vyjadřuje člověk svůj vztah ke světu.⁹⁹ Procesy myšlení jsou primárně zaměřené na odhalování formálně logických charakteristik objektů a vztahů, tedy k objektivní skutečnosti, a hodnocení potom znamená určení určité žádoucnosti objektů a situací, které jsou významné pro subjekt. Jung považuje oba tyto procesy za racionální psychické funkce, jelikož výsledkem obou těchto procesů je úsudek, myšlení vede k logickému úsudku a hodnocení (cítění) pak k vytvoření hodnoty.¹⁰⁰ Obecně tedy platí, že hodnocení je předpokladem vzniku hodnot. Hodnoty jsou výsledkem aktu hodnocení a zároveň jsou i zdrojem dalších hodnocení. Hodnoty musí být poznávány jako zdroje

---

⁹⁴ Srov. SMÉKAL, V. *Pozvání do psychologie osobnosti: člověk v zrcadle vědomí a jednání*, s. 256.

⁹⁵ Srov. ÇAKIRPALOGLU, P. *Psychologie hodnot*, s. 291.

⁹⁶ Srov. tamtéž, s. 323.

⁹⁷ Srov. HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*, s. 191.

⁹⁸ Srov. BALÁTOVÁ, K. *Hodnoty u dospívajících jedinců s poruchami chování*, s. 73.

⁹⁹ Srov. KRAUS, B. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*, s. 59.

¹⁰⁰ Srov. ÇAKIRPALOGLU, P. *Psychologie hodnot*, s. 278.

hodnocení a zároveň je v nich hodnocení vždy obsaženo.¹⁰¹ Cakirpaloglu uvádí, že hodnocení je složitý proces a zahrnuje všechny složky praktického vztahu subjektu vůči objektu, který je pro něj nějakým způsobem významný. Přičemž předpokladem hodnocení je funkční a strukturální propojenost poznání, cítění a motivací.¹⁰² Kritériem hodnocení je celá hodnotící osobnost se všemi svými vrozenými a získanými vlastnostmi a postoji. Každá nová zkušenost, která je hodnocena, splývá se zkušenostmi staršími, a obohacuje jakýsi paměťový axiologicko-empirický archiv, jehož dotvářením dochází ke vzniku stále propracovanějších hodnotících zásad.¹⁰³

Je tedy zřejmé, že pojem hodnocení je úzce propojen s pojmem hodnota.¹⁰⁴

2.2.2 Postoje

Postoj představuje snahu reagovat v určitých situacích ustáleným způsobem.¹⁰⁵ Trvalým způsobem reaguje jedinec na předměty, osoby, situace, ale i sebe sama.¹⁰⁶ Postoje patří mezi regulátory chování lidské osoby.¹⁰⁷ Představují jakousi větší či menší míru orientace ve světě hodnot a jsou produktem učení.¹⁰⁸ Postoje obsahují složku kognitivní (poznávací), afektivní (citovou) a konativní (behaviorální).¹⁰⁹ Kognitivní složka se vztahuje k myšlenkám, individuálním představám, vnímání, názorům, víře a mentálním komponentům. Afektivní složka reflektuje emocionální základ postojů, jež se vztahují k pozitivním či negativním pocitům. Konativní složka usměrňuje jedincovu ochotu nebo snahu chovat se určitým společensky žádoucím způsobem k osobě či neživému objektu.¹¹⁰ Postoje se dělí dle různých kritérií na poznávací a citové, kladné a záporné, neverbální a verbální, soudržné a nesoudržné, skryté a zjevené, silné a slabé, skupinové a individuální, a také na stálé a proměnlivé.¹¹¹ V průběhu života získáváme postoje vzděláváním, ale také i vlivem širších sociálních

---

¹⁰¹ Srov. PRUDKÝ, L. *Inventura hodnot: výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*, s. 23.

¹⁰² Srov. CAKIRPALOGLU, P. *Psychologie hodnot*, s. 279.

¹⁰³ Srov. VÁROSS, M. *Úvod do axiologie*, s. 186 – 187.

¹⁰⁴ Srov. LHOTOVÁ, M. *Hodnoty a hodnocení z pohledu psychopatologie a psychoterapie*. [online].

¹⁰⁵ Srov. KOHOUTEK, R. *Základy psychologie osobnosti*, s. 221.

¹⁰⁶ Srov. BALÁTOVÁ, K. *Hodnoty u dospívajících jedinců s poruchami chování*, s. 79.

¹⁰⁷ Srov. KOHOUTEK, R. *Základy psychologie osobnosti*, s. 221.

¹⁰⁸ Srov. BALÁTOVÁ, K. *Hodnoty u dospívajících jedinců s poruchami chování*, s. 79.

¹⁰⁹ Srov. HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*, s. 442.

¹¹⁰ Srov. BALÁTOVÁ, K. *Hodnoty u dospívajících jedinců s poruchami chování*, s. 79.

¹¹¹ Srov. HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*, s. 442.

jevů, jimiž jsou například veřejné mínění, sociální kontakty atp.¹¹² Mnohé z postojů odrážejí lidské hodnoty. Postoje představují pojetí člověka o tom, co je dle něj žádoucí nebo dobré.¹¹³ Hodnoty však oproti postojům vykazují spíše akční a také zpravidla nadosobní charakter. Postoje jsou oproti hodnotám ovlivnitelnější bezprostředními okolnostmi, jelikož jsou zpravidla vázány na konkrétnější jevy a předměty.¹¹⁴ Pružinská však uvádí, že hodnoty můžeme považovat za nejvšeobecnější postoje.¹¹⁵ Stejně tvrzení jako Pružinská uvádí například i Řičan.¹¹⁶

2.2.3 Potřeby

Potřeby jsou součástí důležitých motivů jednání, chování a prožívání člověka. Potřeba představuje pocíťovaný, prožívaný nedostatek či nadbytek něčeho a je provázána určitým vnitřním duševním napětím, jež člověka vede k určitému chování, jehož cílem je uspokojení potřeby.¹¹⁷ Potřeba vzniká při jakékoliv fyziologické odchylce od hodnoty, která je pro člověka v té chvíli ideální, pokud však odchylka od ideální hodnoty nemůže být automaticky upravena, je poté aktivován pud a vybuzený organismus zahajuje činnost ke znovuoobnovení rovnováhy.¹¹⁸ Obvykle se rozlišují dva druhy potřeb a to potřeby biogenní, které představují nedostatky organismu, a potřeby sociogenní, to jsou nedostatky v sociálním životě jedince.¹¹⁹

Velmi známé pojednání o potřebách je od amerického psychologa Abrahama H. Maslowa. Ten sestavil pozoruhodnou hierarchii potřeb dle pořadí, v jakém se základní lidské potřeby projevují během individuálního vývoje, a také dle pořadí jejich naléhavosti.¹²⁰ Na první místo své hierarchie zařadil fyziologické potřeby, jež jsou nejzákladnější a nejnaléhavější ze všech lidských potřeb, jelikož umožňují biologické přežití člověka jako organismu. Mezi ně patří například potřeba potravy, pohybu, kyslíku, spánku, tepla, vyměšování, odstraňování bolesti atp. Na druhém místě se nachází potřeba bezpečí a jistoty, tu představuje například uhýbání se neznámému hrozivému a vyhledávání jistoty a stability. Patří sem například potřeba osvobození

---

¹¹² Srov. BALÁTOVÁ, K. *Hodnoty u dospívajících jedinců s poruchami chování*, s. 79.

¹¹³ Srov. ČAKIRPALOGLU, P. *Psychologie hodnot*, s. 307.

¹¹⁴ Srov. ČAČKA, O. *Psychologie vrstev duševního dění osobnosti a jejich autodiagnostika*, s. 336.

¹¹⁵ Srov. PRUŽINSKÁ, J. *Psychológia osobnosti*, s. 69.

¹¹⁶ Srov. ŘIČAN, P. *Psychologie osobnosti: obor v pohybu*, s. 109.

¹¹⁷ Srov. KOHOUTEK, R. *Potřeby jako motivy chování a prožívání*. [online].

¹¹⁸ Srov. HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*, s. 444.

¹¹⁹ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Psychologie, přehled základních oborů*, s. 385.

¹²⁰ Srov. ŘIČAN, P. *Psychologie osobnosti: obor v pohybu*, s. 110.

se od úzkosti a účinku takových ohrožujících sil, jako jsou například nemoc, nejistota, chaos, nebo například potřeba struktury, pořádku, zákona. Třetí místo náleží potřebě lásky, přijetí a spolupatričnosti. Jde o afiliační potřeby, potřeby sounáležitosti, náklonnosti, lásky, potřeby někam a někomu patřit, přijímat a milovat, být milován a přijímán. Na čtvrtém místě se nachází potřeby uznání, úcty a sebeúcty. Tu představuje například potřeba dosahování úspěšného výkonu a potřeba prestiže, potřeba být ceněn druhými i sám sebou, být kladně hodnocen. Poslední místo v hierarchii patří potřebě seberealizace, tato potřeba představuje naplnění svých předpokladů a možností růstu a rozvoje. Potřeba seberealizace představuje nejvyšší hladinu potřeb, ten kdo ji dosáhl, usiluje o plné užití a využití svého talentu a schopností.¹²¹

S potřebami nesporně souvisí hodnoty. To, co pocítujeme jako potřebu, je potřebné, stává se také nezřídka hodnotou, avšak tvrzení, že hodnotou má být to, co uspokojuje potřebu, představuje velice omezený pohled na hodnoty. Musíme totiž brát v potaz rovněž to, že také platí, že ne vše co je hodnotou, musí být zároveň i potřebou.¹²²

2.2.4 Normy

Norma je pravidlo či předpis, jenž má závaznou platnost jako kritérium pro posouzení určitého jevu.¹²³ V psychologii pojem norma označuje způsoby jednání, které jsou přijatelné a vytvořené v podmínkách skupinového života.¹²⁴ Normy a stejně tak hodnoty regulují lidské jednání, proto je nutné zohlednit jejich rozdíly a specifičnosti, aby se eliminovalo jejich případné ztotožnění. Hodnoty jsou totiž obecnější než normy. Původem rozdílných norem může být stejná hodnota. Normy představují specifická pravidla, jež nás zavazují k jednání, které je předem stanovené na základě žádoucnosti obecné hodnoty. Příkladem může být to, že život jako obecná hodnota zavazuje, aby se lidé nevražili navzájem, starali se o potomky, nemocné, apod. Hodnoty však předcházejí normám. Hodnoty trvají déle, zabezpečují kulturní a historickou kontinuitu. Rozdíl mezi hodnotami a normami je také v tom, že hodnoty nepředpokládají přítomnost sankce. Podobají se spíše ideálům, jelikož se současně zaměřují a přitahují na základě žádoucnosti. Normy naopak vždy souvisí se sankcemi. Prostřednictvím

---

¹²¹ Srov. MIKŠÍK, O. *Psychologické teorie osobnosti*, s. 165 – 170.

¹²² Srov. ČAČKA, O. *Psychologie vrstev duševního dění osobnosti a jejich autodiagnostika*, s. 335.

¹²³ Srov. HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*, s. 359.

¹²⁴ Srov. CAKIRPALOGLU, P. *Psychologie hodnot*, s. 269.

norem jsou však hodnoty realizovány. Hodnotami jsou vyjadřovány obsahy existence, normy jsou nositelkami způsobu, jak je možné realizovat prakticky hodnotové obsahy.¹²⁵ Hodnoty jsou na rozdíl od norem více osobní, vnitřní.¹²⁶

2.2.5 Axiologie

Slovo axiologie pochází z řeckého slova axios, které znamená cenný a slova logos, jež znamená vědu, slovo, hodný řeči, pozornosti.¹²⁷ Axiologie či timologie je obor, který se zabývá definováním hodnot a hodnotovým systémem. Zabývá se hierarchizací hodnot a jejich vztahy ke společnosti a struktuře osobnosti.¹²⁸ Je to tedy nauka, věda o lidských hodnotách.¹²⁹ Cakirpaloglu rozděluje axiologické směry na dvě velké skupiny, a to na směry subjektivistické, které zdůrazňují hodnoty a hodnocení člověka jako vnitřní řád. Tento řád existuje v podobě přirozené způsobilosti jedince pro ty nejvyšší lidské skutky. A směry objektivistické, které kladou důraz především na manifestní, tu vnější stránku lidského jednání.¹³⁰ V psychologii však všechny směry, kromě behaviorismu zařazují hodnoty do svého bádání.¹³¹

2.3 Vznik, formování hodnot

V průběhu celého našeho života probíhá proces socializace. Socializace představuje začlenění lidské osoby do společnosti a její aktivní účast ve společenském životě.¹³² Dá se říct, že jde o proces, v němž na jedné straně usiluje společenství o přizpůsobení jedince podle přijatých pravidel a kontroly, a současně jedinec usiluje o prosazení sebe sama, své jedinečnosti, hodnot a norem chování, jež přijal za své.¹³³ Hodnoty jsou předmětem učení v procesu socializace, v němž se učíme nejen nabízeným hodnotám ale i normám chování.¹³⁴ Proces socializace může být označován také jako proces

---

¹²⁵ Srov. tamtéž, s. 270 – 271.

¹²⁶ Srov. ROKEACH, M. *The nature of human values*.

¹²⁷ Srov. DOROTÍKOVÁ, S. *Filosofie hodnot: problémy lidské existence, poznání a hodnocení*, s. 12.

¹²⁸ Srov. HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*, s. 67.

¹²⁹ Srov. KOHOUTEK, R. *Základy psychologie osobnosti*, s. 160.

¹³⁰ Srov. CAKIRPALOGLU, P. *Psychologie hodnot*, s. 18 – 19.

¹³¹ Srov. HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*, s. 67.

¹³² Srov. KOHOUTEK, R. *Základy sociální psychologie*, s. 5.

¹³³ Srov. PRUDKÝ, L. *Inventura hodnot: výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*, s. 39 – 40.

¹³⁴ Srov. PRUDKÝ, L. *Hodnoty a normy v české společnosti - stav a vývoj v posledních letech: studijní text pro učitele občanské výchovy*, s. 10.

interiorizace hodnot, jež je zároveň procesem vytváření plnohodnotné osobnosti.¹³⁵ Interiorizace znamená to, jaké hodnoty během sociálního učení přijímá osobnost za vlastní.¹³⁶ V sociální psychologii je dokonce běžné, že vykládá celý proces utváření osobnosti právě jako proces interiorizace hodnot.¹³⁷ Sociální učení, které je vnímáno jako stěžejní nástroj socializace, je možné chápat také jako proces výběru, zvažování, ověřování a přijímání nabídky hodnot. Nabídku hodnot uskutečňují nejružnější socializační mediátory od rodiny až po média, od školy až po vrstevnické skupiny, od vzorů až po aktivity v práci apod.¹³⁸

C. R. Rogers vytvořil zajímavou teorii geneze hodnot, v níž má organismus nejprve k dispozici takzvané operativní hodnoty, jež vrozeně souvisí s vlastnostmi organismu a určují jeho preference. Lidská bytost má zpočátku velice jasný přístup k hodnotám samotným. Dítě dává přednost zážitkům, které udržují, zdokonalují či aktualizují jeho organismus, a naopak odmítá ty zážitky, které tomuto cíli neslouží. Východisko hodnocení zde představuje jakási moudrost lidského těla. Dítě tak pozitivně hodnotí například laskání, žádané jídlo, nové zážitky apod. Jádrem preference je zde tedy organický pocit. Funkcí dětského organismu je tak určité jakoby vrozené hodnocení. Později se dítě v okolním světě začíná setkávat s určitými hledisky dobrého a špatného, jejichž respektování si vynucuje společenský život, a s větším či menším porozuměním je začíná přebírat od dospělých hodnotitelů. Dochází tak k internalizaci vnějších kritérií dobrého a špatného, a tím dítě opouští moudrost svého organismu a snaží se jednat dle hodnot, které mu vytyčil někdo jiný, například proto, aby si udrželo jeho uznání a lásku. Dítě si tak zprostředkovaně osvojuje množství obecně uznávaných hodnot a přejímá je do jisté míry za své, i když se mohou lišit od toho, co skutečně pociťuje. Tyto přijaté hodnoty v sobě promítají i společné skupinové hodnoty dané kulturní oblasti. Jejich zdrojem bývají rodiče a učitelé, vztažné skupiny, ale i například jiné organizace a jejich prostředky. Mnohý dospělý také obdobně bez samostatnosti, čistě prostřednictvím obecných vnějších regulativů, jakož jsou ideologie, společenské vědomí, přejímá aktuálně proklamovaný obraz světa a hodnotové vědomí. Za určitou duchovní nesvobodu je mu odměnou klid a pocit bezpečí, jinak by totiž často nemohl očekávat

---

¹³⁵ Srov. tamtéž, s. 12.

¹³⁶ Srov. PRUDKÝ, L. *Inventura hodnot: výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*, s. 39.

¹³⁷ Srov. tamtéž, s. 40.

¹³⁸ Srov. PRUDKÝ, L. *Hodnoty a normy v české společnosti - stav a vývoj v posledních letech: studijní text pro učitele občanské výchovy*, s. 12 – 13.

bezproblémovou sociální adaptaci, respekt ani uznání. Jde tu tedy o vpravdě naučené hodnocení. Někteří lidé pak tyto převzaté hodnoty transformují do podoby určitých vlastních ideálů bez jakéhokoliv pokusu o ověření osobní zkušeností, jiní se tomu naopak více či méně otevřeně brání, popřípadě se přizpůsobují pouze racionálně. Ve faktorech formujících hodnoty nelze tedy opomenout ani spoutanost danou například profesí, postavením, mechanismy materiálního zabezpečení včetně věku a zdravotního stavu, ale i například inteligence, kvalifikace, množství osobní nezávislosti apod.¹³⁹

V celém životním cyklu se tedy setkáváme s hodnotami. Když si připustíme, že socializace představuje celoživotní proces vývoje osobnosti, pak můžeme logicky předpokládat, že i hodnoty po celý život lidské bytosti podléhají změnám. Hodnoty se vytvářejí, existují a mění v průběhu celého života, v dětství, pubertě, dospělosti a stáří. Významné činitele hodnotové transformace v jednotlivých obdobích lidského života představuje hodnotová pružnost a pozice hodnoty v dimenzi perifernost – centrálnost.¹⁴⁰

Hodnotová pružnost souvisí s věkem. Největší transformace a pružnost hodnot byla zaznamenána u dětí a adolescentů.¹⁴¹ Například pro adolescenty je vlastní přesvědčení, že přišli na smysl své vlastní existence, že objevili své místo na světě. Toto přesvědčení bývá často prostřednictvím citových vztahů, takzvaného stavění se na vlastní nohy, oddělením se od rodičů apod. Adolescenti tak mají problém se zachováváním hodnot jako projevem spolehlivosti a přitažlivosti pro druhé, mají problém s uchováním pevné hierarchie hodnot jako základu svého chování.¹⁴² Naopak období zralosti a stáří charakterizuje hodnotová stabilita, která se stále stupňuje.¹⁴³

Vztah perifernost – centrálnost nám ukazuje mnohé o dynamice uvnitř našeho systému hodnot. Například po přehodnocení se může stát nejvýznamnější periferní hodnota a zaujmout vyšší pozici uvolněnou jinou centrální hodnotou, která už ztratila kvalitu žádoucnosti. Tuto dynamiku nám charakterizuje mladší věk, ve věku pozdějším

---

¹³⁹ Srov. ČAČKA, O. *Psychologie vrstev duševního dění osobnosti a jejich autodiagnostika*, s. 340 – 342.

¹⁴⁰ Srov. ČAKIRPALOGLU, P. *Psychologie hodnot*, s. 316 – 317.

¹⁴¹ Srov. tamtéž, s. 316 – 317.

¹⁴² Srov. PRUDKÝ, L. *Hodnoty a normy v české společnosti - stav a vývoj v posledních letech: studijní text pro učitele občanské výchovy*, s. 10 – 13.

¹⁴³ Srov. ČAKIRPALOGLU, P. *Psychologie hodnot*, s. 316 – 317.

se systém hodnot stabilizuje v souladu s postupným utvářením životní filozofie osoby.¹⁴⁴

V procesu formování hodnot se však vyskytují i činitele, které podporují odolnost hodnoty vůči změnám. Mezi ně patří selektivní podstata vnímání a vzpomínání. Procesy vnímání a vzpomínání jsou ovlivněny aktuálními hodnotami a postoji, jež aktivně vstupují do procesu vnímání, a také současně ovlivňují vybavování uloženého obsahu. U hodnot a postojů s výraznou emocionální komponentou předem existují percepční akcentuace a percepční negace, čili výběr a zdůrazňování jednotlivých informací v souladu s postoji a hodnotami, kterých si jedinec váží, a vyhýbání se údajům, jež protirečí stávajícím postojům a hodnotám. Například hodnota sebeúcty, která je ohrožená, může vyvolávat dlouhodobou frustraci, kterou následují předsudky (například negativní etnické postoje). Osobnost, jež má negativní pocit vůči některé etnické skupině, si snadno vybírá a pamatuje informace, které podporují její negativní postoj, a zároveň se vyhýbá či popírá informace opačného obsahu. Tímto vlastně hájí svou vlastní hodnotu a odvozené postoje od případné změny. Dalším činitelem je skupinový nátlak na dodržování obecných hodnot a norem chování. Konformní jednání jedince s názorem většiny totiž napomáhá k harmonizaci hodnot rozporných na relaci jedinec – skupina. Současně také působí touha jedince být vědomě či nevědomě v souladu s hodnotami, jež zastává referenční skupina. Loajalita a členství ve skupině stabilizují a chrání individuální hodnoty jedince před spontánními nebo záměrnými změnami. Odolnost hodnot vůči změnám určuje také normativní podstata hodnoty. Normativní atribut určuje hodnotu jako ustálený sociální či kulturní standard, který člověku umožňuje, aby se orientoval v neznámých složitých situacích. Poměrně snadno pomocí hodnot třídíme objekty a situace na sociálně a kulturně přijatelné, nepřijatelné nebo nezaujaté, což vlastně hodnotu zpětně stabilizuje, posiluje a chrání ji před možnými tendencemi ke změně. Za další činitel je také považovaná mnohostranná funkčnost hodnoty, jež hraje významnou roli pro udržení a trvání hodnot. Stejně tak podporují odolnost hodnot vůči změnám obranné mechanismy. Lidská osoba totiž hájí své názory a hodnotovou integritu vědomě, ale také pomocí četných nevědomých mechanismů. Člověk si navíc postupně buduje imunitu vůči argumentům, jež protirečí jeho stávajícím hodnotám.¹⁴⁵

---

¹⁴⁴ Srov. tamtéž, s. 316 – 317.

¹⁴⁵ Srov. tamtéž, s. 309 – 311.

2.4 Funkce hodnot

Ve společnosti fungují hodnoty v mnoha směrech.¹⁴⁶

Funkce hodnot můžeme rozdělit na individuální a společenské, přičemž se navzájem doplňují, prolínají a ovlivňují.¹⁴⁷

Individuální funkce lze dělit na dvě, a to na funkci adaptace člověka na fyzické a sociální podmínky a funkci překonávání vlastní existence. Hodnotám, které pomáhají člověku se orientovat, nebo působí jako kritéria v nových situacích, odpovídá funkce adaptace člověka na fyzické a sociální podmínky. Většinu hodnot, jež patří do této skupiny, přijímá člověk v průběhu socializace jako dané obsahy nebo je získává na základě vlastní zkušenosti. Jsou to předem stanovené standardy nebo vzory ekonomického chování, jimiž člověk hodnotí situace, řeší nejrůznější konflikty a zaujímá odpovídající stanovisko. Funkce překonávání vlastní existence má význam pro cíle a stavy s nejvyšším stupněm žádoucnosti. Je zaměřená na vlastní Já. O této funkci zaměřené k ideálním stavům naší existence pojednávají koncepce o morální dokonalosti, o nejvyšším dobru, duševní nebo kosmické rovnováze apod. V psychologii takovéto hodnotové působení analyzuje například Adler (působení kreativního Já), Erikson (vytváření Ego identity), či například Frankl (odhalení vlastního smyslu a naplnění sebetranscendence).¹⁴⁸

Sociální funkce jsou také dvě, a to funkce sociální integrace a funkce sociální racionalizace. Funkce sociální integrace se týká sociálního života a souvisí s procesy udržení skupiny a celé společnosti. Jde o sociální kohezi, efektivitu, stabilitu a další podobné jevy skupinové dynamiky. Můžeme sem řadit sociální kontrolu, sociální prevenci deviantního chování a zaměřování sociální energie do sociálně přijatelných obsahů. Funkce sociální racionalizace slouží k ospravedlnění společenských zájmů prostřednictvím konsensu pro určitý obsah či cíl. Tato funkce transformuje jednotlivé zájmy různých společenských vrstev v určitý hodnotový obsah, jež může být přijatelný pro největší počet lidí uvnitř zájmově odlišné společnosti.¹⁴⁹

---

¹⁴⁶ Srov. PRUDKÝ, L. *Inventura hodnot: výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*, s. 44.

¹⁴⁷ Srov. CAKIRPALOGLU, P. *Psychologie hodnot*, s. 320 – 322.

¹⁴⁸ Srov. tamtéž, s. 320 – 322.

¹⁴⁹ Srov. tamtéž, s. 320 – 322.

Funkční podstatu hodnot lze však dle Cakirpalogla vymežit tak, že hodnoty představují vytoužené a hlavně uvědomělé tendence konstituující bio-psycho-socio-duchovní podstatu lidského bytí.¹⁵⁰

Také Prudký uvádí, že hodnoty mohou fungovat různě. Vymezuje devět funkcí hodnot, ve kterých se přinejmenším mohou hodnoty realizovat.¹⁵¹

První je funkce hodnot jako stavebních kamenů kultury. V přehledu hlavních pojetí kultur se ukazuje, že jim je mnoho rysů společných a zároveň mnohé z nich mají hodnoty jako jeden ze základních definičních znaků. Ve všech lidských společenstvích je kultura přítomná, je vždy historickým produktem, předává se z generace na generaci prostřednictvím sociálního učení a sociálních interakcí a tudíž není vrozená. Hodnoty můžeme řadit do symbolů kultury, a poněvadž jsou její součástí, jsou také předávané a to hlavně prostřednictvím socializace a akulturace. Beztoho, aniž bychom poznali hodnoty a vztahy mezi nimi, nemůžeme poznat kulturu a naopak bez poznání vývojových trendů v kultuře nemůžeme poznat vývoj a stav hodnot.¹⁵²

Druhá funkce je funkce hodnot jako součásti utváření obsahu sociálních fenoménů a vztahů. Hodnoty a normy představují jádro kulturního systému a jsou úzce spojeny se sociálními rolami, interakcemi a společenskými vztahy. Hodnoty, jež jsou sdílené společností, pomáhají lidem chápat chování jednotlivců, skupin a institucí.¹⁵³

Třetí je funkce hodnot jako jednoho z definičních znaků osobnosti. Hodnoty mají blízký vztah k motivaci, potřebám, chování, temperamentu a osobnosti. Hodnoty zároveň působí jako spolutvůrce osobnosti, a osobnost je současně spolutvůrcem definičních charakteristik svých členských skupin a širších společenství.¹⁵⁴

Čtvrtá je funkce hodnot jako zdroje motivace a poznání. Motivační struktury jedince jsou pevně provázány s hodnotami, hodnoty mohou být jejich zdrojem, stejně tak ovlivňují hodnoty preference chování v určitých situacích.¹⁵⁵

Pátá je funkce hodnot jako součásti identifikátorů skupiny či etnika, společenství nebo institucí. Pro tuto funkci hodnot je důležitá identita. Identita jako jednota vnitřního

---

¹⁵⁰ Srov. tamtéž, s. 320 – 322.

¹⁵¹ Srov. PRUDKÝ, L. *Inventura hodnot: výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*, s. 44 – 45.

¹⁵² Srov. tamtéž, s. 45 – 47.

¹⁵³ Srov. tamtéž, s. 47.

¹⁵⁴ Srov. tamtéž, s. 47 – 49.

¹⁵⁵ Srov. tamtéž, s. 49 – 50.

psychického života a jednání. V sociologickém slova smyslu představuje identita přijetí určitých shodných hodnot skupinou, společenstvím nebo také národním společenstvím. Identifikační funkce hodnot působí uvnitř i venku skupiny či vrstvy. Vnitřní identifikace je těžko oddělitelná od atributů kultury skupiny a vnější identifikace se úzce váže k funkci hodnot jako zdrojů sociální diferenciaci a sociální soudržnosti či nesoudržnosti. Kdybychom nepoznali sdílené hodnoty, které vytvářejí zdroje těchto identit, nemohli bychom identity rozpoznat, ztotožnit se s nimi, rozejít se s nimi ani na ně působit.¹⁵⁶

Šestou funkcí je funkce hodnoty jako zdroje sociální a kulturní soudržnosti. Hodnotová struktura představuje základ sociální soudržnosti. Musil ukazuje přehled o základních vlivech na sociální soudržnost v České Republice. Byly jimi soudržnost, jež byla vytvářena hodnotami a způsobem života tradiční středoevropské společnosti, soudržnost tvořená byrokratickými prvky států, dále soudržnost založená na obraně, přizpůsobování se, diskriminaci a pronásledování obyvatel během války a komunismu, soudržnost obyvatel, kteří přijali cíle komunistického režimu, soudržnost založená na společných zájmech transformace společnosti po roce 1989 a soudržnost reflexivní modernity.¹⁵⁷

Sedmá je funkce hodnot jako zdroje a charakteristiky rozvrstvení a hierarchizace společnosti. Hodnoty jsou zdrojem obsahu sociálních rolí a tudíž i vrstev ve společnosti a garantují hierarchii a uspořádání společnosti, nebo naopak mohou sloužit k homogenizaci uvnitř sociálních vrstev i mezi nimi. Hodnoty mohou být zdroje možností vzestupu či sestupu společnosti a zdroje procesů ve změně sociálních rolí a statusů jedinců.¹⁵⁸

Osmá je funkce hodnot jako atributů morálky. Hodnoty jsou často součástí vymezení morálky, například Velký sociologický slovník představuje morálku jako soubor hodnot, norem a vzorů chování. Morálka je tedy chápána jako určité hodnotové zakotvení jedince nebo celého společenství. Morálka pojednává o dobru a zlu, a to jak je jedinec rozlišuje a chápe, určuje právě jeho hodnotová struktura.¹⁵⁹

Devátá funkce je funkce hodnot jako základů politických filozofií a ideologií. Jde o funkce hodnot v určité vědní disciplíně, a to především o pohled na hodnotová

---

¹⁵⁶ Srov. tamtéž, s. 50 – 52.

¹⁵⁷ Srov. tamtéž, s. 52 – 54.

¹⁵⁸ Srov. tamtéž, s. 54 – 55.

¹⁵⁹ Srov. tamtéž, s. 55 – 56.

východiska politických filozofií, jež jsou nejmarkantnějšími projevy určitých hodnotových orientací v každodenní existenci. Tuto funkci můžeme spatřovat hlavně ve společnostech, které procházejí velkými společenskými změnami.¹⁶⁰

2.5 Vybrané klasifikace hodnot

2.5.1 Klasifikace hodnot dle E. Sprangera

Dle Sprangera se jedincův přístup ke světu a jeho poznávání odráží v hodnotách, které u něj převládají. Dle něj existuje základní šestice hodnot a to pravda, krása, užitek (zisk), láska k lidem, moc a bůh (moudrost).¹⁶¹ Každá z těchto hodnot představuje jeden z typů poznání světa, jež se vyvozují z převahy jedné ze šestice výše jmenovaných hodnot. Konkrétní podoby těchto hodnot představuje 6 typů.¹⁶²

První typ je teoretický člověk, ten se vyznačuje tím, že poznávání pravdy, zákonitostí, podstaty světa a vztahů mezi lidmi jsou pro něj určující hodnotou, a jde mu vždy o to, aby porozuměl tomu, co, jak a proč se děje.¹⁶³

Druhý typ je člověk estetický, ten hledá ve světě nějaký zážitek, estetický dojem nebo příležitost k sebevyjádření. Svět pro něj představuje místo forem, zvuků, barev a rytmů. Když je svět harmonický, prožívá libost, když však harmonický není, strádá.¹⁶⁴

Třetí typ představuje člověk ekonomický, který hledá ve světě užitek a zisk. Dá se říct, že je egocentrik, poněvadž u něj rozhoduje vlastní blaho a hodnotu má jen to, co je prospěšné jemu samému, rodině, skupině.¹⁶⁵

Čtvrtý typ v pořadí je sociální člověk, u nějž je stěžejní hodnotou hledání sebe v druhém, tedy láska k ostatním lidem. Usiluje o lásku a považuje ji za jedinou vhodnou formu mezilidských vztahů.¹⁶⁶

Pátým typem je mocenský typ člověka, u nějž je stěžejní hodnota moc ve smyslu podřízení se vyšším principům. Jde mu o uplatnění moci vyšších zásad, a ztotožnění

---

¹⁶⁰ Srov. tamtéž, s. 55 – 58.

¹⁶¹ Srov. PRUŽINSKÁ, J. *Psychológia osobnosti*, s. 70.

¹⁶² Srov. PRUDKÝ, L. *Inventura hodnot: výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*, s. 28 – 29.

¹⁶³ Srov. tamtéž, s. 28.

¹⁶⁴ Srov. tamtéž, s. 28.

¹⁶⁵ Srov. tamtéž, s. 28.

¹⁶⁶ Srov. tamtéž, s. 28.

se s nimi, přičemž mocí nerozumí moc administrativní, ale výsledek činnosti, která určuje jednání a motivy druhých lidí.¹⁶⁷

Posledním, šestým typem, je náboženský člověk, u kterého je rozhodující hledání smyslu života. Náboženská je u něj spíše implicitní, nemusí být tedy vázána na respektování doktríny.¹⁶⁸

2.5.2 Klasifikace hodnot dle M. Rokeache

Dle Rokeache jsou hodnoty rozsáhlé tendence člověka preferovat jistý stav věcí před ostatními a jsou těsně svázané se zájmy, potřebami a cíli naplňovanými prostřednictvím preferenčních voleb.¹⁶⁹ Rokeach dělí hodnoty na instrumentální a cílové.¹⁷⁰

Instrumentální hodnoty lze chápat jako možnosti a prostředky, které využíváme pro dosažení něčeho, co je pro nás významné. Jsou to hlavně způsoby chování, jednání, které slouží k dosažení určitého cíle. Jsou jimi poctivost, poslušnost, zodpovědnost, ochota, ctižádostivost, odvaha, intelekt, laskavost a schopnost.¹⁷¹

Cílové (terminální) hodnoty definují konečný stav, tedy to, o co má smysl usilovat. Jsou to vlastně obecné cíle a ideály o které usilujeme. Cílové hodnoty jsou dle něj rodinné bezpečí, štěstí, moudrost, rovnost, úspěch, pohodlný život, zralá láska, světový mír a svoboda.¹⁷²

Hodnoty instrumentální se vztahují především na morálku a vhodnost, terminální hodnoty na aktuální a budoucí cíle jedince.¹⁷³

---

¹⁶⁷ Srov. tamtéž, s. 29.

¹⁶⁸ Srov. tamtéž, s. 29.

¹⁶⁹ Srov. ROKEACH, M. *The nature of human values*, s. 20.

¹⁷⁰ Srov. PRUDKÝ, L. *Inventura hodnot: výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*, s. 74 – 77.

¹⁷¹ Srov. tamtéž, s. 74 – 77.

¹⁷² Srov. tamtéž, s. 74 – 77.

¹⁷³ Srov. CAKIRPALOGLU, P. *Psychologie hodnot*, s. 286.

2.5.3 Klasifikace hodnot dle A. H. Maslowa

Maslow považuje hodnoty za instinktivní připravenost člověka pro vývoj vlastních možností v souladu s danou kulturou. Pojem intrinsické hodnoty, jež také používá, zdůrazňuje pudovou podstatu hodnot. Maslow dělí hodnoty na metamotivy, které u něj představují B – hodnoty a D – hodnoty.¹⁷⁴

B – hodnoty mají stěžejní písmeno B, to je odvozeno z anglického slova being, které znamená bytí či růst. Jsou to tedy takzvané růstové hodnoty.¹⁷⁵ Mezi B – hodnoty patří celistvost, dokonalost, dovršení, spravedlnost, živost, bohatost, jednoduchost, krása, dobrota, jedinečnost, snadnost, hravost, pravda a soběstačnost.¹⁷⁶ B – hodnoty jsou výše postavené než D – hodnoty a představují vysoce subjektivní tendence k růstu osobnosti. Tyto hodnoty působí dle vlastních autonomních mechanismů a progresivních principů vývoje.¹⁷⁷

D – hodnoty jsou odvozené od anglického deficient, jež znamená nedostatek.¹⁷⁸ Jsou to tedy hodnoty nedostatkové.¹⁷⁹ D – hodnoty jsou oproti B – hodnotám postavené níže. Jsou výsledkem fyziologického nebo tělesného nedostatku, nebo naopak přebytku. Povaha těchto hodnot je tedy biologická, ultimativní a retrográdní, jsou to samočinné programy, které obnoví stav dynamické rovnováhy organismu jedince, a po vykonání vlastní funkce hasnou.¹⁸⁰

2.5.4 Klasifikace hodnot dle V. E. Frankla

Frankl považuje touhu po odhalování a naplňování smyslu života za ústřední duševní sílu osobnosti. Životní existence jedince je dle něj příznačná sériemi procesů utváření sebe sama, dějů a aktů směřujících k volbě a realizaci vlastní životní cesty. Výsledky těchto procesů jsou kumulovány do rozvoje individuálně příznačné struktury takzvaných hodnot trojího druhu, jimiž jsou hodnoty zážitkové, tvůrčí a postojevé.¹⁸¹

---

¹⁷⁴ Srov. CAKIRPALOGLU, P. *Psychologie hodnot*, s. 208.

¹⁷⁵ Srov. tamtéž, s. 208.

¹⁷⁶ Srov. MASLOW, A. H. *O psychologii bytí*, s. 139.

¹⁷⁷ Srov. CAKIRPALOGLU, P. *Psychologie hodnot*, s. 288.

¹⁷⁸ Srov. tamtéž, s. 208.

¹⁷⁹ Srov. MASLOW, A. H. *O psychologii bytí*, s. 20.

¹⁸⁰ Srov. CAKIRPALOGLU, P. *Psychologie hodnot*, s. 288.

¹⁸¹ Srov. MIKŠÍK, O. *Psychologické teorie osobnosti*, s. 142.

Zážitkové hodnoty vychází z pocitů libosti. Příjemnost, kterou jedinec prožívá, se týká různých obsahů a kvalit a její rozsah může být od pocitů dokonalosti a nádhery z živé a neživé přírody až po prožívání lidské tvorby nebo myšlení. Zdrojem hodnot a smysluplnosti může být v podstatě cokoliv, například technika, věda, sport, umění apod. K nejdůležitějším hodnotám zážitkového druhu patří setkání dvou lidských osob a nejsmysluplnější setkání představuje přátelství a láska. Bohužel však polovina lidských vztahů a setkání nepřesahuje rovinu povrchnosti nebo formálnosti.¹⁸² Příkladem zážitkových hodnot může tedy být poznávání, prožívání lásky, umělecké zážitky apod.¹⁸³

Hodnoty tvůrčí souvisí s cílevědomým zaměřením lidské osoby. Člověk je v neustálém vztahu s okolním světem, přijímá a prožívá obsahy z vnějšku, ale zároveň uskutečňuje potřebu obohatit svět tím, co považuje za vysoce hodnotné a vzácné, zanechat mu něco vlastního. Tvůrčí hodnoty pojímají širokou škálu kreativity, od vědecké činnosti a vynalézavosti až po běžné aktivity každodenního života, přičemž trvalost a hodnotu lidského díla určují okolnosti, ve kterých se zrodilo, a také úsilí a zodpovědnost jedince, jež ho stvořil.¹⁸⁴ Příkladem těchto hodnot může být tedy práce či vytváření něčeho nového.¹⁸⁵

Postojové hodnoty se objevují v případě, je-li prostor pro zážitkové nebo tvůrčí hodnoty výrazně omezen nebo znemožněn.¹⁸⁶ Tyto hodnoty představují schopnost v nelehké situaci najít nějaký smysl, postoj. Mohou jimi být například vzdor ducha, hrdinský postoj, postoj k vlastnímu utrpení.¹⁸⁷

---

¹⁸² Srov. ČAKIRPALOGLU, P. *Psychologie hodnot*, s. 229 – 232.

¹⁸³ Srov. MIKŠÍK, O. *Psychologické teorie osobnosti*, s. 142.

¹⁸⁴ Srov. ČAKIRPALOGLU, P. *Psychologie hodnot*, s. 232 – 233.

¹⁸⁵ Srov. MIKŠÍK, O. *Psychologické teorie osobnosti*, s. 142.

¹⁸⁶ Srov. ČAKIRPALOGLU, P. *Psychologie hodnot*, s. 233.

¹⁸⁷ Srov. MIKŠÍK, O. *Psychologické teorie osobnosti*, s. 142.

2.5.5 Klasifikace hodnot dle S. Kučerové

Kučerová klasifikuje hodnoty dle dimenzí, v nichž člověk prožívá sebe i svět. Hodnoty dělí na přírodní, civilizační a duchovní.¹⁸⁸

Hodnoty přírodní dělí na hodnoty vitální (životní) a na hodnoty sociální. Tyto hodnoty se tedy řadí k lidské dimenzi přírodní a mají animální základ. Vitální hodnoty odpovídají potřebám existence a přírodní podmíněnosti. Mezi podmínky života řadíme například přírodní podmínky zdraví, zdatnosti, tělesného blaha, svěžesti a uspokojení smyslů. Tento druh hodnot je člověkem pocíťován nejintenzivněji. Hodnoty sociální představují vztah člověka k druhým lidem a k sobě samému mezi nimi, jež je daný přírodou. Tyto hodnoty souvisí s potřebami socializace, sdružování, touhou člověka milovat a být milován. Hodnotami jsou zde žádoucí mezilidské vztahy a city.¹⁸⁹

Hodnoty civilizační jsou podmínkou i výsledkem společenské organizace, výroby a směny, komunikace a společenského akumulovaného poznání. Tyto hodnoty zbavují člověka bezprostřední závislosti na přírodním prostředí a přinášejí mu užitek a komfort. Jsou jimi například řeč, šíření informace, technika, věda apod.¹⁹⁰

Hodnoty duchovní jsou ohniskem, kolem něž vzniká kultura člověka, jedince a společnosti. Tyto hodnoty se tvoří v okruzích, jakož jsou sebevýraz, sebeřízení a sebereflexe. Mezi duchovní hodnoty patří například tvůrčí sebeuvědomění, sebevyjádření, plnost života, významy pravdivosti, tvořivá práce, intelektuální rozvoj, citové bohatství, apod. Duchovní hodnoty představují potřebu integrace, vnitřní jednoty sebe a druhých, sebe a světa, sebe a přírody, potřebu uvědomělého řádu života vůbec.¹⁹¹

---

¹⁸⁸ Srov. KUČEROVÁ, S. *Člověk, hodnoty, výchova: kapitoly z filozofie výchovy*, s. 72.

¹⁸⁹ Srov. tamtéž, s. 72.

¹⁹⁰ Srov. tamtéž, s. 72 – 74.

¹⁹¹ Srov. tamtéž, s. 72 – 76.

2.6 Faktory, které mohou ovlivňovat hodnoty adolescentů

2.6.1 Rodina

Rodina je společenská skupina, která je spojená buďto manželstvím, nebo pokrevními vztahy a vzájemnou odpovědností a pomocí.¹⁹² Primární rodina má důležitou roli v průběhu socializace jedince a podílí se na tvoření jejího obsahu.¹⁹³ Rodina je tedy pro každého jedince důležitým socializačním faktorem a také nositelem hodnot.¹⁹⁴ Rodina se podílí na tvoření hodnotového systému svých členů, na jeho hlavních charakteristikách a hierarchickém uspořádání.¹⁹⁵ Každá rodina má tedy svůj systém hodnot a norem, jimiž ovlivňuje chování svých členů.¹⁹⁶

Rodina je pro dítě prvním modelem společnosti, s jakým se setkává a formuje jeho osobní vývoj a postoj ke všem dalším skupinám. Jak již bylo řečeno, každá rodina má své hodnotové schéma, vlastní tradici, podle které se snaží dítě formovat. Rodinné normy a hodnoty se vždy nějakým způsobem odchyľují od norem a hodnot ve společnosti průměrných, rodina chce, aby její potomstvo vstoupilo do společnosti s určitým druhem orientace, s určitým programem.¹⁹⁷ Soustava rodinných hodnot se tedy projevuje tím, jak rodiče instruují své děti. Hodnoty, které rodina uznává, demonstruje i v předmětech. Předměty, jež jsou pro rodinu důležité, mohou, ale i nemusejí mít vysokou tržní hodnotu. Rodinné poklady mohou být automobily, šperky, knihy, svršky, gramofonové desky, fotografické přístroje, apod. Hodnotový systém rodiny, jaké propaguje rodina hodnoty, můžeme nejlépe zjistit podle toho, jak rodina tráví svůj volný čas.¹⁹⁸ Důležitou roli v hodnotovém systému rodiny však také hraje její složení. Rodiny máme nukleární, to jsou rodiny úplné, jež mají otce i matku, tyto rodiny tvoří v naší populaci pouze třetinu rodin. Zbytek rodin tvoří lidé, kteří žijí sami, bez partnera, bez matky či bez otce.¹⁹⁹ To se však bohužel odráží ve výchově, předávání hodnot z osoby rodiče na dítě, které si samo utváří svůj hodnotový systém. Pokud chybí někdo z rodičů, nebo oba, dítě nemůže převzít všechny vzory chování a vzory hodnot. Dítě se chová dle rodičovského vzoru, napodobuje

¹⁹² Srov. HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*, s. 512.

¹⁹³ Srov. ÇAKIRPALOGLU, P. *Psychologie hodnot*, s. 298.

¹⁹⁴ Srov. BALÁTOVÁ, K. *Hodnoty u dospívajících jedinců s poruchami chování*, s. 70.

¹⁹⁵ Srov. ÇAKIRPALOGLU, P. *Psychologie hodnot*, s. 298.

¹⁹⁶ Srov. BALÁTOVÁ, K. *Hodnoty u dospívajících jedinců s poruchami chování*, s. 71.

¹⁹⁷ Srov. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, 1. vyd., s. 10.

¹⁹⁸ Srov. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, 3. rozš. a přeprac. vyd., s. 47 – 48.

¹⁹⁹ Srov. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, 1. vyd., s. 38 – 39.

rodiče stejného pohlaví, syn otce, dcera zase matku. Proces identifikace s rodičem probíhá však jen tam, kde dítě chce a má možnost se s rodičovským vzorem ztotožnit.²⁰⁰

Z hlediska vývojové psychologie by měl být vliv rodiny na hodnotovou orientaci adolescentů menší než v předchozím období. Proces separace jedince ze závislosti na rodině by měl být v období adolescence ukončen. Nedochází zde však k popření či úplnému odmítnutí hodnot, které rodiče svým dětem prezentovali, dochází zde pouze k transformaci postoje k těmto hodnotám, jelikož dospívající jedinec potřebuje najít jejich skutečný smysl, přesvědčit se o jejich významu a uznat jejich platnost sám na základě svých vlastních zkušeností a úvah.²⁰¹

2.6.2 Vrstevnická skupina

Vrstevnická skupina představuje zpravidla malou sociální skupinu, jejíž členové jsou si blízcí věkem, tudíž je z tohoto hlediska homogenní. Vztahy mezi vrstevníky, které v ní vznikají, mají různé formy a promítají se do různých aktivit jedince. Tato skupina ovlivňuje vývoj jedince už od předškolního věku, ale zvláštní význam nabývá právě v období adolescence. Dospívající se odpoutávají od rodiny, osamostatňují se a navazují nové, poměrně diferencovanější vztahy s jedinci obojího pohlaví. Dá se říct, že vrstevnická skupina vytváří jakési cvičné pole pro osvojování si nových rolí a zvládnutí nových situací, které přináší dospívání a dospělost.²⁰² Jedinec přijímá skupinové hodnoty a normy chování a také různé role, které tvoří základ vztahů v dané skupině.²⁰³ Dle Výrosta mají vrstevnické vztahy značný vliv na jedince z hlediska rozvoje mezilidských vztahů a sociálních interakcí. Zároveň pomáhají jedinci pozitivně formovat dovednosti, návyky, postoje a hodnoty a podílejí se na rozvoji sociální stránky osobnosti. Vliv vrstevnické skupiny na jedince se pak projevuje v celé šíři osobnosti a jeho význam roste především v období adolescence, ne vždy se ale tento vliv projevuje jen pozitivním způsobem.²⁰⁴ Pro adolescenty je však důležitý stabilní přítel, který má podobné hodnoty a zájmy, představuje pro ně jakousi emoční jistotu.²⁰⁵

---

²⁰⁰ Srov. tamtéž, s. 55.

²⁰¹ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*, s. 283.

²⁰² Srov. GILLNEROVÁ, I., BURIÁNEK, J. *Základy psychologie, sociologie*, s. 72.

²⁰³ Srov. ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 157.

²⁰⁴ Srov. VÝROST, J., SLAMĚNÍK I. *Aplikovaná sociální psychologie*, s. 267.

²⁰⁵ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*, s. 297.

Avšak někteří adolescenti, kteří jsou zklamaní svými vrstevníky, ale třeba i rodiči a nakonec i hodnotami společnosti, hledají opravdové ideály a hodnoty někde jinde a na úkor toho se mohou stát například členy různých náboženských sekt. Členství v takovéto skupině může uspokojovat různé potřeby, jimiž jsou například potřeba citové jistoty, příslušnosti k nějaké skupině, či potřeba silné autority, nebo potřeba trvalejších hodnot a přesahu vlastního života.²⁰⁶

2.6.3 Škola

Škola představuje velice důležité prostředí v životě člověka. Měla by být jakousi dílnou lidskosti, jež značnou měrou přispívá prostřednictvím vzdělávání a výchovy k celkovému rozvoji osobnosti.²⁰⁷ Škola má funkci výchovnou, vzdělávací, kvalifikační a integrační.²⁰⁸ Ve svém působení vychází ze socializačních návyků dítěte, jež získalo v rodině, a snaží se korigovat či popřípadě nahrazovat jejich případné nedostatky, aby děti mohly dosahovat co nejlepších školních výsledků, které pak dále uplatní ve svém budoucím životě.²⁰⁹

Škola také učí žáky přizpůsobovat se změnám, poslouchat autority, dodržovat pravidla, být solidární vůči druhým či se vyhýbat některým nástrahám života, jako je například hraní automatů nebo užívání drog.²¹⁰ Avšak více než škola jako instituce toho mnohem více zajišťuje učitel, na němž a jeho přístupu k žákovi závisí část procesu socializace jedince. Také výzkumy prokázaly, že jak děti, tak i adolescenti potřebují vnímat pozitivně nejen své rodiče, ale i další dospělé autority.²¹¹ Škola by však jako vzdělávací instituce v rámci svého výukového programu neměla zajistit jen to, aby byli studenti vzdělaní a aby po škole obstáli na trhu práce, ale také by měla umět říct studentům, co je správné a co špatné, poněvadž pro některé jedince může být posledním místem, kde se mohou dozvědět o hodnotách prospěšných nejen pro ně samé, ale i pro společnost.²¹² Pro školáky je důležitou hodnotou přátelství. Jedinec očekává od svého přítele nejen takové hodnocení, které se blíží jeho vlastnímu sebehodnocení, ale které

---

²⁰⁶ Srov. tamtéž, s. 273.

²⁰⁷ Srov. ČAČKA, O. *Psychologie dítěte*, s. 114 – 115.

²⁰⁸ Srov. GÖBELOVÁ, T. *Axiologická dimenze ve výchově a vzdělávání*, s. 13.

²⁰⁹ Srov. HELUS, Z. *Sociální psychologie pro pedagogy*, s. 181 – 182.

²¹⁰ Srov. KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. a kol. *Člověk, prostředí, výchova. K otázkám sociální pedagogiky*, s. 86.

²¹¹ Srov. KREJČOVÁ, L. *Psychologické aspekty vzdělávání dospívajících*, s. 29.

²¹² Srov. SPOUSTA, V. *Krise současné společnosti a proměny hodnot na přelomu tisíciletí*, s. 250.

ho i předčí, od spolužáků totiž očekává hodnocení kritičtější, to znamená, že přátelství plní speciální funkci v podobě udržování sebeúcty osobnosti.²¹³

2.6.4 Masmédia

Masmédia můžeme dělit na tištěná, jejichž zástupci jsou například noviny, časopisy a knihy, a elektronická, v podobě rozhlasu, televize, počítače a internetu. Základní funkce mají masmédia tři a to funkci informativní, při níž jde o běžné informování čtenářů a posluchačů z různých oblastí, komunikativní funkci, tu představuje běžné dorozumívání a přenos sdělení, a formativní funkci, která svým působením ovlivňuje utváření názorů a postojů adresátů.²¹⁴

Masová média, především rozhlas a televize, a nezodpovědnost některých tvůrců jejich programů ohrožuje postoje a chování mladé generace, a dokonce nejen jí. Prostředky masmédií mají svůj podíl na současné devalvaci hodnot a ztrátě zábran a mravní odpovědnosti.²¹⁵ Hodnotové spektrum se proměňuje v souvislosti s masovými komunikačními prostředky a novými informačními technologiemi pod tlakem biologické podstaty člověka a jeho biologických, kulturních a duchovních potřeb a zájmů.²¹⁶ Mezi nové technologie však bez pochyb patří internet. Prostřednictvím internetu má jedinec možnost navázat nové vztahy a kontakty s lidmi, kteří sdílí jako on stejné potřeby, zájmy a hodnoty.²¹⁷

---

²¹³ Srov. KON, I. S. *Kapitoly z psychologie dospívání*, s. 103.

²¹⁴ Srov. KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. a kol. *Člověk, prostředí, výchova. K otázkám sociální pedagogiky*, s. 63 – 70.

²¹⁵ Srov. tamtéž, s. 66.

²¹⁶ Srov. SPOUSTA, V. *Krise současné společnosti a proměny hodnot na přelomu tisíciletí*, s. 245 – 246.

²¹⁷ Srov. ŠMAHEL, D. *Psychologie a internet, děti dospělými, dospělí dětmi*, s. 95.

3 HODNOTOVÁ ORIENTACE

3.1 Vymezení pojmu hodnotová orientace

Pojem hodnotová orientace zavedl do psychologie Kluckhohn. Dle něj totiž není systém hodnot jen určité pořadí důležitosti, ale složitý celek, který je tvořený vztahy mezi jednotlivými prvky, přičemž vazby mezi těmito prvky vytvářejí skupiny hodnot, které označuje jako hodnotové orientace.²¹⁸

Hodnotová orientace je odrazem dané kultury, utváří se a diferencuje v procesu socializace a enkulturace člověka do společnosti. Hodnotová orientace je soubor hierarchicky uspořádaných hodnot, který odráží reálnou důležitost či pořadí hodnot sdílených danou skupinou populace v daném období na daném místě.²¹⁹ Dle psychologického slovníku představuje hodnotová orientace vztah člověka k souhrnu materiálního a duchovního společenského bohatství a ideálů, jež je relativně stálý, sociálně podmíněný a volitelný. Na souhrn bohatství a ideálů pohlíží jedinec jako na předměty, cíle nebo prostředky uspokojení jeho životních potřeb.²²⁰ Dle Nakonečného hodnotovou orientaci můžeme považovat za jakýsi určitý systém, v němž jsou hierarchicky uspořádané hodnoty, jež považujeme za podstatné. Tento systém je tvořený postoji k námi uznávaným ideám, událostem či objektům.²²¹ Dle Horáka představuje hodnotová orientace orientaci určitými hodnotami a orientaci na určité hodnoty.²²²

Hodnotová orientace tedy vyjadřuje specifikaci hodnot přijatých daným nositelem v procesech a zaměřeních. V hodnotové orientaci jde o postupné ukládání, tvorbu a užívání hodnot v čase, jež jsou zaměřené do časového působení a rozvoje. Hodnotové orientace vyjadřují směr, cestu či zacílení, kterým se hodnoty a pravděpodobně i z nich vyplývající chování budou zřejmě ubírat či ubírají.²²³ Hodnotová orientace tudíž určuje životní styl a činnost člověka, vyjadřuje smysl jednání a v ní zahrnutý cíl.²²⁴ Tato orientace patří k nejdůležitějším součástem vnitřní struktury osobnosti, protože

---

²¹⁸ Srov. ČIŽMÁRIK, M., IŠTVÁNIKOVÁ, L. *Hodnoty a hodnotové orientácie v zrkadle dejín*. [online].

²¹⁹ Srov. BALÁTOVÁ, K. *Hodnoty u dospívajících jedinců s poruchami chování*, s. 80.

²²⁰ Srov. HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*, s. 377.

²²¹ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Základy psychologie*, s. 442.

²²² Srov. HORÁK, J. *Škola a hodnotová orientace dětí a mládeže*, s. 13.

²²³ Srov. PRUDKÝ, L. *Inventura hodnot: výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*, s. 34.

²²⁴ Srov. KOHOUTEK, R. a kol. *Základy sociální psychologie*, s. 61.

reflektuje lidské zkušenosti, umožňuje hodnotit, rozlišovat dobré a zlé, podstatné a nepodstatné.²²⁵

Každý člověk je jiný a různí lidé mají rozdílné systémy nebo hierarchie hodnot a cílů dle toho, které hodnoty a cíle staví do popředí a které pro ně naopak mají pouze okrajový význam.²²⁶ Hodnotová orientace je tedy významným výrazem subjektivity člověka či společenského subjektu.²²⁷ Projevují se v ní individuální rozdíly každé lidské osoby, jež jsou dané věkem, pohlavím profesí, dosaženým vzděláním, celkovou psychickou a sociální zralostí.²²⁸ Každý člověk si však nevědomě ve svém podvědomí vytváří preferenční stupnice hodnot a lidí, se kterými přichází do styku, a v závislosti na tom, na jakém místě preferenčního žebříčku je zařazen ten, s kým komunikuje, je ochoten akceptovat jeho postoje a názory a dle toho také řídit své jednání a chování. Lze tedy říct, že hodnotovou orientaci si vytváří člověk částečně sám a částečně na základě vlivu již existujících hodnot sociálních skupin a jednotlivců, se kterými přichází do styku a na jejichž činnosti se podílí.²²⁹ Formování hodnotové orientace probíhá v průběhu vývoje člověka od jeho dětství až do dospělosti, přičemž její vytváření a upevňování, jak již bylo řečeno, je ovlivněno i sociální realitou, v níž jedinec žije.²³⁰ Hodnotovou orientací se totiž lidé odlišují nejen od ostatního tvorstva, ale také jeden člověk od druhého.²³¹

Funkčnost hodnotové orientace je dle Brožíka podmínkou rozvoje člověka, který se právě v hodnotové orientační činnosti stává celkem určitým člověkem, osobností, protože od této činnosti se neodvíjí jen jeho výběr hodnot, ale utváří se v něm i jeho Já, které sám svým výběrem potvrzuje a rozvíjí.²³² Hodnotovou orientační činností si totiž člověk ověřuje své schopnosti, organizuje jejich vzájemné vztahy a uvádí je do souvislosti s realitou, a tak si uvědomuje své vlastní bytí, existenci a tvoří ji sebevědomou a uvědomělou.²³³

Stern považuje hodnotové orientace jako vysoce zobecnělé motivy, které je možné rozlišovat podle základních směrů orientace na autotelické, které mají účel sám v sobě

---

²²⁵ Srov. GÖBELOVÁ, T. *Hodnotová výchova v pedagogické praxi*, s. 52.

²²⁶ Srov. KOHOUTEK, R. *Zájmy a hodnotové orientace člověka*. [online].

²²⁷ Srov. SAK, P. *Proměny české mládeže*. [online].

²²⁸ Srov. KRAUS, B. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*, s. 59.

²²⁹ Srov. HORÁK, J. *Škola a hodnotová orientace dětí a mládeže*, s. 11.

²³⁰ Srov. tamtéž, s. 20.

²³¹ Srov. BROŽÍK, V. *Hodnotové orientácie*, s. 134 – 135.

²³² Srov. ČIŽMÁRIK, M., IŠTVÁNIKOVÁ, L. *Hodnoty a hodnotové orientácie v zrkadle dejín*. [online].

²³³ Srov. BROŽÍK, V. *Hodnotové orientácie*, s. 138.

či v lidském Já, dále na heterotelické, jež směřují ke zvýznamňování druhých, a hypertelické, které jsou zaměřené na nadosobní cíle, ideály.²³⁴ Hodnotové orientace, či hodnotové typy rozlišoval také Spranger, ten uvádí 6 hodnotových orientací a to teoretickou, estetickou, sociální, ekonomickou, mocenskou a náboženskou. Přičemž dodává, že člověk se k těmto typům může řadit, ale nemusí. Sprangerovy typy, hodnotové orientace, jsou již rozpracovány podrobně v kapitole druhé.²³⁵

Je však také důležité, že vynucená změna hodnot a hodnotové orientace, či jejich ztráta nebo ohrožení může být dle českého psychiatra V. Vondráčka příčinou onemocnění, činitelem, jež ovlivňuje průběh choroby nebo projevem onemocnění i uzdravování.²³⁶

V psychologické literatuře se můžeme také setkat i s pojmem sociálně hodnotové orientace. Tyto orientace předpokládají, že se jedinci liší na základě toho, jak nahlíží na své vlastní zisky v porovnání se zisky ostatních lidí. V empirických výzkumech se můžeme střetnout se třemi hlavními sociálně hodnotovými orientacemi a to egoistickou orientací, kdy se jedinec snaží maximalizovat své zisky a chce, aby zisky jiných lidí byly nulové, tato orientace představuje individualistickou sociální hodnotu. Druhou je také orientace egoistická, ale v ní jde o to, že když se jedinec snaží maximalizovat svoje zisky, chce, aby jiní měli ztráty. A třetí je orientace nonegoistická (zaměřená na skupinu), kdy si jedinec přeje stejný zisk jak pro sebe, tak pro ostatní.²³⁷

---

²³⁴ Srov. SMÉKAL, V. *Pozvání do psychologie osobnosti: člověk v zrcadle vědomí a jednání*, s. 258.

²³⁵ Srov. STEWART, D. J., *Spranger's dimensions of value*. [online].

²³⁶ Srov. KOHOUTEK, R. *Zájmy a hodnotové orientace člověka*. [online].

²³⁷ Srov. ČIŽMÁRIK, M., IŠTVÁNIKOVÁ, L. *Hodnoty a hodnotové orientácie v zrkadle dejín*. [online].

3.2 Utváření hodnotové orientace adolescentů

Období adolescence je plné změn a individuálního rozvoje jedince. Všechny poznávací procesy, jež si jedinci v období adolescence osvojují, jim umožňují získávat velké množství poznatků a vědeckých informací o vnějším a vnitřním světě. Umožňují jim postřehnout vztahy mezi předměty a jevy, vytyčovat si úkoly a řešit nejrůznější problémy. Adolescenti poznávají předměty, jevy, lidi a vztahy mezi nimi a také je zároveň hodnotí.²³⁸

V období adolescence se jedinci již více zapojují do politického života a tím se dostávají do popředí společensky pozitivní hodnoty, a to hlavně hodnoty mravní, společenské a hodnoty přisuzované vztahům mezi lidmi. Pozitivní předpoklad pro utváření hodnotové orientace je základní činnost adolescenta, jež probíhá v konkrétním kolektivu dle společensky žádoucích norem. Posupně se u jedinců uskutečňuje proces zvědečťování hodnot, který je ovšem ovlivněn strukturou individuálních zkušeností.²³⁹

Utváření hodnotové orientace determinují exogenní a endogenní činitelé. Exogenní faktory lze pokládat za dominující. Hodnotová orientace je závislá na materiálních podmínkách života, vlivu sociálních a výchovných institucí, jimiž jsou například rodina, škola, média apod., a také na vlivu politicko-ekonomické sféry dané společností.²⁴⁰ Celospolečenský systém hodnot se promítá do jednotlivých prostředí, jež působí na mladou generaci jedinců, a tím také citelně ovlivňuje vznikající hodnotovou orientaci a ideály mladého člověka.²⁴¹

Přijímání hodnot do hodnotové struktury, utváření hodnotové orientace podléhá také věkovým zvláštěm. Mladý jedinec například klade důraz na jiné hodnoty než člověk, který je na sklonku života.²⁴²

Vývoj hodnotové orientace adolescentů není však ještě zcela dokončen. Adolescenti si utváří a zároveň přetváří svou hodnotovou orientaci v průběhu různých konfrontací s nejrůznějšími informacemi, životními situacemi a všemi vlivy, které na ně nějakým způsobem působí.²⁴³ Hodnotová orientace ale umožňuje adolescentům zaujímat určité

---

²³⁸ Srov. VALIŠOVÁ, A. *K otázce formování vědeckého světového názoru adolescentů*. [online].

²³⁹ Srov. tamtéž.

²⁴⁰ Srov. KRAUS, B. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*, s. 59 – 60.

²⁴¹ Srov. tamtéž, s. 60.

²⁴² Srov. tamtéž, s. 59.

²⁴³ Srov. tamtéž, s. 61.

postoje, a to nejen k sobě samým, ale i k jiným lidem, ke světu, přírodě a společnosti vůbec.²⁴⁴

3.3 Hodnotová orientace ve výzkumech

3.3.1 Historie na území České Republiky

Koncem šedesátých let nebyla situace na území České Republiky příliš příznivá pro činnost sociologie, přesto ale vznikaly různé sociologické teorie a koncepty, které však byly poznamenány oficiální ideologií a byly rozvíjeny na základě marxismu-leninismu, a to v důsledku vlastně znehodnocovalo výsledky většiny šetření, jež byly provedeny před rokem 1989. Koncem šedesátých let dvacátého století byla vytvořena metodologie výzkumu hodnotových orientací D.O.S.A., jejímiž autory byli Fišer, Vláčil, Kaláb a Vodáková. Dotazník této metodologie se skládal z téměř sedmdesáti hodnot, k nimž měli respondenti přiřadit umístění na číselné stupnici, a také ke každé hodnotě přiřadit stupeň škály, a to současného stavu uspokojení příslušného přání, škálu očekávání směru tohoto stavu v dohledné budoucnosti a míru úsilí, jež jedinec hodlá vynaložit na zlepšení nebo udržení stavu uspokojení. Tento výzkum si kladl za cíl zjistit významné hodnoty československé populace a optimismus či pesimismus pro jejich naplnění. Samotný výzkum však nikdy nebyl plně realizován. V letech sedmdesátých proběhlo také několik výzkumů orientovaných na mládež (například Čermákové či Holdy), ale stále byly zatíženy marxisticko-leninskou ideologií. Řadu empirických výzkumů v rámci výzkumu hodnot vedl také D. Šlejška. Důležité byly také výzkumy, jež byly prováděny od osmdesátých let M. Tučkem a jeho spolupracovníky. V roce 1984 dokonce zařadili do výzkumu baterii otázek vycházející z D.O.S.A.. Po roce 1989 se výzkumy soustředily na téma společenské a ekonomické transformace, přičemž velmi významná byla pro konceptualizaci výzkumů také teorie modernizace.²⁴⁵

---

²⁴⁴ Srov. VALIŠOVÁ, A. *K otázce formování vědeckého světového názoru adolescentů*. [online].

²⁴⁵ Srov. PRUDKÝ, L. *Inventura hodnot: výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*, s. 70 – 72.

3.3.2 Výzkumy hodnot v současné sociologii

V současné době se v sociologické literatuře jako ucelené koncepty empirických sociologických kvantitativně založených výzkumů hodnot objevují tři koncepty, a to koncept R. Ingleharta, jež vychází především z konceptu M. Rokeache, dále koncept G. Hofstedeho a koncept S. H. Schwartz. ²⁴⁶

Michael Rokeach poskytl hlavní impulz pro studium hodnot po období vrcholu behaviorismu, jež byl omezený jen na studium chování a pozorovatelné činnosti. Rokeach je jedním z autorů, jež významným způsobem přispěli k výzkumu hodnot a hodnotových orientací. ²⁴⁷ Na počátku sedmdesátých let dvacátého století se Rokeach snažil zkoumat lidské hodnoty empiricky. Hodnoty vysvětluje jako rozsáhlou tendenci preferovat určitý stav věcí před ostatními, přičemž jsou dle něj svázány se zájmy potřebami a cíli. Nejznámější je jeho dělení hodnot na cílové či terminální a instrumentální, o nichž již bylo pojednáno v kapitole hodnoty. Rokeach formuloval jednoduchý přístup k zachycování a měření hodnotových struktur, jež je někdy nazýván „value survey“. Tato metoda představuje konstrukci 36 hodnot, položek v dotazníku, které jsou rozdělené do dvou částí na již jmenované hodnoty instrumentální a terminální. Uvedené hodnoty jsou respondentům předloženy k posouzení na základě toho, jakou mají v jejich životě důležitost. Poznatky, které se dají touto metodou zjistit, slouží ke konstrukci hodnotových preferencí a vypovídají také o míře stability či proměnlivosti hodnotových struktur příznačných pro různé oblasti a úrovně sociální existence. ²⁴⁸

Ronald Inglehart navazuje na podobná východiska jako Rokeach, staví například na koncepci potřeb Maslowa a zabývá se přechodem z materialistické k postmaterialistické společnosti. Pro jeho bádání byla zlomová formulace dvou hypotéz. První je hypotéza vzácnosti. Období ekonomického dostatku a bezpečí dle Ingleharta vede k přesunu potřeb k relativně vzácnějším hodnotám, kterými mohou být například seberealizace, vyšší participace a rozsáhlejší, bohatší sociálně politická existence. Na druhou stranu, opačně období úpadku vyvolává vyšší orientaci na hodnoty ekonomické či jiné materiální hodnoty. Druhá hypotéza je socializace. Tato hypotéza vychází z předpokladu, že hodnoty se vytvářejí učením zejména v období adolescence

---

²⁴⁶ Srov. tamtéž, s. 73 – 74.

²⁴⁷ Srov. ČIŽMÁRIK, M., IŠTVÁNIKOVÁ, L. *Hodnoty a hodnotové orientácie v zrkadle dejín*. [online].

²⁴⁸ Srov. PRUDKÝ, L. *Inventura hodnot: výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*, s. 74 – 77.

a to vlivem zkušeností. První hypotéza implikuje vztah mezi prosperitou ekonomickou a bezpečností a z hypotézy druhé lze vyvozovat představu o relativně vysoké stabilitě hodnotových struktur ve společnosti. Především poznatek, že hodnotové struktury se nemění najednou a že k jejich změnám dochází skoro neviditelně, přičemž jako důležitý vliv tu působí proměny generací, se stal jedním z důležitých impulzů pro další zkoumání. Tento pozoruhodný metodologický přístup našel od poloviny sedmdesátých let dvacátého století velkou odezvu v řadě zemí v podobě série šetření „World Value Survey“, respektive „European Value Study“, čímž vznikly unikátní soubory dat, jež mapují vývoj hodnotových struktur v desítkách zemí po dobu víc než dvaceti let, od roku 1970 do roku 1999. Tyto výzkumy vycházejí ze čtyř položkové baterie pro sběr informací, jež Inglehart používal. Tato baterie se skládala ze čtveřice charakteristik, které se týkaly budoucnosti země, a to udržet pořádek ve státě, dát lidem více možností hovořit o vládních rozhodnutích, bojovat proti růstu cen a bránit svobodu projevu.²⁴⁹

Geert Hofstede se zajímal o vliv kultury na tvorbu hodnot. Hofstede zavedl pojem „mentální programy u lidí“, jež se snaží poznat, měřit a tím i zkoumá hodnoty. Hofstede vychází z toho, že sociální systémy mohou existovat jen kvůli tomu, že lidské chování je do určité míry předvídatelné, není nahodilé. Mentální programy jsou fyzicky předurčeny stavem mozkových buněk jedince, ale nelze je zkoumat přímo, jen prostřednictvím chování (slova a skutky). Hodnoty dle Hofstedeho mají svůj stín a to pól minusový a plusový. Hodnoty se tedy týkají takových skutečností, jako jsou polarity mezi zlem a dobrem, ohavností a krásou, paradoxním a logickým apod. Jelikož hodnoty získáváme hlavně v počátku našeho života, mají dle něj spíše iracionální jádro a zdůvodnění.²⁵⁰ Výchozím materiálem pro výzkum v oblasti hodnot a hodnotových orientací byl pro Hofstedeho průzkum postojů zaměstnanců poboček společnosti IBM v různých zemích světa. V letech 1968 a 1972 proběhl sběr dat v sedmdesáti dvou zemích. Na základě získaných dat definoval ekologické korelace, jimiž jsou vzdálenost moci, individualismus versus kolektivismus, maskulinita, vyhýbání se nejistotě a dlouhodobá versus krátkodobá orientace.²⁵¹

Shalom H. Schwartz pohlíží na hodnoty jako na kritéria, jež užívají lidé pro výběr a ospravedlňování činností a pro oceňování druhých lidí (včetně sebe sama)

---

²⁴⁹ Srov. tamtéž, s. 77 – 82.

²⁵⁰ Srov. tamtéž, s. 82 – 86.

²⁵¹ Srov. ČIŽMÁRIK, M., IŠTVÁNIKOVÁ, L. *Hodnoty a hodnotové orientácie v zrkadle dejín*. [online].

a událostí.²⁵² Schwartzův přínos v oblasti hodnot tkví v tom, že přišel s novou koncepcí a nabídl odlišné chápání a pohled na hodnoty jako relativně stálé charakteristiky. Jeho teorie hodnot zdůrazňuje pět znaků, které platí pro všechny hodnoty a to, že hodnoty jsou přesvědčení, hodnoty jsou stimulující konstrukty, hodnoty jsou abstraktní cíle, hodnoty jsou vodícím principem při výběru nebo ocenění, hodnocení činností, plánů, lidí, událostí a hodnoty vytvářejí strukturu. K těmto znakům přidal později šestý, a to, že vzájemná důležitost mnoha hodnot podmiňuje řízení. To, co odlišuje jednu hodnotu od druhé, je typ a povaha cíle nebo podnět, jež hodnota vyjadřuje. V Schwartzově teorii hodnot jsou jednotlivé hodnoty definované prostřednictvím motivačního cíle, jež tvoří podstatu hodnoty. Několik konkrétních hodnot následně tvoří takzvaný motivační typ hodnoty. Ze tří univerzálních podmínek lidského bytí, jimiž jsou potřeby jedinců jako biologických organismů, nezbytné požadavky koordinované sociální interakce a přežití, a blaho společnosti, derivoval Schwartz deset odlišných motivačních typů. Motivačními typy jsou moc, úspěch, hédonismus, stimulace, sebeurčení, univerzalizmus, benevolence, tradice, konformita a bezpečí. Model Schwartze se od jiných liší tím, že jsou jednotlivé hodnoty znázorňovány kruhově a ne hierarchicky. Jeho teorie hodnot postihuje strukturální aspekty hodnot, a to konkrétně dynamické vztahy mezi nimi. Snaha o naplnění kterékoliv hodnoty má psychologické, praktické i sociální konsekvence, jež mohou být v konfliktu či v souladu se snahou o naplnění jiných hodnot.²⁵³ V kruhovém modelu hodnot spolu kladně korelují hodnoty, jež jsou na kružnici umístěny vedle sebe, hodnoty, které jsou protilehlé, se teoreticky vylučují a empiricky spolu korelují záporně. To vlastně znamená, že hodně podobností budou vykazovat hodnotové orientace dvou jedinců, kteří se orientují na hodnoty sousedící, a maximum rozdílů bude mezi hodnotovými prezentacemi dvou lidí, z nichž se jeden orientuje na opačný motivační typ hodnoty typ jako druhý.²⁵⁴

---

²⁵² Srov. PRUDKÝ, L. *Inventura hodnot: výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*, s. 88.

²⁵³ Srov. ČIŽMÁRIK, M., IŠTVÁNIKOVÁ, L. *Hodnoty a hodnotové orientácie v zrkadle dejín*. [online].

²⁵⁴ Srov. tamtéž.

3.3.3 Výzkumy hodnotové orientace Petra Saka

Petr Sak sleduje a zkoumá hodnotovou orientaci již od roku 1982. Hodnotovou orientaci zkoumá stále stejnou metodikou, a to mu umožňuje ji v různých letech porovnávat. Hodnotovou orientaci zkoumá totiž pomocí baterie hodnot, kterých bylo původně 17, ale v roce 1997 je rozšířil na 23. Jedná se o hodnoty – láska, zdraví, přátelství, svoboda, mír, životní partner, životní prostředí, pravda/poznání, demokracie, rodina a děti, zajímavá práce, rozvoj vlastní osobnosti, vzdělání, plat, koníčky, úspěšnost v zaměstnání, být užitečný druhým, majetek, společenská prestiž, soukromé podnikání, veřejně prospěšná činnost, Bůh a politická angažovanost. Respondent se k hodnotám vyjadřuje prostřednictvím pětistupňové škály na základě toho, jaký má pro něj jednotlivá hodnota význam. Pro každou jednotlivou hodnotu je poté za pomoci četností vypočítán index jako vážený aritmetický průměr.²⁵⁵

Sak uskutečnil řadu výzkumů hodnotové orientace mládeže. Pro ukázkou se zmíním o výsledcích výzkumu hodnotové orientace z roku 2002. Respondentů ve věku od 15 do 30 let byla předložena baterie 23 hodnot, jež posuzovali, jak již bylo řečeno pomocí pěti stupňové škály, kde stupeň jedna znamenal nejmenší význam a stupeň pět význam největší. Na prvním místě byla u respondentů hodnota zdraví. Je zajímavé, že navzdory tomu, že první místo patří hodnotě zdraví, roste u mládeže závislost na drogách, nikotinismus a alkoholismus. Druhé místo patří hodnotě láska. Tato hodnota od první poloviny devadesátých let v žebříčku mládeže stoupla. Láska je ve výzkumech pravidelně nejdůležitější pro mládež ve věku 15 až 18 let. V tomto výzkumu byla však láska překvapivě hodnocena u této věkové skupiny níže než ve věkových skupinách následujících. Třetí se umístila hodnota mír, další hodnota životní partner. Pátá byla hodnota svoboda, dále přátelství, rodina a děti, zdravé životní prostředí, demokracie, pravda/poznání, zajímavá práce, rozvoj vlastní osobnosti, plat, další příjmy, úspěšnost v zaměstnání, vzdělání, uspokojování svých zájmů, koníčků, být užitečný druhým lidem, majetek, soukromé podnikání, společenská prestiž, veřejné mínění, Bůh a na posledním místě politická angažovanost.²⁵⁶

---

²⁵⁵ Srov. SAK, P. *Proměny české mládeže*. [online].

²⁵⁶ Srov. SAK, P., SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce: sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*, s. 10 – 12.

4 NEZISKOVÝ SEKTOR

4.1 Vymezení pojmu občanská společnost

Pro vymezení pojmu neziskový sektor je důležité nejdříve vysvětlit, co je občanská společnost.²⁵⁷ Pojem občanská společnost je možné definovat z různých pohledů například sociologických, filozofických a politologických. Příkladem může být Hegel, jenž ztotožňoval občanskou společnost především s trhem, či Habermas nebo Taylor, kteří rozvíjeli myšlenku, že formou občanské společnosti je i veřejnost, která je dle nich racionální diskurz, jež probíhá ve veřejném prostoru, kde si lidé organizovaným způsobem vyměňují názory na nejrůznější společenské problémy.²⁵⁸

V obecné rovině bývá občanská společnost popisována jako síť občanských sdružení, iniciativ, jež tvoří dohromady určitý organismus, který je nepolitický. To, že je nepolitický, znamená, že se neangažuje v politice stranickým způsobem, tedy neusiluje o moc. Státní moc totiž v občanské společnosti bezprostředně nepůsobí, ale zajišťuje její existenci.²⁵⁹ Existence občanské společnosti je založena také na tom, že demokratický politický systém je postavený na možnosti občana přímou participací ovlivňovat věci veřejné.²⁶⁰

Občanská společnost je veškerá iniciativa lidí, kteří se nestarají jen sami o sebe, ale také o lidské bytosti kolem sebe a společnost. Mezi prvky občanské společnosti patří například to, jak často chodíme k volbám či jak jsme aktivní, když se nám něco nelíbí (například vytvoříme nebo podepíšeme petici).²⁶¹

---

²⁵⁷ Srov. BACHMANN, P., VÍTEK, A. *Vybrané kapitoly z managementu nejen pro speciální pedagogy*, s. 66.

²⁵⁸ Srov. KVĚTENSKÁ, D. *Úvod do sociální práce pro pomáhající profese*, s. 58.

²⁵⁹ Srov. tamtéž, s. 58 – 59.

²⁶⁰ Srov. MANSFELDOVÁ, Z., KROUPA, A. *Participace a zájmové organizace v České republice*, s. 81.

²⁶¹ Srov. BACHMANN, P., VÍTEK, A. *Vybrané kapitoly z managementu nejen pro speciální pedagogy*, s. 66.

4.2 Vymezení pojmů neziskové organizace a neziskový sektor

Neziskové organizace jsou institucionalizovanou formou a součástí občanské společnosti. V České Republice je využíván pojem nestátní neziskové organizace (zkratkou NNO). Termín NNO používá hlavně Rada vlády pro NNO a další legislativní složky státu, zatímco v rámci národních účtů Českého statistického úřadu jsou pak také užívány termíny nezisková organizace a sektor neziskových institucí sloužících domácnostem.²⁶² Prostor neziskových organizací je všude tam, kde nestačí na zabezpečení občanů ani podniky, ani stát.²⁶³

Termín neziskový sektor je souhrnem neziskových organizací.²⁶⁴ Jako synonyma neziskového sektoru jsou často používány názvy občanský sektor nebo třetí sektor, tedy sektor mezi sférou státu a sférou ekonomickou. Název třetí sektor zavedl v 70. letech italský politolog Etzioni pro soubor soukromých organizací poskytujících služby ve veřejném zájmu a dotované státem.²⁶⁵

4.2.1 Role a formy neziskových organizací

V moderních demokraciích hrají neziskové organizace nezastupitelnou roli, respektive role. Zastávají roli participativní, kde se občané prostřednictvím sdružování v neziskových organizacích snaží vyjádřit své společné zájmy a požadavky a sdružují se s cílem řešit své společné problémy, čímž se aktivně podílejí na spolurozhodování například obce, kraje či státu a zároveň přebírají jistý díl odpovědnosti za rozhodnutí, která jsou učiněná orgány veřejné moci. To, že se občané angažují v neziskových organizacích, také přispívá k jejich zdokonalení v roli homo politicus. Občané se totiž učí formulovat své názory a diskutovat a vystupovat na veřejnosti a zvyšují své organizační schopnosti, utváří a formuje se sociální a kulturní kapitál. Další neméně významnou rolí je role servisní. Neziskové organizace poskytují služby především takovým skupinám lidí, kteří své potřeby nejsou schopni či nemohou uspokojit jinde, čímž v podstatě vyplňují mezeru v nabídce služeb, které poskytuje většinou stát.²⁶⁶

---

²⁶² Srov. MANSFELDOVÁ, Z., KROUPA, A. *Participace a zájmové organizace v České republice*, s. 81.

²⁶³ Srov. BACHMANN, P., VÍTEK, A. *Vybrané kapitoly z managementu nejen pro speciální pedagogu*, s. 67.

²⁶⁴ Srov. tamtéž, s. 67.

²⁶⁵ Srov. MANSFELDOVÁ, Z., KROUPA, A. *Participace a zájmové organizace v České republice*, s. 81.

²⁶⁶ Srov. tamtéž, s. 83 – 84.

Služby, které neziskové organizace nabízejí, bývají zpravidla velice efektivní, jelikož neziskové organizace nejsou nuceny dosahovat při své činnosti zisku. Zároveň tyto služby bývají také mnohem cílenější, protože většinou vycházejí ze skutečných potřeb klientů, kterým služby nabízejí. Prostřednictvím poskytování služeb vytvářejí neziskové organizace pracovní místa především v sektoru služeb. A v neposlední řadě neziskové organizace institucionalizují tradiční vzájemnou pomoc mezi občany. Prostřednictvím neziskových organizací také mohou různé marginalizované skupiny společnosti vyjadřovat své zájmy a potřeby. V nejrůznějších oblastech společenských zájmů a potřeb tyto organizace agregují, selektují a uspokojují zájmy svých občanů. Proces zprostředkování zájmů často zahrnuje rovněž uspokojování individuálních i skupinových zájmů a potřeb, které jsou v současnosti definovány jako funkce státu. Například v oblastech sociálních nebo oblastech ochrany a podpory zdraví, včetně péče o zdravotně postižené, nenabízejí neziskové organizace pouze alternativu, ale i jediný zdroj uspokojování zájmů občanů. Jsou jimi například péče o seniory, práce s mentálně či fyzicky handicapovanými dětmi i dospělými apod.²⁶⁷

Od prvního ledna roku 2014 se mezi právní formy nestátních neziskových organizací řadí spolky, ústavy, nadace, nadační fondy a účelové zařízení církví. Činnost prvních čtyř uvedených typů nestátních neziskových organizací se řídí dle občanského zákoníku, účelová zařízení církví jsou regulována zákonem o církvích a náboženských společnostech.²⁶⁸

Navzdory různým formám neziskových organizací a službám, jež nabízejí, mají však neziskové organizace podstatné rysy, které jsou pro všechny organizace stejné a to, že jsou organizacemi, to znamená, že mají institucionální stavbu a charakter, jsou soukromé, tedy institucionálně oddělné od státu, dále mají neziskový charakter, tedy nevracejí zisk svým vedoucím pracovníkům nebo majitelům, jsou samosprávné, a tudíž rozhodují o svých vlastních záležitostech a jsou dobrovolné, to znamená, že členství v nich není vyžadováno zákonem, a do určité míry získávají dobrovolnou podporu v podobě dobrovolné práce či financí.²⁶⁹

---

²⁶⁷ Srov. tamtéž, s. 83 – 84.

²⁶⁸ Srov. BACHMANN, P., VÍTEK, A. *Vybrané kapitoly z managementu nejen pro speciální pedagogy*, s. 75.

²⁶⁹ Srov. KVĚTENSKÁ, D. *Úvod do sociální práce pro pomáhající profese*, s. 59 – 60.

4.2.2 Financování neziskových organizací

Financování činnosti neziskových organizací není snadné. Nevládní neziskové organizaci získávají v České republice finanční prostředky z několika hlavních zdrojů, jimiž jsou stát, kraje, města a obce, nadace a nadační fondy (tuzemské i zahraniční) a soukromí donátoři. Společně s nimi mají neziskové organizace i možnosti obrátit se například na ministerstvo práce a sociálních věcí, ministerstvo zdravotnictví, ministerstvo kultury, ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, magistráty, obecní úřady, krajské úřady, úřady práce, zdravotní pojišťovny, soukromé dárce, zahraniční vládní a soukromé zdroje.²⁷⁰

Získávání prostředků a hledání zdrojů pro činnost neziskových organizací se nazývá fundraising.²⁷¹ Obecně mohou neziskové organizace získávat finance od dárců třemi způsoby, a to prostřednictvím projektů, čili projektový fundraising, prostřednictvím darů od firem, čili firemní fundraising, a prostřednictvím darů od jednotlivců, čili individuální fundraising. U veškerých typů fundraisingu je důležité pracovat s dárci dlouhodobě, jelikož až po určité době si může dárci uvědomit, jaký přínos věnované peníze přinášejí. Když se dárci přesvědčí o tom, že je jeho dar skutečně prospěšný, může jej nejen opakovat, ale také zvýšit darovanou částku.²⁷²

4.3 Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež CROSS ve Strakonících

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež CROSS je určeno pro děti a mládež ve věku od 12 do 26 let a nachází se ve Strakonících v ulici Lidická v prostorech bývalých školních dílen. Tým této organizace se skládá z vedoucího zařízení, sociálního pracovníka a dvou režimových a volnočasových pracovníků.²⁷³ Posláním organizace je poskytnout podporu pro zdravý rozvoj dospívajících a mladých dospělých ze Strakonického regionu, jež se ocitají nebo se také mohou ocitnout v obtížných životních situacích či jsou ohroženi sociálně nežádoucími jevy. Cílem služeb organizace

---

²⁷⁰ Srov. tamtéž, s. 60 – 61.

²⁷¹ Srov. tamtéž, s. 60 – 61.

²⁷² Srov. BACHMANN, P., VÍTEK, A. *Vybrané kapitoly z managementu nejen pro speciální pedagogy*, s. 122.

²⁷³ Srov. CROSS NZDM PREVENT. [online].

je odvrátit jedince od rizikového životního stylu a zmírnit co nejvíce následky rizikového chování, pokud se již vyskytlo.²⁷⁴

Cílovou skupinou jsou, jak již bylo řečeno dospívající a mladí dospělí ve věku 12 až 26 let, kteří zažívají nepříznivé životní situace, žijí nebo se dočasně vyskytují na Strakonicku, nebo se na ně vztahují další charakteristiky, například to, že nemohou nebo se nechťejí zapojit do standardních volnočasových aktivit, vyhýbají se standardním formám institucionalizované pomoci a péče, dávají přednost trávení volného času mimo rodinu či jinou sociální skupinu, dávají přednost reproduktivnímu trávení volného času, mají životní styl, díky kterému se dostávají do konfliktů a který ohrožuje je samé nebo jejich okolí a nepřicházejí s jasnou zakázkou nebo ji nedovedou pojmenovat.²⁷⁵

Cílem nízkoprahového zařízení pro děti a mládež CROSS směrem k uživatelům je předcházet rizikovému chování a sociálnímu vyloučení u cílové skupiny, podporovat zvládání obtížných životních situací klientů, vytvořit bezpečný prostor pro trávení času a řešení aktuálních problémů, zvyšovat sociální schopnosti a dovednosti jedinců, dále podporovat začlenění do komunity vrstevníků i společnosti, a zapojení do dění místní komunity, vytvořit podmínky k řešení nepříznivé situace klienta, zlepšení orientace v sociálním prostředí, vytvořit bezpečné místo, kde lze trávit volný čas, a poskytnout prostor pro osobní kreativní vyjádření. Naopak cílem organizace směrem k institucím a společnosti je být partnerem institucím a organizacím zabývajícím se prevencí rizikového chování u mládeže a podílet se na spolupráci s místní komunitou a to konkrétně na projektech a plánování strategie směřujících ke snížení ohrožení mládeže a mladých dospělých na Strakonicku sociálně nežádoucími jevy a sociálním vyloučením.²⁷⁶

Principy nízkoprahového zařízení pro děti a mládež CROSS jsou anonymita, jelikož u uživatelů služby nejsou zjišťovány osobní údaje, bezplatnost, dostupnost, protože služby jsou klientům poskytovány kdykoliv během pracovní doby, dále otevřenost, respekt, individuální přístup, odbornost a spolupráce, rovnost, nízkoprahovost, tedy to, že služby jsou nastaveny tak, aby poskytovaly co nejširší nabídku při minimalizaci vstupních podmínek a důvěrnost.²⁷⁷

---

²⁷⁴ Srov. tamtéž, [online].

²⁷⁵ Srov. tamtéž, [online].

²⁷⁶ Srov. tamtéž, [online].

²⁷⁷ Srov. tamtéž, [online].

Organizace je financovaná Ministerstvem práce a sociálních věcí, Městem Strakonice, vlastními zdroji a sponzory.²⁷⁸

4.4 Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež STATION 17 v Blatné

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež STATION 17 je určeno pro děti a mládež ve věku od 14 do 26 let a nachází se v Blatné ve Spálené ulici. Tým této organizace se skládá z vedoucího zařízení (stejně osoby jako v nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež CROSS), volnočasové a pedagogické pracovnice a volnočasové a sociální pracovnice. Posláním organizace je poskytnout podporu pro zdravý rozvoj dospívajících a mladých dospělých z Blatenského regionu, jež se ocitají nebo se mohou ocitnout v obtížných životních situacích, nebo jsou ohroženi sociálně nežádoucími jevy. Cílem služby organizace je odvrátit cílovou skupinu od rizikového životního stylu a zmírnit co možná nejvíce následky rizikového chování, pokud se již vyskytlo.²⁷⁹

Cílovou skupinu nízkoprahového zařízení tvoří dospívající a mladí dospělí ve věku 14 až 26 let, kteří zažívají nepříznivé životní situace, žijí nebo se dočasně vyskytují v Blatenském regionu nebo se na ně vztahují další charakteristiky. Další charakteristiky jsou stejné jako u nízkoprahového zařízení pro děti a mládež CROSS. Stejně tak jsou stejné cíle organizace a principy.²⁸⁰

Organizace získává finance od Ministerstva práce a sociálních věcí, města Blatné a z vlastních zdrojů.²⁸¹

---

²⁷⁸ Srov. tamtéž, [online].

²⁷⁹ Srov. STATION 17 NZDM PREVENT. [online].

²⁸⁰ Srov. tamtéž, [online].

²⁸¹ Srov. tamtéž, [online].

PRAKTICKÁ ČÁST

5 CÍL VÝZKUMU, HYPOTÉZY A METODIKA VÝZKUMU

5.1 Cíl výzkumu a hypotézy

Teoretická část posloužila jako východisko výzkumu diplomové práce, vytvořila oporu pro formulování cíle a hypotéz uskutečněného průzkumu.

Hlavním cílem realizované výzkumné sondy je zjistit, jaká je hodnotová orientace adolescentů navštěvujících Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež CROSS ve Strakonících a STATION 17 v Blatné.

Parciálními cíli je zjistit, zda se hodnotová orientace adolescentů v jednotlivých zařízeních liší. Dalším cílem je zjistit, jaký z faktorů (rodina, vrstevnická skupina, škola, masmédiá) nejvíce ovlivňuje hodnoty, hodnotovou orientaci adolescentů, a posledním parciálním cílem je zjistit, bez které hodnoty si adolescenti nedokážou představit svůj život.

Pro výzkum byly stanoveny tyto hypotézy:

H1 : Předpokládám, že hodnotová orientace adolescentů se bude v jednotlivých zařízeních lišit.

H2 : Předpokládám, že v nejvyšším počtu se bude u adolescentů vyskytovat hodnota zdraví.

5.2 Metodika výzkumu

Projekt šetření k praktické části diplomové práce má charakter kvantitativního výzkumu. Výzkum byl realizován ve městech Strakonice a Blatná.

Pro sběr dat byla zvolena dotazníková metoda. Dotazník se skládá z dvaceti devíti otázek. Jen jedna otázka je otevřená s volnou tvorbou odpovědi. Tematicky se dotazník orientuje na adolescenty navštěvující Nízkoprahová zařízení a to konkrétně ve městech Strakonice a Blatná. Pro účely výzkumu byly vybrány Nízkoprahová zařízení CROSS ve Strakonících a STATION 17 v Blatné. Z každé organizace bylo vybráno patnáct adolescentů ve věku patnácti až dvaceti dvou let.

Výzkumný vzorek tvořilo celkem třicet adolescentů z dvou Nízkoprahových zařízení. Dotazníky jsem sama rozdala a vybrala zpět, tím byla zajištěna 100% návratnost.

5.3 Výsledky sondy

V následujících třech blocích jsou vyhodnoceny všechny otázky dotazníku, které vyplňovala cílová skupina třiceti adolescentů.

5.3.1 Blok I - Demografické údaje

Blok I se vztahuje k první až čtvrté otázce dotazníku.

První z tabulek dokumentuje pohlaví respondentů navštěvujících Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež CROSS ve Strakonících a STATION 17 v Blatné.

Tabulka č. 1 : *Pohlaví*

Pohlaví	ZAŘÍZENÍ CROSS	ZAŘÍZENÍ STATION 17
Chlapec	8	14
Dívka	7	1
Celkem	15	15

Zdroj: vlastní výzkum

V obou organizacích převládalo zastoupení chlapců. V organizaci STATION 17 tvořili chlapci početní většinu.

Věkové zastoupení adolescentů v organizacích ilustruje tabulka

Tabulka č. 2 : *Věk*

Věk	Zařízení CROSS	Zařízení STATION 17
15	4	2
16	6	3
17	2	3
18	1	4
19	1	1
20	1	2
21	0	0
22	0	0

Zdroj: vlastní výzkum

V souboru adolescentů ze zařízení CROSS bylo nejvíce šestnáctiletých, v souboru adolescentů ze zařízení STATION 17 bylo nejvíce osmnáctiletých. V celkovém souboru respondentů bylo nejvíce šestnáctiletých.

Místo působení respondentů ukazuje tabulka.

Tabulka č. 3 : *Místo působení respondenta*

Navštěvuji	Zařízení CROSS	Zařízení STATION 17
Základní školu	5	0
Odbornou střední školu	2	0
Odborné učiliště	3	12
Gymnázium	0	0
Nic nenavštěvuji, jsem doma	3	2
Nic nenavštěvuji, pracuji	2	1

Zdroj: vlastní výzkum

Adolescenti ze zařízení CROSS nejvíce navštěvovali základní školu, adolescenti ze zařízení STATION 17 odborné učiliště.

5.3.2 Blok II - Otázky zjišťující důležitost dané hodnoty v životě respondenta

Respondentům bylo předloženo dvacet tři hodnot dle baterie hodnot, kterou vytvořil P. Sak pro účely zkoumání hodnotové orientace mládeže. Zkoumanými hodnotami jsou láska, zdraví, přátelství, svoboda, mír, životní partner, životní prostředí, pravda/poznání, demokracie, rodina a děti, zajímavá práce, rozvoj vlastní osobnosti, vzdělání, plat, koníčky, úspěšnost v zaměstnání, být užitečný druhým, majetek, společenská prestiž, soukromé podnikání, veřejně prospěšná činnost, Bůh a politická angažovanost. Na škále jedna až pět měli adolescenti hodnotit, jak jsou pro ně jednotlivé hodnoty důležité. Číslice jedna znamenala nejmenší důležitost a číslice pět důležitost nejvyšší.

V tabulkách je pro adolescenty navštěvující Nízkoprahové zařízení CROSS určeno jen označení adolescenti CROSS a pro adolescenty navštěvující Nízkoprahové zařízení STATION 17 označení adolescenti STATION 17.

Jaké hodnoty považovali adolescenti za důležité a jaké ne vykreslují následující tabulky.

Tabulka č. 4 : *Hodnota Láska – známkování*

Škála	1	2	3	4	5		Ø
Adolescenti CROSS	0	0	5	3	7		4,13
Adolescenti STATION 17	1	1	3	4	6		3,87

Zdroj: vlastní výzkum

Z tabulky vyplývá, že nejvyšší počet odpovědí u obou souborů byl zaznamenán u čísla 5. Všechny odpovědi v tabulce jsou převážně směřovány do horní poloviny spektra číselné škály. Průměrná hodnota se u adolescentů liší jen o 0,26 bodu.

Tabulka č. 5 : *Hodnota Zdraví – známkování*

Škála	1	2	3	4	5		Ø
Adolescenti CROSS	0	0	0	0	15		5,00
Adolescenti STATION 17	0	1	2	3	9		4,33

Zdroj: vlastní výzkum

Nejvyšší počet stejných odpovědí je opět u obou souborů u čísla pět. Adolescenti navštěvující Nízkoprahové zařízení CROSS se dokonce na této hodnotě jednoznačně shodují. Průměrná hodnota je u první skupiny 5,00 a u skupiny druhé 4,33.

Tabulka č. 6 : *Hodnota Přátelství – známkování*

Škála	1	2	3	4	5		Ø
Adolescenti CROSS	0	0	0	6	9		4,60
Adolescenti STATION 17	2	0	0	4	9		4,20

Zdroj: vlastní výzkum

V tabulce můžeme vidět směřování téměř všech odpovědí do horní poloviny číselné škály, výjimkou jsou jen dva adolescenti z organizace STATION 17, kteří přiřadili hodnotě přátelství nejmenší důležitost. Průměrná hodnota činí u vzorku adolescentů ze zařízení CROSS 4,60 a ze zařízení STATION 17 4,20. Průměrná hodnota se tedy liší jen o 0,40.

Tabulka č. 7 : *Hodnota Svoboda – známkování*

Škála	1	2	3	4	5		Ø
Adolescenti CROSS	1	0	1	2	10		4,13
Adolescenti STATION 17	0	0	2	2	11		4,60

Zdroj: vlastní výzkum

V tabulce vyjadřující důležitost svobody v životě respondentů můžeme také vidět směřování odpovědí do horní poloviny spektra číselné škály. U obou souborů je nejvyšší početní zastoupení u čísla 5. Průměrná hodnota adolescentů ze zařízení CROSS je o 0,47 bodu nižší než u adolescentů ze zařízení STATION 17.

Tabulka č. 8 : *Hodnota Mír – známkování*

Škála	1	2	3	4	5		Ø
Adolescenti CROSS	2	0	1	2	10		4,20
Adolescenti STATION 17	0	0	6	5	4		3,87

Zdroj: vlastní výzkum

Adolescenti navštěvující Nízkoprahové zařízení CROSS měli opět nejvyšší zastoupení u čísla pět, adolescenti z Nízkoprahového zařízení STATION 17 se nejvíce přikláněli k číslu 3 a 4, tedy do horní poloviny číselné škály. Průměrná hodnota prvního souboru byla 4,20 a souboru druhého 3,87.

Tabulka č 9 : *Hodnota Životní partner – známkování*

Škála	1	2	3	4	5		Ø
Adolescenti CROSS	0	0	1	3	11		4,67
Adolescenti STATION 17	0	1	5	4	5		3,87

Zdroj: vlastní výzkum

V tabulce je vidět u obou souborů směřování odpovědí do horní poloviny číselné osy. Průměrná hodnota je u adolescentů ze zařízení STATION 17 skoro o jeden bod nižší.

Tabulka č. 10 : *Hodnota Životní prostředí – známkování*

Škála	1	2	3	4	5		Ø
Adolescenti CROSS	2	1	2	5	5		3,67
Adolescenti STATION 17	2	4	2	4	3		3,13

Zdroj: vlastní výzkum

Odpovědi v tabulce jsou rozvrstveny po celé šířce číselného spektra. U adolescentů z Nízkoprahového zařízení CROSS je nejvíce hodnoceno číslo 4 a 5. Adolescenti ze zařízení STATION 17 nejvíce hodnotili číslo 2 a 4. Průměrná hodnota prvního souboru činí 3,67 a druhého souboru 3,13.

Tabulka č. 11 : *Hodnota Pravda/poznání – známkování*

Škála	1	2	3	4	5		Ø
Adolescenti CROSS	0	1	2	3	9		4,33
Adolescenti STATION 17	0	1	5	3	6		3,93

Zdroj: vlastní výzkum

V tabulce můžeme opět vidět příklon respondentů k horní polovině číselné škály. Největší počet stejných odpovědí je u obou skupin přiřazován číslu 5. Průměrná hodnota se liší skoro o půl bodu.

Tabulka č. 12 : *Hodnota Demokracie – známkování*

Škála	1	2	3	4	5		Ø
Adolescenti CROSS	4	4	2	4	1		2,60
Adolescenti STATION 17	7	1	5	0	2		2,27

Zdroj: vlastní výzkum

V tabulce vztahující se k hodnotě demokracie je vidět směřování odpovědí adolescentů do dolní poloviny číselné škály. Sedm adolescentů navštěvující Nízkoprahové zařízení STATION 17 dokonce přiřkli hodnotě demokracie nejmenší důležitost. Posun do dolní poloviny spektra číselné škály se odráží i v průměrných hodnotách, které jsou oproti předchozím tabulkám výrazněji nižší. U prvního souboru činí průměrná hodnota 2,60 u souboru druhého 2,27.

Tabulka č. 13 : *Hodnota Rodina a děti – známkování*

Škála	1	2	3	4	5		Ø
Adolescenti CROSS	1	0	1	0	13		4,60
Adolescenti STATION 17	2	1	4	1	7		3,67

Zdroj: vlastní výzkum

Nejvyšší hodnocení můžeme v tabulce vidět u obou souborů u čísla 5. I průměrné hodnoty jsou zde vysoké. Adolescenti ze zařízení CROSS svými postoji vytvořili průměrnou hodnotu 4,60 a adolescenti ze zařízení STATION 17 průměrnou hodnotu 3,67. Průměrná hodnota je tedy u adolescentů ze zařízení CROSS skoro o bod vyšší.

Tabulka č. 14 : *Hodnota Zajímavá práce – známkování*

Škála	1	2	3	4	5		Ø
Adolescenti CROSS	0	3	0	2	10		4,27
Adolescenti STATION 17	4	0	3	3	5		3,33

Zdroj: vlastní výzkum

V této tabulce se nejvyššího hodnocení opět dostává číslo pět. Čtyři adolescenti ze zařízení STATION 17 však přisuzují hodnotě zajímavá práce nejmenší důležitost. Průměrná hodnota ze zařízení CROSS je 4,27 a ze zařízení STATION 17 je 3,33. Je zde tedy rozdíl skoro celého bodu.

Tabulka č. 15 : *Hodnota Rozvoj vlastní osobnosti – známkování*

Škála	1	2	3	4	5		Ø
Adolescenti CROSS	0	2	1	2	10		4,33
Adolescenti STATION 17	0	3	3	4	5		3,73

Zdroj: vlastní výzkum

Číslo pět hodnotili respondenti z obou souborů nejvíce. Kromě čísla jedna, nejmenší důležitosti, byla v obou souborech ohodnocena celá číselná škála. Průměrná hodnota adolescentů ze zařízení CROSS je 4,33 a ze zařízení STATION 17 činí průměrná hodnota 3,73.

Tabulka č. 16 : *Hodnota Vzdělání – známkování*

Škála	1	2	3	4	5		Ø
Adolescenti CROSS	0	1	0	3	11		4,60
Adolescenti STATION 17	3	0	3	5	4		3,47

Zdroj: vlastní výzkum

V tabulce se hodnoty pohybují spíše v horní polovině číselné škály. Adolescenti ze zařízení CROSS hodnotili nejvíce číslo pět, adolescenti ze zařízení STATION 17 hodnotili nejvíce číslo čtyři. Průměrná hodnota prvního souboru byla vysoká, 4,60. U druhého souboru činila průměrná hodnota 3,47. Rozdíl zde byl tedy skoro o bod a čtvrt.

Tabulka č. 17 : *Hodnota Plat – známkování*

Škála	1	2	3	4	5		Ø
Adolescenti CROSS	0	0	1	1	13		4,80
Adolescenti STATION 17	4	1	2	2	6		3,33

Zdroj: vlastní výzkum

U souboru adolescentů ze zařízení CROSS se hodnocení pohybuje v horní části spektra číselné škály a nejvíce je hodnocena číslice pět. U souboru adolescentů ze zařízení STATION 17 je hodnocení rozvrstveno po celé číselné škále. Průměrná hodnota je u prvního souboru o něco přes bod a půl vyšší než u souboru druhého.

Tabulka č. 18 : *Hodnota Koničky – známkování*

Škála	1	2	3	4	5		Ø
Adolescenti CROSS	0	1	1	2	11		4,53
Adolescenti STATION 17	1	0	2	2	10		4,33

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka obsahuje hodnocení spíše v horní části spektra číselné škály. Nejvyššího hodnocení se u obou souborů dostává číslu pět. Průměrné hodnoty jsou u obou souborů respondentů vysoké. U adolescentů ze zařízení CROSS 4,53 a u adolescentů ze zařízení STATION 17 4,33. Průměrná hodnota se tedy lišila jen o 0,20.

Tabulka č. 19 : *Hodnota Úspěšnost v zaměstnání – známkování*

Škála	1	2	3	4	5		Ø
Adolescenti CROSS	0	0	0	10	5		4,33
Adolescenti STATION 17	3	1	4	1	6		3,40

Zdroj: vlastní výzkum

Adolescenti z Nízkoprahového zařízení CROSS hodnotili jednoznačně v horní části číselné škály. Nejvíce hodnotili číslo čtyři, poté číslo pět. Adolescenti z Nízkoprahového zařízení STATION 17 hodnotili po celé číselné škále, přičemž nejvíce bylo hodnoceno číslo pět. Průměrná hodnota byla u prvního souboru o 0,93 větší než u souboru druhého.

Tabulka č. 20 : *Hodnota Být užitečný druhým – známkování*

Škála	1	2	3	4	5		Ø
Adolescenti CROSS	0	0	6	3	6		4,00
Adolescenti STATION 17	1	2	4	1	7		3,73

Zdroj: vlastní výzkum

Adolescenti ze zařízení CROSS hodnotili v horní polovině číselné škály, nejvíce bylo hodnoceno číslo tři a pět. Adolescenti ze zařízení STATION 17 hodnotili po celé číselné škále, přičemž vyšší hodnoty byly zaznamenány v horní polovině spektra číselné škály, nejvíce u čísla pět. Průměrné hodnoty jsou zde vysoké, u prvního souboru 4,00 u souboru druhého 3,73.

Tabulka č. 21 : *Hodnota Majetek – známkování*

Škála	1	2	3	4	5		Ø
Adolescenti CROSS	1	2	0	2	10		4,20
Adolescenti STATION 17	1	3	3	2	6		3,60

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka vyjadřující vztah adolescentů k hodnotě majetku ukazuje u obou souborů nejvyšší hodnocení čísla pět. Průměrná hodnota adolescentů ze zařízení CROSS je 4,20 a ze zařízení STATION 17 je 3,60.

Tabulka č. 22 : *Hodnota Společenská prestiž – známkování*

Škála	1	2	3	4	5		Ø
Adolescenti CROSS	2	2	1	5	5		3,60
Adolescenti STATION 17	7	0	5	1	2		2,40

Zdroj: vlastní výzkum

Adolescenti ze zařízení CROSS hodnotili po celé šíři číselné škály, přičemž nejvyšší význam připisovali hodnotě společenská prestiž v horní polovině škály. Adolescenti ze zařízení STATION 17 měli vyšší hodnocení v dolní části číselné škály, přičemž nejvyšší hodnocení mělo číslo jedna. To se ukazuje i na průměrné hodnotě, která u adolescentů ze zařízení STATION 17 byla 2,40 a u adolescentů ze zařízení CROSS 3,60.

Tabulka č. 23 : *Hodnota Soukromé podnikání – známkování*

Škála	1	2	3	4	5		Ø
Adolescenti CROSS	0	4	2	2	7		3,80
Adolescenti STATION 17	4	2	3	2	4		3,00

Zdroj: vlastní výzkum

Soubor adolescentů ze zařízení CROSS hodnotil nejvíce číslo pět, kdežto u souboru adolescentů ze zařízení STATION 17 bylo hodnocení rozvrstveno po celé číselné škále, a nejvíce bylo hodnoceno číslo jedna a pět. Pro první soubor byla průměrná hodnota 3,80 a pro druhý 3,00.

Tabulka č. 24 : *Hodnota Veřejně prospěšná činnost – známkování*

Škála	1	2	3	4	5		Ø
Adolescenti CROSS	2	4	2	2	5		3,27
Adolescenti STATION 17	3	2	4	1	5		3,20

Zdroj: vlastní výzkum

Oba soubory adolescentů hodnotili v celé šíři číselné škály a nejvíce bylo hodnoceno číslo pět. Průměrné hodnoty však byly poměrně nízké. Adolescenti ze zařízení CROSS vytvořili průměrnou hodnotu 3,27 a adolescenti ze zařízení STATION 17 3,20.

Tabulka č. 25 : *Hodnota Bůh – známkování*

Škála	1	2	3	4	5		Ø
Adolescenti CROSS	1	1	2	1	10		4,20
Adolescenti STATION 17	9	1	3	0	2		2,00

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka, která vyjadřuje postavení adolescentů k hodnotě Bůh, ukazuje rozdílné hodnocení. U prvního souboru je nejvíce hodnoceno číslo pět, u souboru druhého naopak číslo jedna. To se značně odráží v průměrných hodnotách, které se liší o 2,20 bodu.

Tabulka č. 26 : *Hodnota Politická angažovanost – známkování*

Škála	1	2	3	4	5		Ø
Adolescenti CROSS	1	4	2	3	5		3,47
Adolescenti STATION 17	12	0	3	0	0		1,40

Zdroj: vlastní výzkum

Adolescenti ze zařízení CROSS hodnotili po celé šíři číselného spektra a nejvíce přisuzovali význam číslu pět. Adolescenti ze zařízení STATION 17 naopak hodnotili v dolní části číselné škály, nejvíce číslo jedna. Průměrná hodnota adolescentů ze zařízení STATION 17 je oproti adolescentům ze zařízení CROSS o 2,07 nižší.

Následující tabulky zobrazují žebříčky hodnot, hodnotové orientace adolescentů navštěvujících Nízkoprahová zařízení CROSS ve Strakonících a STATION 17 v Blatné.

Tabulka č. 27 : *Hodnotová orientace adolescentů ze zařízení CROSS*

Adolescenti CROSS		
1	5,00	Zdraví
2	4,80	Plat
3	4,67	Životní partner
4	4,60	Přátelství
		Rodina a děti
		Vzdělání
5	4,53	Koníčky
6	4,33	Pravda/Poznání
		Rozvoj vlastní osobnosti
		Úspěšnost v zaměstnání
7	4,27	Zajímavá práce
8	4,20	Mír
		Majetek
		Bůh
9	4,13	Láska
		Svoboda
10	4,00	Být užitečný druhým
11	3,80	Soukromé podnikání
12	3,67	Životní prostředí
13	3,60	Společenská prestiž
14	3,47	Politická angažovanost
15	3,27	Veřejně prospěšná činnost
16	2,60	Demokracie

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka vyjadřuje seřazení vypočítaných průměrných hodnot ze všech odpovědí od skupiny respondentů z Nízkoprahového zařízení CROSS. Jednotlivé hodnoty jsou seřazeny od největších po nejmenší a jsou k nim přiřazena pořadová čísla. Pro tuto skupinu adolescentů vzniklo šestnáctimístné pořadí hodnot.

Na první příčce hodnotového žebříčku adolescentů z Nízkoprahového zařízení CROSS se umístila hodnota zdraví jako nejvyšší průměrná hodnota (5,00), na druhém místě byla hodnota plat (4,80) a místo třetí obsadila hodnota životní partner (4,67). Čtvrtou pozici vytvořila stejná průměrná hodnota (4,60) pro hodnoty přátelství, rodina a děti a vzdělání. Na pátém místě se umístila hodnota koníčky (4,53). Šesté místo obsadily hodnoty pravda/poznání, rozvoj vlastní osobnosti a úspěšnost v zaměstnání (4,33). V návaznosti na úspěšnost v zaměstnání obsadila sedmé místo hodnota zajímavá práce (4,27). Osmé místo obsadily hodnoty mír, majetek a Bůh (4,20). Se stejnou průměrnou hodnotou na devátém místě byla hodnota láska a svoboda (4,13). Desátá pozice v tabulce patřila hodnotě být užitečný druhým (4,00). Jedenácté místo představuje hodnota soukromé podnikání (3,80). Dvanácté místo patří hodnotě životní prostředí (3,67). Třináctá příčka žebříku náleží hodnotě společenská prestiž (3,60). Čtrnáctá v pořadí se umístila hodnota politická angažovanost (3,47). Předposlední místo, tedy patnácté, patří hodnotě veřejně prospěšná činnost (3,27) a poslední místo patří hodnotě demokracie (2,60).

Tabulka č. 28 : Hodnotová orientace adolescentů ze zařízení STATION 17

Adolescenti STATION 17		
1	4,60	Svoboda
2	4,33	Zdraví
		Koníčky
3	4,20	Přátelství
4	3,93	Pravda/Poznání
5	3,87	Láska
		Mír
		Životní partner
6	3,73	Rozvoj vlastní osobnosti
		Být užitečný druhým
7	3,67	Rodina a děti
8	3,60	Majetek
9	3,47	Vzdělání
10	3,40	Úspěšnost v zaměstnání
11	3,33	Zajímavá práce
		Plat
12	3,20	Veřejně prospěšná činnost
13	3,13	Životní prostředí
14	3,00	Soukromé podnikání
15	2,40	Společenská prestiž
16	2,27	Demokracie
17	2,00	Bůh
18	1,40	Politická angažovanost

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka vyjadřuje seřazení vypočítaných průměrných hodnot ze všech odpovědí od skupiny respondentů z Nízkoprahového zařízení STATION 17. Jednotlivé hodnoty jsou seřazené od největších po nejmenší a jsou k nim přiřazena pořadová čísla. Pro tuto skupinu adolescentů vzniklo osmnáctimístné pořadí hodnot.

Na první příčce hodnotového žebříčku adolescentů z Nízkoprahového zařízení STATION 17 se umístila hodnota svoboda s nejvyšší průměrnou hodnotou (4,60). Na druhém místě se stejnou průměrnou hodnotou umístila hodnota zdraví a hodnota koníčky (4,33). Třetí místo obsadila hodnota přátelství (4,20). Čtvrté místo patří hodnotě pravda/poznání. Na pátém místě se umístily hodnoty láska, mír a životní partner (3,87). Šestá příčka patří hodnotám rozvoj vlastní osobnosti a být užitečný druhým (3,73). Hodnota rodina a děti se umístila na místě sedmém (3,67). Na osmém místě je hodnota majetek (3,60). Devátá příčka patří hodnotě vzdělání. Desáté místo obsadila hodnota úspěšnost v zaměstnání (3,40). Hodnoty zajímavá práce a plat se umístily na jedenácté příčce (3,33). Dvanácté místo patří hodnotě veřejně prospěšná

činnost. Místo třinácté náleží hodnotě životní prostředí (3,13), kousek za ní se umístila hodnota soukromé podnikání (3,00). Patnáctá pozice v tabulce patří hodnotě společenská prestiž. Šestnácté místo patří hodnotě demokracie (2,27). Až na sedmnácté pozici se umístila hodnota Bůh (2,00) a na posledním místě hodnota politická angažovanost (1,40).

Následující tabulka ukazuje porovnání hodnotových orientací obou skupin respondentů.

Tabulka č. 29 : Porovnání hodnotových orientací adolescentů z obou zařízení

Adolescenti CROSS			Adolescenti STATION 17		
1	5,00	Zdraví	1	4,60	Svoboda
2	4,80	Plat	2	4,33	Zdraví
3	4,67	Životní partner			Koníčky
4	4,60	Přátelství	3	4,20	Přátelství
		Rodina a děti	4	3,93	Pravda/poznání
5	4,53	Vzdělání	5	3,87	Láska
		Koníčky			Mír
6	4,33	Pravda/poznání	6	3,73	Životní partner
		Rozvoj vlastní osobnosti			Rozvoj vlastní osobnosti
		Úspěšnost v zaměstnání			Být užitečný druhým
7	4,27	Zajímavá práce	7	3,67	Rodina a děti
8	4,20	Mír	8	3,60	Majetek
		Majetek	9	3,47	Vzdělání
9	4,13	Bůh	10	3,40	Úspěšnost v zaměstnání
		Láska	11	3,33	Zajímavá práce
Svoboda	Plat				
10	4,00	Být užitečný druhým	12	3,20	Veřejně prospěšná činnost
11	3,80	Soukromé podnikání	13	3,13	Životní prostředí
12	3,67	Životní prostředí	14	3,00	Soukromé podnikání
13	3,60	Společenská prestiž	15	2,40	Společenská prestiž
14	3,47	Politická angažovanost	16	2,27	Demokracie
15	3,27	Veřejně prospěšná činnost	17	2,00	Bůh
16	2,60	Demokracie	18	1,40	Politická angažovanost

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka číslo dvacet devět nám ukazuje souhrnně obě tabulky hodnotové orientace adolescentů ze zařízení CROSS a STATION 17. V tabulce je tedy možné vyčíst případné shody, rozdíly a podobnosti hodnotových orientací u obou skupin respondentů.

Při porovnání obou souborů adolescentů můžeme u hodnot vidět rozdíly. Hodnota zdraví je u adolescentů ze zařízení CROSS o 0,67 bodu významnější než u adolescentů ze zařízení STATION 17. Hodnota plat je pro adolescenty ze zařízení CROSS důležitější o 1,47, rozdíl je zde tedy vysoký. Střední rozdíl je možné vidět u hodnoty životní partner, kterou adolescenti ze zařízení CROSS hodnotili o 0,80 více. Hodnotu přátelství adolescenti ze zařízení STATION 17 považovali za méně důležitou a to celkem o 0,40. Hodnota rodina a děti je u adolescentů ze zařízení CROSS o 0,93 vyšší. Velký rozdíl je možné vidět u hodnoty vzdělání, kterou adolescenti ze zařízení CROSS považovali za důležitější, celkem o 1,13. Malý rozdíl je u hodnoty koníčky, 0,20. Hodnota pravda/poznání byla u adolescentů ze zařízení CROSS jen o 0,40 vyšší. Hodnotu rozvoj vlastní osobnosti adolescenti ze zařízení STATION 17 hodnotili o 0,60 méně. Střední rozdíl je možné vidět u hodnoty úspěšnost v zaměstnání, kterou adolescenti ze zařízení CROSS považovali za významnější o 0,93. Hodnota zajímavá práce se lišila o 0,94, vyšší význam této hodnotě přisuzovali adolescenti ze zařízení CROSS. Nízká rozdílnost byla u hodnoty mír, kterou za méně důležitou považovali jen o 0,33 adolescenti ze zařízení STATION 17. Největší rozdíl byl u hodnoty Bůh, kterou za důležitější považovali adolescenti ze zařízení CROSS, celkem o 2,20. Hodnota láska v porovnání organizací byla málo rozdílná, jen o 2,26 ji hodnotili více adolescenti ze zařízení CROSS. Střední rozdíl je možný vidět u hodnoty svoboda, kterou považují za více důležitou adolescenti ze zařízení STATION 17, celkem o 0,47. Nízká rozdílnost je u hodnoty být užitečný druhým, adolescenti ze zařízení STATION 17 ji považují za méně důležitou jen o 0,27 bodu. Hodnota soukromé podnikání byla pro adolescenty ze zařízení CROSS důležitější o 0,80. Hodnota životní prostředí byla o 0,54 vyšší u adolescentů ze zařízení CROSS. Hodnota společenská prestiž byla o 1,20 bodu méně významná pro adolescenty ze zařízení STATION 17. Velký rozdíl byl v hodnotě politická angažovanost, tu za důležitější považovali adolescenti ze zařízení CROSS o 2,07. Nejnižší rozdíl byl u hodnoty veřejně prospěšná činnost, kterou hodnotili obě skupiny nízko, adolescenti ze zařízení CROSS však o 0,07 více. Nízký rozdíl byl i u hodnoty demokracie, kterou adolescenti ze zařízení CROSS hodnotili jen o 0,33 více.

Rozdílnost v hodnocení hodnot u obou souborů respondentů demonstruje tabulka

Tabulka č. 30 : *Rozdělení hodnot dle hranice rozdílnosti*

Hranice rozdílnosti	Hodnoty
NÍZKÁ (0,07 – 0,40)	PŘÁTELSTVÍ, KONÍČKY, PRAVDA/POZNÁNÍ, MÍR, LÁSKA, BÝT UŽITEČNÝ DRUHÝM, VEŘEJNĚ PROSPĚŠNÁ ČINNOST, DEMOKRACIE
STŘEDNÍ (0,41 – 0,93)	ZDRAVÍ, ŽIVOTNÍ PARTNER, RODINA A DĚTI, ROZVOJ VLASTNÍ OSOBNOSTI, ÚSPĚŠNOST V ZAMĚSTNÁNÍ, MAJETEK, SVOBODA, SOUKROMÉ PODNIKÁNÍ, ŽIVOTNÍ PARTNER
VYSOKÁ (0,94 – 2,20)	PLAT, VZDĚLÁNÍ, ZAJÍMAVÁ PRÁCE, BŮH, SPOLEČENSKÁ PRESTÍŽ, POLITICKÁ ANGAŽOVANOST

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka vyjadřuje, u kterých hodnot se adolescenti přibližně v hodnocení shodovali a u kterých se jejich názory rozcházejí. Jen u šesti hodnot byla v hodnocení respondentů vysoká rozdílnost.

5.3.3 Blok III - Okolnosti formující hodnotovou orientaci

Blok III zahrnuje dvě poslední otázky dotazníku a to otázky dvacet osm a dvacet devět. Tyto otázky dokreslují informace k hodnotové orientaci a uzavírají dotazník.

Tabulky číslo třicet jedna a třicet dva ukazují, bez které hodnoty si adolescenti z Nízkoprahových zařízení nedokážou představit svůj život. Otázka, bez které hodnoty si nedovedeš představit život, byla jedinou otevřenou otázkou dotazníkového šetření.

Tabulka č. 31 : *Hodnoty, bez kterých by si nedovedli představit život adolescenti ze zařízení CROSS*

ZAŘÍZENÍ CROSS	
Hodnota	Počet
Rodina	7
Zdraví	3
Láska	3
Vzdělání	1
Sport	1

Zdroj: vlastní výzkum

Adolescenti navštěvující Nízkoprahové zařízení CROSS uvedli v souhrnu pět hodnot. Nejčetnější byla hodnota rodina, celkem sedm respondentů by si bez této hodnoty nedovedlo představit svůj život. Tři z patnácti adolescentů by si nedovedli představit život bez hodnoty zdraví a tři adolescenti bez hodnoty láska. Jeden respondent nemohl být bez hodnoty vzdělání a jeden nemohl být bez hodnoty sport.

Tabulka č. 32 : *Hodnoty, bez kterých by si nedovedli představit život adolescenti ze zařízení STATION 17*

ZAŘÍZENÍ STATION 17	
Hodnota	Počet
Přátelé	3
Rodina	2
Svoboda	2
Hudba (punk)	2
Láska	1
Plat	1
Jídlo	1
Sport	1
Internet	1
Nevím	1

Zdroj: vlastní výzkum

Adolescenti navštěvující Nízkoprahové zařízení STATION 17 uvedli v souhrnu hodnot deset. Bez hodnoty přátelství by si z patnácti adolescentů nedovedli představit život tři. Dva adolescenti by se neobešli bez hodnoty rodiny, dva adolescenti zase bez hodnoty svobody. Bez hodnoty hudby, a to konkrétně punku by si nedovedli představit život dva adolescenti. Po jednom hlasu by si nedovedli adolescenti představit život bez hodnoty lásky, platu, jídla, sportu a internetu. Jen jeden ze souboru adolescentů nevěděl, bez které hodnoty by si nedovedl představit život.

To, jaké faktory ovlivňují důležitost hodnot v životě respondentů z obou Nízkoprahových zařízení, ukazuje následující tabulka.

Tabulka č. 33 : *Faktory ovlivňující důležitost hodnot v životě respondentů*

Faktory	ZAŘÍZENÍ CROSS	ZAŘÍZENÍ STATION 17
Rodina	15	7
Vrstevnická skupina	0	5
Škola	0	2
Masmédia	0	1
Celkem	15	15

Zdroj: vlastní výzkum

Dvacátá devátá otázka dotazníkového šetření zjišťovala, jaký faktor nejvíce ovlivňuje to, jaké hodnoty jsou v životě adolescenta důležité. Na výběr měli adolescenti ze čtyř faktorů, jimiž byly rodina, vrstevnická skupina, škola a masmédia.

U souboru adolescentů navštěvujících Nízkoprahové zařízení CROSS jednoznačně vyhrál faktor rodina. Adolescenti navštěvující Nízkoprahové zařízení STATION 17 se také shodovali, že jejich hodnoty ovlivňuje rodina, ale hned v návaznosti na ní také vrstevnická skupina. U dvou respondentů životní hodnoty ovlivňovala škola a u jednoho adolescenta masmédia. Rozdíl v hodnocení faktoru rodina je také zřejmý tím, že adolescenti ze zařízení CROSS byli skupinou tvořenou z chlapců i dívek, kdežto adolescenti ze zařízení STATION 17 byli převážně mužská skupina.

5.4 Verifikace hypotéz

K hypotéze č. 1, jež zněla: „Předpokládám, že hodnotová orientace adolescentů se bude v jednotlivých zařízeních lišit“ se vztahovaly dotazníkové otázky 5 až 27, které zjišťovaly důležitost vybraných hodnot pro adolescenty, z nichž byly následně vytvořeny tabulky hodnotových orientací adolescentů. Z vyhodnocených dotazníků uvedených do tabulek vyplývá, že i přes drobné shody se hodnotová orientace adolescentů v jednotlivých zařízeních liší.

Hypotéza č. 1 se potvrdila.

K hypotéze č. 2, jež zněla: „Předpokládám, že v nejvyšším počtu se bude u adolescentů vyskytovat hodnota zdraví“ se taktéž vztahovaly dotazníkové otázky 5 až 27, které zjišťovaly důležitost vybraných hodnot pro adolescenty, z nichž byly následně vytvořeny tabulky hodnotových orientací adolescentů. Z vyhodnocených dotazníků uvedených do tabulek vyplývá, že v nejvyšším počtu se vyskytovala hodnota zdraví jen u skupiny adolescentů ze zařízení CROSS, u adolescentů ze zařízení STATION 17 se hodnota zdraví vyskytovala až na druhém místě hodnotového žebříčku a první místo obsadila hodnota svoboda.

Hypotéza č. 2 se potvrdila jen u jednoho souboru respondentů.

6 DISKUSE

Období adolescence přináší řadu změn, jednou z nich jsou změny v oblasti vztahů. Vztahy k rodičům jsou vlivným faktorem socializace a individuace zpravidla po celé období adolescence.²⁸² Přesto, že se jedinec začíná odpoutávat a osamostatňovat, zůstává rodina důležitým sociálním zázemím.²⁸³ Z výzkumu také vyplynulo, že rodina je pro adolescenty důležitou hodnotou. Zkoumané soubory adolescentů přikládaly hodnotě rodina značný význam, umístily ji ve svém hodnotovém žebříčku do horní poloviny tabulky vyjadřující jejich hodnotovou orientaci. Adolescenti ze zařízení CROSS dokonce měli tuto hodnotu na čtvrté pozici v žebříčku hodnot. Stejně tak jako rodina hraje v období adolescence významnou roli i vrstevnická skupina, přátelé. Vztahy s vrstevníky hrají tedy v období adolescence důležitou roli.²⁸⁴ Výzkum potvrzuje důležitost vrstevnické skupiny, přátel, jelikož hodnotu přátelství ve výsledku oba soubory respondentů uváděli jako významnou. Adolescenti ze zařízení CROSS měli hodnotu přátelství na čtvrté pozici hodnotového žebříčku a adolescenti ze zařízení STATION 17 měli hodnotu přátelství dokonce na třetím místě hodnotového žebříčku.

Rodina je pro každého jedince důležitým socializačním faktorem, a také nositelem hodnot.²⁸⁵ Rodina se podílí na tvoření hodnotového systému svých členů, na jeho hlavních charakteristikách a hierarchickém uspořádání.²⁸⁶ Z hlediska vývojové psychologie by měl být vliv rodiny na hodnotovou orientaci adolescentů menší než v předchozím období.²⁸⁷ I když by tedy měl být vliv rodiny na hodnotovou orientaci adolescentů menší než v předchozím období, výzkum ukázal, že vliv rodiny je významný. Při odpovědi na otázku, co nejvíce ovlivňuje to, jaké jsou důležité hodnoty v životě respondentů, odpovědělo souhlasně patnáct adolescentů ze zařízení CROSS, že rodina, a sedm adolescentů ze zařízení STATION 17 také uvádělo rodinu.

Dle Výrosta mají vrstevnické vztahy značný vliv na jedince z hlediska rozvoje mezilidských vztahů a sociálních interakcí. Zároveň pomáhají jedinci pozitivně formovat dovednosti, návyky, postoje a hodnoty a podílejí se na rozvoji sociální stránky osobnosti. Vliv vrstevnické skupiny na jedince se pak projevuje v celé šíři osobnosti a jeho význam roste především v období adolescence, ne vždy se ale tento vliv

---

²⁸² Srov. MACEK, P. *Adolescence*, s. 53 – 56.

²⁸³ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*, s. 346 – 349.

²⁸⁴ Srov. MACEK, P. *Adolescence*, s. 57 – 59.

²⁸⁵ Srov. BALÁTOVÁ, K. *Hodnoty u dospívajících jedinců s poruchami chování*, s. 70.

²⁸⁶ Srov. CAKIRPALOGLU, P. *Psychologie hodnot*, s. 298.

²⁸⁷ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*, s. 283.

projevuje jen pozitivním způsobem.²⁸⁸ Pro adolescenty je však důležitý stabilní přítel, který má podobné hodnoty a zájmy, představuje pro ně jakousi emoční jistotu.²⁸⁹ Výzkum však ukázal, že důležitost hodnot v životě adolescentů dle jejich mínění ovlivňuje vrstevnická skupina jen zřídka. Ze souboru třiceti adolescentů jen pět uvedlo, že důležitost hodnot v jejich životě ovlivňuje vrstevnická skupina.

Škola představuje velice důležité prostředí v životě člověka. Měla by být jakousi dílnou lidskosti, jež značnou měrou přispívá prostřednictvím vzdělávání a výchovy k celkovému rozvoji osobnosti.²⁹⁰ Škola má funkci výchovnou, vzdělávací, kvalifikační, a integrační.²⁹¹ Škola má tedy plno funkcí a působí na žáky v mnoha směrech, celkově však ve výzkumu vliv školy na důležitost hodnot v životě respondentů byl malý. Jen dva adolescenti z třiceti uvedli, že důležitost hodnot v jejich životě ovlivňuje škola.

Masová média, především rozhlas a televize a nezodpovědnost některých tvůrců jejich programů ohrožuje postoje a chování mladé generace, a dokonce nejen ji. Prostředky masmédií mají svůj podíl na současné devalvaci hodnot a ztrátě zábran a mravní odpovědnosti.²⁹² Výzkum ukázal, že jen jeden z třiceti respondentů si myslí, že důležitost hodnot v jeho životě ovlivňují masmédia. Překvapivý byl i výsledek, že jen jeden z respondentů by si nedovedl představit svůj život bez internetu, a to celkem z třiceti odpovědí na otázku bez které hodnoty si nedovedeš přestavit svůj život.

Hodnotová orientace je odrazem dané kultury, utváří se a diferencuje v procesu socializace a enkulturace člověka do společnosti. Hodnotová orientace je soubor hierarchicky uspořádaných hodnot, který odráží reálnou důležitost či pořadí hodnot sdílených danou skupinou populace v daném období na daném místě.²⁹³ Každý člověk je jiný a různí lidé mají rozdílné systémy, nebo hierarchie hodnot a cílů dle toho, které hodnoty a cíle staví do popředí a které pro ně naopak mají pouze okrajový význam.²⁹⁴ Hodnotová orientace je tedy významným výrazem subjektivity člověka či společenského subjektu.²⁹⁵ Projevují se v ní individuální rozdíly každé lidské osoby, jež jsou dané věkem, pohlavím, profesí, dosaženým vzděláním, celkovou psychickou

---

²⁸⁸ Srov. VÝROST, J., SLAMĚNÍK I. *Aplikovaná sociální psychologie*, s. 267.

²⁸⁹ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*, s. 297.

²⁹⁰ Srov. ČAČKA, O. *Psychologie dítěte*, s. 114 – 115.

²⁹¹ Srov. GÖBELOVÁ, T. *Axiologická dimenze ve výchově a vzdělávání*, s. 13.

²⁹² Srov. tamtéž, s. 66.

²⁹³ Srov. BALÁTOVÁ, K. *Hodnoty u dospívajících jedinců s poruchami chování*, s. 80.

²⁹⁴ Srov. KOHOUTEK, R. *Zájmy a hodnotové orientace člověka*. [online].

²⁹⁵ Srov. SAK, P. *Proměny české mládeže*. [online].

a sociální zralostí.²⁹⁶ Výzkum přinesl hodnotové orientace tázaných respondentů. Ukázalo se, že u jednotlivých souborů byly hodnotové orientace odlišné, ale vzhledem k přibližně stejnému věku respondentů a navštěvovaných institucí, kterými byli nejvíce základní škola a odborné učiliště, se adolescenti v jednotlivých zařízeních poměrně shodovali v důležitosti hodnot.

P. Sak uskutečnil řadu výzkumů hodnotové orientace mládeže. Pro ukázkou jsem se zmínila o výsledcích výzkumu hodnotové orientace z roku 2002. Respondentů ve věku od 15 do 30 let byla předložena baterie 23 hodnot, jež posuzovali, jak již bylo řečeno pomocí pěti stupňové škály, stejně tak jako ve výzkumu, který jsem uskutečnila. Na prvním místě byla u respondentů hodnota zdraví, na druhém místě láska. Tato hodnota od první poloviny devadesátých let v žebříčku mládeže stoupla. Láska je ve výzkumech pravidelně nejdůležitější pro mládež ve věku 15 až 18 let. Třetí se umístila hodnota mír, další hodnota životní partner. Pátá byla hodnota svoboda, dále přátelství, rodina a děti, zdravé životní prostředí, demokracie, pravda/poznání, zajímavá práce, rozvoj vlastní osobnosti, plat, další příjmy, úspěšnost v zaměstnání, vzdělání, uspokojování svých zájmů, koníčků, být užitečný druhým lidem, majetek, soukromé podnikání, společenská prestiž, veřejné mínění, Bůh a na posledním místě politická angažovanost.²⁹⁷ Hodnota zdraví byla ve výzkumu u souboru adolescentů ze zařízení CROSS také na prvním místě hodnotového žebříčku. Hodnota láska však ve výzkumu nebyla tak významná, u souboru adolescentů ze zařízení CROSS byla až na devátém místě, a u adolescentů ze zařízení STATION 17 na místě pátém. Shodně se s výzkumem z roku 2002 a u adolescentů ze zařízení STATION 17 umístila na sedmém místě hodnota rodina a děti a na místě jedenáctém hodnota zajímavá práce. Adolescenti ze zařízení STATION 17 stejně jako respondenti ve výzkumu Petra Saka z roku 2002 uvedli na předposlední místo své hodnotové orientace hodnotu Bůh a na poslední místo hodnotu politická angažovanost.

---

²⁹⁶ Srov. KRAUS, B. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*, s. 59.

²⁹⁷ Srov. SAK, P., SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce: sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*, s. 10 – 12.

ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo teoreticky pojednat o hodnotové orientaci adolescentů navštěvujících Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež ve Strakonících a Blatné a praktickým výzkumným šetřením zjistit, jaká je hodnotová orientace adolescentů navštěvujících Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež CROSS ve Strakonících a STATION 17 v Blatné.

Teoretická část upřesnila, co je adolescence, a k jakým změnám v ní dochází. Dále přiblížila, co jsou vlastně hodnoty, jaké pojmy s nimi souvisí, jak vznikají, formují se, jaké jsou jejich funkce, jak je dělí různí autoři a jaké faktory je mohou ovlivňovat. Dále práce rozebírá, co je hodnotová orientace, jak se utváří a jaké měla postavení ve výzkumech. Dále práce pojednává o neziskovém sektoru, vymezuje pojem občanská společnost a pojmy neziskové organizace a neziskový sektor, role, formy a financování neziskových organizací a v neposlední řadě popisuje Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež CROSS ve Strakonících a STATION 17 v Blatné, v nichž byl uskutečněn výzkum.

Praktická část diplomové práce je postavena na kvantitativním výzkumu, který byl realizován v Nízkoprahových zařízeních CROSS ve Strakonících a STATION 17 v Blatné. Praktická část měla za cíl zjistit, jaká je hodnotová orientace adolescentů navštěvujících tyto instituce. Zároveň měla praktická část také parciální cíle, jimiž bylo zjistit, zda se hodnotová orientace adolescentů v jednotlivých zařízeních liší, dále zjistit, jaký z faktorů (rodina, vrstevnická skupina, škola, masmédiá) nejvíce ovlivňuje hodnoty adolescentů a zjistit, bez které hodnoty si adolescenti nedokážou představit svůj život.

Výsledky ukazují, jaká je hodnotová orientace adolescentů navštěvujících Nízkoprahová zařízení ve Strakonících a Blatné. Adolescenti navštěvující Nízkoprahové zařízení CROSS mají na nejvyšších pozicích své hodnotové orientace hodnoty zdraví, plat a životní partner a na posledních příčkách svých hodnotových žebříčků hodnoty politická angažovanost, veřejně prospěšná činnost a demokracie. Adolescenti navštěvující Nízkoprahové zařízení STATION 17 mají na nejvyšších pozicích své hodnotové orientace hodnoty svoboda, zdraví, koníčky a přátelství a na posledních místech své hodnotové orientace hodnoty demokracie, Bůh a politická angažovanost. Lze tedy říct, že za více významné v hodnotových orientacích byly považovány hodnoty týkající se osobnosti adolescenta a jeho vztahů k sobě a svému nejbližšímu okolí.

A za méně významné byly považovány hodnoty týkající se veřejné a politické sféry. Ukázalo se, že hodnotové orientace obou souborů respondentů se při porovnání lišily. Dále praktická část odhalila, jaký z faktorů nejvíce ovlivňuje hodnoty, hodnotovou orientaci adolescentů. Tímto faktorem byla rodina, kterou z třiceti adolescentů považovalo dvacet dva za nejvlivnější faktor. Stejně tak bylo zjištěno, že bez hodnoty rodina by si nejvíce adolescentů nedovedlo představit svůj život. Zároveň však byly také významnými životními hodnotami hodnoty zdraví, láska, přátelé, svoboda, hudba, vzdělání, sport, plat, jídlo, internet. Protože ani bez nich by si adolescenti nedovedli představit svůj život. Překvapilo mě, že i když převážná většina, tedy dvacet dva respondentů bylo mužského pohlaví, vyskytovala se v horních polovinách hodnotových orientací adolescentů z obou zařízení hodnota životní partner a hodnota rodina a děti.

Cílem mé diplomové práce nebylo přijít s něčím převratným, ale poukázat na zajímavé a dle mého názoru v současné době stále aktuálnější téma hodnot a hodnotové orientace. Zároveň jsem ráda, že výsledky poslouží organizacím, v nichž byl výzkum realizován, mohou si je vložit do výroční zprávy, odkázat se na ně či s nimi dále pracovat.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Knižní zdroje

BACHMANN, P., VÍTEK, A. *Vybrané kapitoly z managementu nejen pro speciální pedagogy*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-425-0.

BALÁTOVÁ, K. *Hodnoty u dospívajících jedinců s poruchami chování*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7573-3.

BROŽÍK, V. *Hodnotové orientácie*. 2. rozš. a dopl. vyd. Nitra: Polianka, 2007. ISBN: 978-80-8094-122-2.

CAKIRPALOGLU, P. *Psychologie hodnot*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. ISBN 978-80-244-2295-4.

ČAČKA, O. *Psychologie dítěte*. 3.vyd. Tišnov: SURSUM, 1997. ISBN 80-85799-03-0.

ČAČKA, O. *Psychologie vrstev duševního dění osobnosti a jejich autodiagnostika*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 1997. ISBN 80-85765-70-5.

ČÁP, J. *Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy*. Praha: ISV-nakladatelství, 1996. ISBN 80-85866-15-3.

DOROTÍKOVÁ, S. *Filosofie hodnot: problémy lidské existence, poznání a hodnocení*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 1998. ISBN 80-86039-79-X.

EYRE, L., EYRE, R. *Jak naučit děti hodnotám*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-275-1.

FONTANA, D. *Psychologie ve školní praxi: [příručka pro učitele]*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-717-8063-4.

GILLNEROVÁ, I., BURIÁNEK, J. *Základy psychologie, sociologie*. Praha: Fortuna, 2006. ISBN 80-7168-749.

GÖBELOVÁ, T. *Axiologická dimenze ve výchově a vzdělávání*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2006. ISBN 80-7368-240-0.

GÖBELOVÁ, T. *Hodnotová výchova v pedagogické praxi*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2008. ISBN 978-80-7368-542-3.

HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367—569-1.

HAVLÍČKOVÁ, D. *Metodika – Kompetence, Kvalita, Kvalifikace, (Sebe)Koncepce pro neformální vzdělávání*. Praha: Optys, 2015. ISBN 978-80-87449-50-9.

HELUS, Z. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Havlíčkův Brod: Grada, 2007. ISBN 80-247-1168-0.

HELUS, Z. *Úvod do psychologie*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3037-0.

HORÁK, J. *Škola a hodnotová orientace dětí a mládeže*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita, 1997. ISBN 80-7083-257-6.

HORYNA, B., a kol. *Filosofický slovník*. Olomouc: Olomouc, 1999. ISBN 80-7182-064-4.

JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0.

KOHOUTEK, R. a kol. *Základy sociální psychologie*. Brno: CERM, 1998. ISBN 80-720-4064-2.

KOHOUTEK, R. *Základy psychologie osobnosti*. Brno: CERM, 2000. ISBN 80-7204-156-8.

KON, I. S. *Kapitoly z psychologie dospívání*. Praha: SPN, 1986. ISBN 14-233-86.

KRAUS, B. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-125-1.

KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. a kol. *Člověk, prostředí, výchova. K otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.

KREJČOVÁ, L. *Psychologické aspekty vzdělávání dospívajících*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3474-3.

KUČEROVÁ, S. *Člověk, hodnoty, výchova: kapitoly z filozofie výchovy*. Prešov: Manacon, 1996. ISBN 80-85668-34-3.

KURIC, J. a kol. *Ontogenetická psychologie*. Praha: SPN, 1986. ISBN 14-409-86.

KVĚTENSKÁ, D. *Úvod do sociální práce pro pomáhající profese*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. ISBN 978-80-7041-860-4.

- LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9.
- MACEK, P. *Adolescence*. 2. uprav. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7.
- MANSFELDOVÁ, Z., KROUPA, A. *Participace a zájmové organizace v České republice*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. ISBN 80-86429-53-9.
- MASLOW, A. H. *O psychologii bytí*. 1. vyd. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0618-7.
- MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 1. vyd. Praha: Slon, 1993. ISBN 80-91424-7-8
- MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. ISBN 80-86429-19-9.
- MIKŠÍK, O. *Psychologické teorie osobnosti*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-926-X.
- NAKONEČNÝ, M. *Psychologie, přehled základních oborů*. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-443-8.
- NAKONEČNÝ, M. *Základy psychologie*. Praha: Academia, 2002. ISBN 80-200-0689-3.
- ORVIN, G., a kol. *Dospívání: kniha pro rodiče*. Praha: Grada, 2001. ISBN 80-247-0124-3.
- PRUDKÝ, L. *Hodnoty a normy v české společnosti - stav a vývoj v posledních letech: studijní text pro učitele občanské výchovy*. 1. vyd. Brno: CERM, 2004. ISBN 80-7204-358-7.
- PRUDKÝ, L. *Inventura hodnot: výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*. 1. vyd. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1751-2.
- PRUŽINSKÁ, J. *Psychológia osobnosti*. 1. vyd. Bratislava: Občianske združenie Sociálna práca, 2005. ISBN 8089185053.
- ROKEACH, M. *The nature of human values*. New York: Free Press, 1973. ISBN neuvedeno.

- ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7038-078-0.
- ŘÍČAN, P. *Psychologie osobnosti: obor v pohybu*. 6. rev. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3133-9.
- ŘÍČAN, P. *Psychologie*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-923-2.
- SAK, P., SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce: sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. 1. vyd. Praha: Svoboda Servis, 2004. ISBN 80-86320-33-2.
- SMÉKAL, V. *Pozvání do psychologie osobnosti: člověk v zrcadle vědomí a jednání*. 2., opr. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2004. ISBN 80-86598-65-9.
- SPOUSTA, V. Krize současné společnosti a proměny hodnot na přelomu tisíciletí. *Pedagogika*, 2008, č. 3, ISSN 0031-3815.
- STEINBERG, L. *You and your adolescent: The Essential Guide for Ages 10 – 25*. New and Revised edition. New York: Simon & Schuster. ISBN 978-1-4391-6603-1.
- ŠMAHEL, D. *Psychologie a internet, děti dospělými, dospělí dětmi*. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-360-1.
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.
- VÁROSS, M. *Úvod do axiologie*. Bratislava: EPOCHA, 1970. ISBN 80- 8045-431-0.
- VAŠUTOVÁ, M. *Pedagogické a psychologické problémy dětství a dospívání*. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 2005. ISBN 978-80-86928-30-2.
- VÝROST, J., SLAMĚNÍK I. *Aplikovaná sociální psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-269-6.

Internetové zdroje

CROSS NZDM PREVENT. [online]. [cit. 2015-12-19]. Dostupné na WWW: <<http://cross.os-prevent.cz/>>.

ČIŽMÁRIK, M., IŠTVÁNIKOVA, L. *Hodnoty a hodnotové orientácie v zrkadle dejín*. [online]. 2007 [cit. 2015-12-07]. Dostupné na WWW: <<http://www.saske.sk/cas/archiv/2-2007/cizmarik.html>>.

GARYSON, P. *Adolescent Development: Aspects* [online]. [cit. 2015-09-20]. Dostupné na WWW: <<http://recapp.etr.org/recapp/index.cfm?fuseaction=pages.TheoriesDetail&PageID=336#physical>>.

HAMILTON, G. *Mapping A History of Adolescence and Literature for Adolescents. The Alan Review* [online]. 2002, č. 2 [cit. 2015-09-16]. Dostupné na WWW: <<https://scholar.lib.vt.edu/ejournals/ALAN/v29n2/hamilton.html>>.

KOHOUTEK, R. *Potřeby jako motivy chování a prožívání*. [online]. 2014 [cit. 2015-10-22]. Dostupné na WWW: <<http://rudolfkohoutek.blog.cz/0912/potreby-jako-motivy-chovani-a-prozivani>>.

KOHOUTEK, R. *Psychologie vývoje a výchovy v adolescenci*. [online]. 2014 [cit. 2015-09-22]. Dostupné na WWW: <<http://rudolfkohoutek.blog.cz/1404/psychologie-vychovy-v-adolescenci>>.

KOHOUTEK, R. *Zájmy a hodnotové orientace člověka*. [online]. [cit. 2015-11-26]. Dostupné na WWW: <<http://rudolfkohoutek.blog.cz/0912/zajmy-a-hodnotove-orientace-cloveka>>.

LHOTOVÁ, M. *Hodnoty a hodnocení z pohledu psychopatologie a psychoterapie. Caritas et veritas* [online]. 2014, roč. 4, č. 2 [cit. 2015-10-22]. Dostupné na WWW: <<http://www.caritasetveritas.cz/index.php?action=getfile&pkey=140>>.

SAK, P. *Proměny české mládeže*. [online]. 2000 [cit. 2015-11-22]. Dostupné na WWW: <<http://www.uloz.to/xBZBBE7/sak-promeny-ceske-mladeze-pdf>>.

STATION 17 NZDM PREVENT. [online]. [cit. 2015-12-19]. Dostupné na WWW: <<http://station17.os-prevent.cz/>>.

STEWART, D. J., *Spranger's dimensions of value*. [online]. 1998 [cit. 2015-12-09]. Dostupné na WWW: <<http://www.hfr.org.uk/figures/spranger.htm>>.

VALIŠOVÁ, A. *K otázce formování vědeckého světového názoru adolescentů*. [online]. [cit. 2015-12-09]. Dostupné na WWW: <pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/?attachment_id=4874&edmc=4874>.

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 : Pohlaví	59
Tabulka č. 2 : Věk.....	60
Tabulka č. 3 : Místo působení respondenta	60
Tabulka č. 4 : Hodnota Láska – známkování.....	61
Tabulka č. 5 : Hodnota Zdraví – známkování	62
Tabulka č. 6 : Hodnota Přátelství – známkování	62
Tabulka č. 7 : Hodnota Svoboda – známkování	62
Tabulka č. 8 : Hodnota Mír – známkování	63
Tabulka č. 9 : Hodnota Životní partner – známkování	63
Tabulka č. 10 : Hodnota Životní prostředí – známkování	63
Tabulka č. 11 : Hodnota Pravda/poznání – známkování	64
Tabulka č. 12 : Hodnota Demokracie – známkování.....	64
Tabulka č. 13 : Hodnota Rodina a děti – známkování.....	64
Tabulka č. 14 : Hodnota Zajímavá práce – známkování	65
Tabulka č. 15 : Hodnota Rozvoj vlastní osobnosti – známkování.....	65
Tabulka č. 16 : Hodnota Vzdělání – známkování.....	65
Tabulka č. 17 : Hodnota Plat – známkování.....	66
Tabulka č. 18 : Hodnota Koníčky – známkování	66
Tabulka č. 19 : Hodnota Úspěšnost v zaměstnání – známkování.....	66
Tabulka č. 20 : Hodnota Být užitečný druhým – známkování	67
Tabulka č. 21 : Hodnota Majetek – známkování	67
Tabulka č. 22 : Hodnota Společenská prestiž – známkování	67
Tabulka č. 23 : Hodnota Soukromé podnikání – známkování.....	68
Tabulka č. 24 : Hodnota Veřejně prospěšná činnost – známkování.....	68
Tabulka č. 25 : Hodnota Bůh – známkování	68
Tabulka č. 26 : Hodnota Politická angažovanost – známkování	69
Tabulka č. 27 : Hodnotová orientace adolescentů ze zařízení CROSS	69
Tabulka č. 28 : Hodnotová orientace adolescentů ze zařízení STATION 17.....	71
Tabulka č. 29 : Porovnání hodnotových orientací adolescentů z obou zařízení.....	72
Tabulka č. 30 : Rozdělení hodnot dle hranice rozdílnosti	74
Tabulka č. 31 : Hodnoty, bez kterých by si nedovedli představit život - CROSS.....	75
Tabulka č. 32 : Hodnoty, bez kterých by si nedovedli představit život - STATION 17	75
Tabulka č. 33 : Faktory ovlivňující důležitost hodnot v životě respondentů.....	76

PŘÍLOHY

DOTAZNÍK

Dobrý den,

jmenuji se Jana Lhotáková a studuji obor Etika v sociální práci na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. V současné době píši diplomovou práci na téma Hodnotová orientace adolescentů navštěvujících nízkoprahová zařízení pro děti a mládež ve Strakoniciích a Blatné. Tímto dotazníkem bych ráda zjistila, co je pro Tebe důležité, na čem Ti v životě záleží. Dotazník je anonymní, proto prosím o co nejupřímnější vyplnění všech otázek. Získané informace budou použity pouze pro účely zpracování diplomové práce.

Zakroužkuj prosím odpovídající variantu

1. Pohlaví, jsem:

Chlapec..... 1

Dívka..... 2

2. Věk:

15   16   17   18   19   20   21   22

3. Navštěvuji:

Základní školu..... 1

Odbornou střední školu... 2

Odborné učiliště..... 3

Gymnázium..... 4

Nic nenavštěvuji, jsem doma 5

Nic nenavštěvuji, pracuji.... 6

4. Navštěvuji:

NZDM CROSS..... 1

NZDM STATION 17.....2

Na stupnici 1 až 5 ohodnot', jak jsou pro Tebe dané hodnoty důležité. Vždy zakroužkuj jedno číslo podle toho jak je pro tebe hodnota důležitá. Číslice 1 znamená nejmenší důležitost a číslice 5 nejvyšší důležitost.

5. Láska

1   2   3   4   5

6. Zdraví

1   2   3   4   5

7. Přátelství

1   2   3   4   5

8. Svoboda

1   2   3   4   5

9. Mír

1   2   3   4   5

10. Životní partner

1   2   3   4   5

11. Životní prostředí

1   2   3   4   5

12. Pravda/poznání

1   2   3   4   5

13. Demokracie

1   2   3   4   5

14. Rodina a děti

1   2   3   4   5

15. Zajímavá práce

1   2   3   4   5

16. Rozvoj vlastní osobnosti

1   2   3   4   5

17. Vzdělání

1   2   3   4   5

18. Plat

1   2   3   4   5

19. Koníčky

1   2   3   4   5

20. Úspěšnost v zaměstnání

1   2   3   4   5

21. Být užitečný druhým

1   2   3   4   5

22. Majetek

1   2   3   4   5

23. Společenská prestiž

1   2   3   4   5

24. Soukromé podnikání

1   2   3   4   5

25. Veřejně prospěšná činnost

1   2   3   4   5

26. Bůh

1   2   3   4   5

27. Politická angažovanost

1   2   3   4   5

Napiš prosím odpověď

28. Bez které hodnoty si nedovedeš představit život:

.....

Zakroužkuj prosím odpovídající variantu

29. Co si myslíš, že nejvíce ovlivňuje to, jaké jsou v tvém životě důležité hodnoty:

Rodina..... 1

Vrstevnická skupina (přátelé)..... 2

Škola..... 3

Masmédia (Tv, internet, noviny)..... 4

Děkuji Ti za vyplnění dotazníku a tvůj čas.

ABSTRAKT

LHOTÁKOVÁ, J. *Hodnotová orientace adolescentů navštěvujících Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež ve Strakonících a Blatné*. České Budějovice 2016. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra etiky, psychologie a charitativní práce. Vedoucí práce Mgr. et Mgr. Karolína Diallo, Ph.D.

Klíčová slova: adolescence, adolescent, hodnoty, hodnotová orientace, nízkoprahové zařízení pro děti a mládež

Diplomová práce se zabývá hodnotovou orientací adolescentů navštěvujících Nízkoprahová zařízení ve Strakonících a Blatné. Teoretická část charakterizuje období adolescence a k jakým změnám v něm dochází. Dále teoretická část přiblížila, co jsou hodnoty, co je hodnotová orientace, jak se utváří, jaké má postavení ve výzkumech a co jsou nízkoprahová zařízení pro děti a mládež. Praktická část je postavena na výzkumném šetření, které má charakter kvantitativního výzkumu, který byl realizován v Nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež CROSS ve Strakonících a STATION 17 v Blatné. Cílem provedeného výzkumu bylo zjistit, jaká je hodnotová orientace adolescentů navštěvujících obě zařízení. Zjištěné názory do určité míry korespondují s teoretickými předpoklady.

ABSTRACT

Value orientation of adolescents attending low threshold clubs for children and youth in Strakonice and Blatná

Key words: adolescence, adolescent, values, value orientation, low threshold club for children and youth

This master's thesis is focused on the value orientation of the adolescents attending the low-threshold club services in Strakonice and Blatná. The theoretical part of the thesis describes the time period of an adolescence and the changes that happen in the life. Then, it further analyses what the values and the value orientation are, how the value orientation is built up, what is its position in a matter of researching and what are the low-threshold services for children and youth. The practical part of the thesis is based on the research which is characterised by quantitative survey that was realized at the low-threshold club for children and youth CROSS in Strakonice and STATION 17 in Blatná. The aim of the realized survey was to find out what is the value orientation of the adolescents attending these both clubs. The ascertained opinions of the adolescents correspond, to some extent, with the theoretical assumptions.